

לב שומחה

על הפאה ועל העבודה

לב שמחה

מסע מרתק ומפתיע בסוגיית הפאה הנכרית
בתמורות הזמן והמציאות מראשית ועד אחרית
בתוספת נופך ספיר ויהלום על איך הגענו עד הלום!?

מהדורה שלישית
ערב שבועות התשפ"ב

בענייני הקובץ ולקבלתו בחינם במייל:

asherbenshai@gmail.com

תוכן עיניים

א	אקדמות מילין
ב	דרישה ופרישה
ג	קול קורא
ד	תורה מונחת בקרן זוית
ה	עיקרי הסוגייה
ו	מעבר למפורסם
ז	המנהג
ח	עבודה זרה
ט	עמוד שדרה
י	דעת המשנה ברורה
יא	מחאה
יב	פריצות
יג	פוסקי אשכנז בדור האחרון
יד	פוסקי ספרד
טו	מתקשטת לבעלה!?
טז	דעת המקילים
יז	חב"ד
יח	דעת המקובלים והפוסקים בעניין גילוי מקצת שערות
יט	נצא לפרסומות
כ	ותצעק ליום אחרון
כא	חילול ה'
כב	סוף דבר
כג	מסקנה

בעניין הפאות הנכריות רובן ככולן, עמדתי ואתבונן, האם הן קדש או מחיר אתנן?

א. אקדמות מילין

בירושלמי (מועד קטן פ"ב ה"ב) אמר רבי אבא בר ממל: אילו היה מי שימנה עימך התרתי שיהיו עושים מלאכה בחול המועד, כלום אסור לעשות מלאכה אלא כדי שיהיו אוכלים ושותים ויגעים בתורה, ועכשיו אוכלים ושותים ופוחזים. ע"כ. וכי מה ענין שמיטה אצל הר סיני?

ויאמר אליו העבד, כצ"עיר המשתלח השח שיחת ד'קלים, וכאפרוח שלא בקע מהביצה, לו היה מי שעימי נמצא, ולולא דמסתפינא, הוה אמינא שעדיף להן לבנות ישראל ללכת בגילוי ראש ולא לצאת לרשות הרבים שלראשן פאה נוכרית "שאינה צנועה" כזו המצויה בזמנינו שחורגת מהגדרים והתקנות שתיקנו החכמים ואנשי הצורה, והלכה והתקלקלה לה השורה, וכי זאת חוקת התורה?

ואף שאין ידי תיכון עימם כלל לעצם ההיתר, הרעיון לצמצם את הפרצה והמכשול מתקבל, השאלה אם בפועל הרחוב כך מתנהל, והאם לזה יבוא גואל, שכן כתב הגאון רבי ברוך ייטלש בספרו תשובה מאהבה (ח"א סימן מז) וז"ל: לא בשביל נשים כאלו נגאלו אבותינו ממצרים וכו' וקיבלנו דעת האוסרים ואסור לפרוץ גדר. עכ"ל. ומקום הניחו לנו אבותינו להתגדר בו (חולין ז). ובמה אפוא ייחשב הציבור הנקרא חרדי, וכי כך נראה פעם הרובע היהודי?

והנני כאן מעיד עלי ארץ ושמים, כזבוב עלוב קצוץ כנפיים, שמעיז לפעור פיו, בפני אביו, בפני אחיו, ומה אועיל במקום שלא הצליחו גדולים, ואני רק באתי עם כמה עלים, שאולי עדיף להעלים, בספרי סיפור ומשלים, והן אמת שנורא ואיום מה שעלה בדעתי אפילו בדרך פלפול בעלמא, וזהו

ולוואי שאת לב מאן דהו אהיה
מציק.

ולפני שנכנס לעובי הקורה, נזכיר
בקצרה לאיזו צרה מכניסה
עצמה בהעלות על ראש שמחתה
סוגיה מתקתקת, ואין נאה לה
השקט, ואין היא בודקת, וכבולעת
גלולה ממותקת, וכל אשה וכל בעל
בעמיו, וקדקד שער מתהלך
באשמיו (תהילים סח, כב). ומדוע,
משום שכך המנהג? והם לא
יודעים שחדשים מקרוב באו, לא
שערום אבותיכם ולא שערות על
ראש אמותיכן. ולכן, נשתדל למנות
אחת, אחת ושתיים, אחת ושלוש,
מה ראוי לה על הראש, והמעייין, לו
משפט הבחירה כי ענייני פריצות
על הפרק, וצניעות ומראית עין של
בחורה, וקשין הרהורי עבירה,
ורסיסי עבודה זרה לאנה ואנה
ואת עלית על כולנה, חילול ה'
הנורא.

וידעתי שתורם גבה אחת או
שתיים או מיליון לעצם
המחשבה והרעיון, ויצאתי לחפש
עם רומח ושריון, ואני על משמרתי
אעמודה ונפשי בְּשׁוֹיֹן, ואבקש
להמתין קמעא עד לסוף הגיליון.
כי לא לחינם אמרתי, ועצרתי ולא

אסון לאומי, ולכאורה עפרא
לפומי, כי היא גמי ערוכה (כתובות
עב.) ומשנת הראשונים הבטוחה,
ועל השלחן אחר כבוד כבר הונחה
(אבה"ע סימן קט"ו סעיף ד) שאין
לנשואה לצאת את חצרה בגילוי
ראש, אז מה לי זעיר וקטן ופרעוש,
להזהיר ולצעוק וללחוש, בזמן
היורה והמלקוש, ועל מה אני
מקים מהומה, ולא ישמע קולי
במאומה, והגם שגדולה עבירה
לשמה (יומא פב:).

אמנם, עוד ישמע בהרי יהודה
ובמחוזות, ולגודל
המכשלה הלזאת, ולאור השמועות
הנלוזות, והיה ראוי מחדש
להתבונן כי זאת, התורה תורת
אמת לחי ולא למת, ומי ששוחה
כידוע עם הזרם, מבלי לבדוק את
הכיוון בטרם, עליו ליטול נשימה
לפני שיותש, ולחשב את המסלול
מחדש. והיה מקום עוד להאריך
בפלפלת וביותרת שליבי כבד, היכן
שהכבוד אובד, אבל ידעתי שלא
הגעתי כי אם לעונת התינוקות,
ואולי מכאן יתחדש לו קונטרס
הספיקות, כי לא עוזרות הצעקות,
מהמון העם ומגדולי ישראל
כיעויין היטב פנימה. ונר לי דקיק,

ס', עמי' רעג) שעיקר שבח האשה ומדרגתה העליונה היא הצניעות. עכ"ל. ודברים דומים נאמרו מפי החזון איש זצ"ל (פאר הדור ח"ג ע' יח): גודל יראת שמים של אשה ניכר בכיסויי שיערה, כמידת דקדוקה בכיסוי ראש כן יראתה.

וידוע אני שישנם הבטוחים שההולכת בפאה היא לבדה הצנועה וכל אחרת זולתה טועה. וזו טעות ביסודה, שהיא ברגליה נכנסת לבית הספק ולשערי הדחק, בלי ביסוס אמיתי וללא טיעון חזק, ועל אף שהשומע לי יצחק, ותחשב אמרתי לבדיחה עצומה, ואין קושי ובקלות ניתן להולמה, אציע לאבירי לב אמיצי קדומה, לפשוט דעה, לזקוף קומה. והזמן הוא עובר ושב, ואימתי אם לא עכשיו, ומסיפרא דמארי טב ("לב אליהו" לגאון רבי אליהו דסלר זצ"ל, במדבר עמי' ק) "ודעו נא אחיי ורעיי! שהמשתמש בהיתרים, אפילו הם היתרים נכונים, מכל מקום הוא מקלקל את כוחות הנפש שלו". ע"כ.

ב. דרישה ופרישה

טרם נעלה לשערי ציון, ידענא כי כולהו בני עלמא כקיקיון,

נמהרת, וגם על יד הגי ושעשגז עברתי, ובערב היא באה ובבוקר היא שבה (אסתר ב, יד) והאמת יותר אהובה וזו התשובה. והגשר צר מאוד ועוברים כבני מירון, ושובי שובי השולמית וחבצלת השרון.

והמחילה לגברת והסליחה לאדון, שלא ישמע כאן ריח ריב ומדון, שהרי מדובר בבחירי עם סגולה מושפע בחסד ותאב גאולה, גם בני התורה וגם ועמד, ודור לדור ישבח מעשיך. רק שלעניות דעתי גדול הנסתר על הגלוי וחסרון דעת נפוץ, וכאילו אומרים לו ליצר קפוץ, ובכל פעם שפותחים את הפצע הוא סותם וחובש את הביקוש ואת ההצע. ואטו בשופטני עסקינן? ולא אכפת לי להיות "הנודניק התורן" אבל לא אהיה כעיוור וכאילם וכתתן.

ובמקום שאמרו להאריך, אני צריך למתוח, להרחיב ולהשליך, כי כבר כתב הגר"א פאפו זצ"ל בספרו "חסד לאלפים" (סימן ג, סעיף ד): כמעט כל עונשה ושכרה של האישה בעולם הזה ובעולם הבא הם על ענייני הצניעות. עכ"ל. וראיתי שכתב המהר"ל מפראג (גבורות ה', פרק

עיר. אשר על כן, וכמו בפיוט "אם אפס רובע הקן..". שם נאמר: "עוררה גבורתך להקיץ נרדמים, למענך תפדה חרדים נדהמים". וכאמור, כולם אהובים כולם ברורים כולם מדהימים.

וגם אם ישולם לי כסף וזהב, במקום שיש חילול ה' אין חולקין כבוד לרב (ברכות יט): ואעפ"כ השתדלתי למסור שכר שבט' בהבלעה. ואם תאמר "מי שמך"? אענה לך דיבור מתוק מדב"ש (להגאון רבי דניאל בן שרה פריש זצ"ל) שכתב בספרו "כתר הצניעות" (סוף פרק כב) וזת"ד: שבכל עיר וכבל קהילה צריכים להתאסף ולתכס עצות בשמירת עניני הצניעות ואין מלאכה זו שמורה רק לרבנים. וציטט מבעל המשני"ב מרנא רבי ישראל מאיר הכהן זצ"ל שכתב בספרו "חומת הדת" (פרק ו, אות יא) וז"ל: לפני שנים יכל רב העיר לעסוק לבדו בכל העניינים, אבל בזמנינו בעוונות הרבים המציאות בערים רבות היא שהרב לא יכול לטפל בכל התיקונים לבדו והבעלי בתים היראים מחויבים לתת לו יד, ולכן מוטל החוב על הבעלי בתים לסייע לרבנים בכל ענייני הדת וכו',

ובנוטלי הקולמוס חששתי והתביישתי, ובכל זאת ללטש מרגניתא טבתא שכוסתה בעפר ניגשתי. ואכן יש כאן דברים קשין, והתנצלות מראש אכין, כי זו נהמת ליבי שמפעמת בקרבי ואין בי חלילה שנאה למאן דהו, וכמו שענתה לרבי מאיר, ברוריה דביתהו (אשתו. ברכות ט:), ועיין היטב בספר חרדים דף סח ע"ב ד"ה דע כו). ודבר מפורסם הוא בראש כל חוצות, מה שנכתב בשם רבי נחמן מברסלב זצ"ל בליקוטי עצות: הניצחון אינו סובל האמת, ואף אם יבררו לעיניו דבר אמת ידחה אותו מחמת הניצחון. על כן מי שרוצה האמת לאמיתו, יסלק מקודם מידת הניצחון ואזי יכול לראות אם ירצה. עכ"ד.

ובקרבי אל זו המלאכה התיישבתי לשעה, לימים ולחודשים, ואת אשר שנים אני דורש וחוקר בס"ד השתדלתי לעצמי לסדר, שיהיה לי מן המוכן להראות למי שרוצה, בתא שמע ותא חזי, תשובה שנוסעת כמו רכבת בסופה ועורמת ואוגדת אסופה, של הלכה ומוסר, זוה"ק ומדרש ומה שכל בר דעת חש, מבוגר וצעיר, ביוצאו לרחובה של

בחורים ובסדקים ומצאתי חתיכה הראויה להתכבד, ומעת לעת הוסיף והתמעט עטי, והייתי לאיש עתי (עיין רש"י ויקרא טז, כא) להיותי המלקט לקט שכחה ופאה ולדידי האי דינא מפלאי אפלויי (מלאה סדקים. ברכות כה). ועלתה לי ככברה המנוקבת, ולפעמים האמת כואבת.

וכשנבוא לחלק בין הפאות הקצרות לקצרצרות, לבין המפותלות למסולסלות, ובין אותן שהולכות בצורה גלית או למישרין, אז נתת דבריך לשיעורין (שבת לה). ועוד נודעה ביהודה תנועת היד האהודה אצל יודעות החן עם הפוני והשביל, ולאן כל זה מוביל? וביד מי אתה מפקיד השומרים, ביד הפרוצות או ביד הסרסורים? ואל נא אחי תרעו! כי כלשון הזו השתמשו הגר"ש קלוגר זצ"ל והגאון יעב"ץ זצ"ל והגר"ח זוננפלד זצ"ל ראש עדת הפרושים, כי גם המעט קחתך את ראש הנשים, היצר שיטה בהם באנשים, וכל אחד גבר בגוברין והדברים ללב מסורין. ועי"ע בזה בשו"ת פני יצחק (אבולעפיא) ח"ו (חאה"ע סימן ו).

ואפילו אם מישהו יבייש אותם ויאמר שהם נעשו "רבנים טריים" הם יזכו להיות מ"הנעלבים ואינם עולבים" (יומא כג). ויזכו לשכר מרובה בעולם הבא. עכ"ל. ומעין זה מצאתי בדבריו של גאון עוזנו רבינו יוסף חיים זצ"ל (בהקדמה לשו"ת רב פעלים ח"א) שכתב על דברי הגמרא בחגיגה (ג:) וז"ל: שהחכמים נקראו "בעלי אסופות" ותמיד תמצא שהגדולים צריכים לקטנים. והתנא הגדול אומר (סנהדרין סח). הרבה תורה למדתי מרבתי, ויותר מחבריי ומתלמידי יותר מכולם. עכ"ד. ועיין עוד בזה בירושלמי (סנהדרין פרק חלק, סוף הלכה א).

ועל אף שיוצגו בכאן מקורות, לא באתי להורות, ואין אני מגיד "קבלו דעתי" שהן רשאין ולא אתה (אבות ד, ח) אלא הנני להציע את העניין בצורה קצת שונה אבל בהחלט עם ידיעת המציאות והרוח הנושבת, ובתוך עמי אנכי יושבת (מלכים ב', פ"ד, יג). והחת"ס כתב שהמציאות חשובה כמה עדים (חאה"ע"ז סימן יב). והריני כמלצר להניח על שלחן מלכים ומאן מלכי-רבנן (ותלמידהון וב"ב). ומודה אני שחיפשתי וחיטטתי

הנערות, מאחור- אורך מקסימלי לא יותר מכיסוי צוואר ובשום אופן לא יותר מהכתף, ומלפנים לא יכסה את הלחיים. ועיין שם עוד התייחסות לגבי רשת בצבע קרקפת וכו' (הובאו דבריהם בספר "הלבוש כהלכתו" פרק יז) ועוד כהנה כרוזים נחרצים וקול קורא מבהיל, בתיבת הדואר ובפאשקוויל, ואין לב דואג, ועולם כמנהגו נוהג.

וכבר בשנת תשמ"ז הורו גדולי ישראל ובראשם הגר"ש אלישיב זצ"ל במכתב הנקרא "קריאה נאמנה" שפאות המתפשטות לצדדים אין ללובסם. ובקונטרס "דעת גדולים" (מהדורה שישית) הביא כשנכנסו קמיה הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א ושאלו האם ההוראה הנ"ל קיימת גם כיום שרוב רובן של הפאות המצויות עשויות באופן שהשיער מתנועע ומתפשט לצדדים כשיער רגיל? והשיב "אין לי שום ידיעה בזה, תלכו לרבי ניסים". וכשהלכו לגאון רבי ניסים קרליץ (זצ"ל) והראו לו את הקריאה הנאמנה הנ"ל (שהוא בעצמו חתום עליה, ובשנת תשס"ד הורה הגר"ש אלישיב זצ"ל לפרסמה שוב ב"יתד

והמוחש לא יוכחש שרוב ככל הפאות אינן עולות בקנה אחד עם רשימת הדרישות ואוי לכלימה ואוי לבושות. ומי היא זו ואיזו היא הבטוחה שעברה את "הועדה להכשר הפאה" מכל צדדיה ולא מעלה בדעתה שאולי היא טועה, ואני בעצמי צלצלתי למוכרת אחת שפרסמה שהפאות שלה בהכשר הרב.. וכששאלתי האם הוא עבר על כל פאה ופאה ויודע מהיכן הגיעה, גמגמה שלא יודעת ושכדאי לשאול "אותם" ועוד תשובות מגוחכות. ומכשילים את הרבים שנושאים ונותנים בפאות "יד שנייה" כאילו עקבו אחר השתלשלות השיער ממקורו. והדברים ממש לא דקים כחוט. ופשוט. והאדם אצל עצמו קרוב (יבמות כה:). וההרגל חזק וקשה לעזוב. והיינו נייעור וחוזר, והעובר ושונה נעשית לו כהיתר (יומא פו:). וע"ע בפסחים (כב:) ודו"ק.

ג. קול קורא

צאינה וראינה בנות ציון את אשר פורסם מטעם בית דין "משמר התורה" שקיבל סמיכה ממרן רובנן גדולי הדור שליט"א וזצ"ל ועיקרי דבריהם אודות הפאה, לאסור תסרוקת כדרך

וכן בקדש חזיתיה למכתבו של הגאון רבי אליעזר דינר שליט"א (מחודש טבת התשע"ח) וזו לשונו: עוד עלינו למחות שיותר מתשעים אחוז מהפאות נכריות של היום אינן צנועות מאחר והשערות נושבות ברוח ונראות כמו שער טבעי. ולא נקרא צנוע אלא הפאות הקצרות שסוף השיער דבוק לצוואר. ואין ספק שאם מחר יתחילו הפרוצות בפריז לקבוע שכך הולכים, כל העזרת נשים תתחיל ללכת ככה, ולמה אנחנו הרבנים פחות מהפרוצות בפריז? אנחנו לא רוצים להגיע לעולם האמת בטענה "למה לא הזהרתם ולמה לא מחיתם", לכן אנחנו מודיעים בזה לכל מי שרוצה לשמוע אותנו, ואנחנו את נפשנו הצלנו.

וצופה הייתי במכתבו של הגאון רבי שריאל רוזנברג שליט"א (ראב"ד ורב שכונת רמת דוד, בני ברק, מרחשון התשפ"א) ואחר שעורר על הוראת גדולי ישראל כי יש חשש איסור תקרובת עבודה זרה בפאות המורכבות משיער הבא מהודו, כתב וז"ל: במשך השנים נעשו מאמצים להשיג שער שיהא ברור שהוא

(נאמף) השיב שמה שהורו אז בודאי תקף גם היום וחתם שוב את שמו באייר תשע"ג, והוסיף בזו הלשון: "גם בזמנינו שעדיין הנושא הנ"ל פרוץ, יש לחזק ולפרסם שוב את מכתב גדולי ישראל".

ובספר דברי שלום (פרק ז) הביא בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאמר "שיהא משונה, שלא יראה שיער שלה". ושם באות ז' כתב שעסקני ציבור מעידים כי לאחר בירור יסודי ומקיף על הנעשה כיום (שנת תשס"ט) בחנויות ובסלונים הפאות מתברר, כי למעשה בשנים האחרונות לא מייצרים כלל פאות חדשות העונות על הדרישות ההלכתיות המיינימאליות. ומדובר הן בפאות משיער סינטטי וקל וחומר משיער טבעי. ובהחלט ניתן לומר כי כל הפאות המיוצרות כיום הן במראה טבעי (ולפעמים "מתאמצים" להביאו לכך ע"י ספריי וכו') ושערן מתנועע בהטיית הראש ובמשב רוח, זולת קומץ נשים מבוגרות שלא שינו את המנהג הישן לחבוש פאה הניכרת לכל, והן מיעוטא דמיעוטא בקרב הנשים המבוגרות. ובקרב הנשים הצעירות אינו ננמצא. עד כאן לשונו.

בהנאה, ולכן יש לשלם בציק או במחיר מדויק במעות. כמו כן אין ליהנות מהכסף הנמצא ביד הפאניית שעובדת בפאות שיש בהם חשש איסור ע"ז, היות שעבודה זרה תופס דמיו. ע"כ.

ואלו דברים ככתבם שפורסמו בירושלים עיה"ק "קול קורא מגדולי הרבנים שליט"א" (סיון תשפ"א): הנה בשנים האחרונות חלה התדרדרות חמורה בנושא הפאות, וסניגור נעשה קטיגור באשר המצוה היקרה של כיסוי ראש שמטרתה להוסיף בצניעותה של האשה הנשואה, הפכה במקרים רבים לאבן נגף של חוסר צניעות. וכבר בשנת תשנ"ו כתבו גדולי ישראל כי הפאות החדשות ברובן הגדול אינן לפי דרכי הצניעות, ומאז ועד היום המצב רק הולך ומחמיר יותר ויותר.

על כן הננו לקרוא בזה לעשות מה שביכולת לתקן הדבר, והננו לחזק ולעודד את אותן אשר עקב ההתדרדרות הנ"ל קבלו על עצמן בהסכמת בעליהן שלא לצאת בפאה כלל אלא רק בכיסוי מבד, וחלילה להרפות ידי המתחזקים בזה, ואדרבה לעת כזאת אשר

ממקומות אחרים ולא מבתי העבודה זרה, אך בכל מה שנעשה לא הצליחו עדיין להשיג שער שהוא בודאי כשר. וע"כ מי ששואל לדעתי, אני מורה לו להשתמש רק בשיער סינטטי ולא בשיער אדם. (וכמובן שהפאה צריכה להיות לפי כללי הצניעות, ולא כדרך הפרוצות ח"ו. ואין מכתבי זה נוגע לפולמוס אם יש חשש מראית העין בכיסוי הראש ע"י פאה נכרית). עכ"ל. (וחתומים על מכתב זה עוד שמונה תלמידי חכמים מופלגים).

ובהמשך יתבאר שהגם שמצילה את עצה מחשש דאוריתא בהיותה לוקחת פאה סינטטית, מכל מקום לא חמקה מחוסר צניעות ומראית עין, וי"א מאיסור פריצות שהוא של תורה.

ואגב אורחיה, זה מה שפורסם בשם הראב"ד הגר"מ שטרנבוך שליט"א (פרשת חוקת, תשע"ח) וזה תורף דבריו: נשים אשר רוכשות פאה סינטטית אצל פאנית שמוכרת גם פאה טבעית הנמצאת בחשש איסור ע"ז, לא ישלמו באופן שיהא צורך לקבל עודף, היות שעבודה זרה תופס דמיו, והדמים הנמצאים ביד הפאניות המוכרות שער ע"ז אסור

זצ"ל ובספרו "רוח חיים" (פרק קמא דאבות, משנה ד) כתב: "ואסור לו לתלמיד לקבל דברי רבו כשיש לו קושיות עליהם ולפעמים יהיה האמת עם התלמיד, וכמו שעץ קטן מדליק את הגדול". עכ"ל. וכל שכן בנידון דידן, שרבו הפוסקים וסברתם בידם שכיום המצב השתנה פלאים ממה שהיה בעבר ועל פאות כאלו אף אחד לא דיבר, ועוד רגע קט אדבר בזה, ראיתי ממה שהביא בשו"ת הרי"ד (סימן סב) וז"ל: "ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש, ואני דן בעצמי משל הפילוסופים, ששאלו פעם לגדול שבהם, כי הלא אנו מודים שהראשונים חכמו והשכילו יותר ממנו, ואנו סותרים דבריהם בהרבה מקומות והאמת אתנו, ואיך יכון דבר זה. השיבם ואמר להם, מי צופה למרחוק יותר הננס או הענק, הוי אומר הענק שעניו צופות במקום גבוה יותר מהננס, ואם תרכיב הננס על צוארי הענק מי צופה יותר למרחוק, הוי אומר הננס, שעכשיו עיניו גבוהות יותר מן הענק. וכן אנחנו ננסיס הרוכבים על צוארי הענקים, מפני שראינו חכמתם ואנו מעניקים עליהם ומכח חכמתם חכמנו, ולא שאנו גדולים מהם. עכ"ד.

הפאות הולכות ומתרחקות מן הצניעות, יש לשמוח ולברך על חיזוק זה, והלוואי שירבו כמותן בישראל." עד כאן לשונם. וחתומים בחתימת ידם הרבנים הגאונים שליט"א: ישראל גנס, צבי ובר, עזריאל אויערבך, שמאי קהת גרוס הכהן, מנחם מנדל לובין, שלמה ידידיה זעפראני, חיים שמרלר, ברוך שרגא, שריאל רוזנברג, מאיר קסלר.

ד. תורה מונחת בקרן זוית

בגמ' (ברכות כט.) טב לא הוה ביש, והקול מבשר מבשר לו חיש, ולמדנו מעמוד החזק והפטיש, כי מי שליבו מרגיש, יפתח פיו וידרוך קסיתו, ויחווה דעתו, כי הגמ' (סנהדרין ז): אמרה: לא תאגור דברוך מפני איש, ולהקת ראשונים כל אחד דברו יגיש, שאין לפחד להשיב וכך חייב וכך צריך, ואין כאן מקום הרבה להאריך. וזוהי דרכה של תורה כמבואר בגמ' (קידושין ל.): ועיין מש"כ בזה בשו"ת אבקת רוכל (סימן קנה), והנודע ביהודה (קמא, או"ח סימן לה), והגר"ח מוואלוז'ין בשו"ת חוט המשולש (סימן ט) בשם רבו הגר"א מווילנא

רבי שלמה איגר, והדברים הוציאוהו מגדרו וענה בכתב (מיום ד' טבת תקצ"ו) וז"ל: מאוד הומה ליבי על העזות והחוצפה של.. ודבריהם דברי נאצה הם, לא בלבד על בני הגאון נר"ו שהטה את לבבי, אלא גם עלי שיכולים לפתות אותי לפסוק שלא כדין. עכ"ד. וסוף דבר היה שנענשו קשות בזרוע נטויה ובאגרוף איתן, ושנינו (אבות ב, טו) הוי זהיר בגחלתן.

ולכאורה, גם בנידון דידן, והאין זה מסעיר, לחשוב שרב יעבוד צעיר? וכי יעלה על הדעת שגדולי הדור אינם יודעים במה מדובר? וכי ראשם מונח רק בנחלת העבר? זה אינו! כי דברם נאמר כמעט בתמימות דעים, מהם לוחשים ומהם שועים, רבני הקהילות וגם הרועים, אלה עם התומים ואלה עם האורים, כולם אמרו דברים ברורים, ולא יימצא פוסק אחד מני אלף שיתיר פאה הנקראת "סגנון חופשי" או כזו "בעיצוב אישי" ומקרא מלא הוא "ולא תחללו את שם קדשי" (ויקרא כב, לב) ועוד, שכמעט בלתי אפשרי לאכוף את ההוראות היוצאות מביתם, והגם שגילו

ולענ"ד, גדולי הדור והתורה כי בהיותם עמלים ושקועים וספונים, אינם מכירים ב"טיב" הרחוב ואת זה הנני מעז לחשוב, שבדור יתום שכזה שועלים קטנים מחבלים כרמים ויש "משמשים" בעירבוביא שעודם בחלום, ו"משנים בשביל השלום" והנה הגענו עד הלום. ועפ"י רוב אם תבדוק, תמצא שיש דברים בגו וכו' ויש ניגודי עניינים ולה' הפתרונים. ולו היו מניחים על שולחנם מעט מאותן פאות המצויות בעיר, צווחה תשמע מקיר לקיר. ובמקושטות, לא ידעו אם לצחוק או לבכות. וראיתי שבספר "הנסיון האחרון" (עמ' 91) הביא כן בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א. וש"ר שבחוברת "והייתם לי סגולה" העיד תלמידו (הרב י.ג.) שאמר לו בפירוש שאינו יודע המציאות כיום. ע"כ. ואיה הכבוד והיכן הנחת, ובועז אמר לרות "הבי מטפחת" (רות ג, טו).

וידעתי גם ידעתי את אשר פורסם על הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל שאין לסמוך על היתר מסוים שלו כי הוא כבר זקן בא בימים וכל מעשיו על פי רצון בנו הגאון

ה. עיקרי הסוגייה

בירושלמי (פ"ז דכתובות ה"ו): היוצאת בקפלטין שלה, יש בה משום יוצאת וראשה פרוע. ופירש הערוך את המילה קפלטין, דהיינו פאה נכרית. ועיין בשו"ת מעשה אורג ח"א (אבהע"ז סימן א אות יב) שהביא מח' בהבנת הירושלמי הנ"ל אודות פירוש קפליט והעלה שפשוט כהערוך כנגד המאירי גם מפני שהיה גר באיטליה וזו (קפלטין) מילה רומית כידוע ופירושה פאה נכרית. וגם משום שקיבל מרבינו חננאל שהיה מגדולי הגאונים וכמ"ש הרמ"א בחו"מ (סימן כה) שאם נתגלו דברי קדמון פסקין כוותיה. ע"כ.

והנה דבר ידוע הוא, שמימות המשנה והתלמוד, בכל מקום בו שכנו ישראל קדושים, נהגו בנות ישראל בהליכתן במקום בו הרבה בוקעים (רשות הרבים) להניח על ראשן "שבכה" דהיינו בגד אטום נוסף העוטף את כיסוי ראשה. כן מתבאר בפשיטות מהרמב"ם (אישות, פרק כ"ד, ה"יב) והטור (אבהע"ז סימן קט"ו) שהיוצאת לרשות הרבים ללא רדיד על המטפחת, תצא ללא כתובה.

דעתם, עוף השמים "יעיף" את הקול, והנייר יכול לסבול הכל. וכשתשאל מדוע אינם שומעים לאותו גדול? ישתקו או יאמרו: חדול! וגם על זה אני תמה, מדוע שרק פוצים את פיהם באיזו הנהגה טובה או חומרא ביהדות, או דברי חסידות, אתם נצבים היום כולכם, מראשיכם עד שואב מימד, ובזה, רחוקה היא ממך.. וראיתי שכן כתב בשו"ת תשובות והנהגות ח"ה (סימן ר"ס) וז"ל: **ופלא הדבר שמחמירים בהרבה חומרות, וכאן באיסור חמור זה מחפשים סברא קלושה להקל. ע"כ. ועי"ע בזה במש"כ בחיו"ד סימן ד'.**

ולדאבוננו, עיננו הרואות שלא אחת "הפויסק" בזה עם כידון וחנית, היא לא אחרת מאשר "הפאנית", ובאזני שמעתי שבקשו לקצץ באורך וכו' ו"פערה פיה לבלי חוק וירד הדרה" (ישעיה ה, יד) וענתה ואמרה: "כזאת לא תצא תחת ידי" ואתה יהודי, ואת בת ישראל, לא ארי אבל הכצעקתא שואל, ולמען ה' ואריאל, ובאמת ובכאב, כי כל הגיון שבתורה בלב (רש"י, יהושע א, ח).

"בחצר". וזה לעניין צניעות ופריעת ראש, וגם אודות הוצאה כתב (בד"ה חצר) שכבול ופאה נכרית אסור לצאת בהן לרה"ר (וצריך עיון למעשה לעניין שבת גם להסומכים להקל שלא כדעת מרן בטלטול, במקומות שאין עירוב או שהוא רעוע. ואכמ"ל). ועל כורחך לומר שכל המפרשים סביב המשנה איירינן על יציאה לחצר. ובגמ' שם מבואר בשם עולא שהתירו לה בחצר קצת קישוטים נאים כדי שלא תתגנה על בעלה. ובהדיא כתב התפארת ישראל (פ"ו דשבת מ"ה) דדוקא בחצר שאין רבים בוקעים בו התירה המשנה לצאת בפא"י, הא לאו הכי ודאי שיש בזה משום מראית העין. ע"ש. ומשום מראית עין אסרו גם המהרי"ל דיסקין בקונט' אחרון (סימן ר"ג) ובשו"ת עדות ביהוסף (סימן כט ענף ג). וגדולה מזו כתב הגאון משא מלך (תורת המנהגות חקירה י) על אודות איזה נשים שלוקחות משי שחור ונותנות בפדחתן בכדי להתנאות, איסורא קא עבדי, ורע עלי המעשה כי בני אדם הרואים אותן טועים בהן, וחושבים ששערותיהן הן. עכ"ל. ולעניין מעשה ודאי שרוב מניין ורוב בניין משרא שרייא בכה"ג רק ראה לאן

וכ"פ כדבריהם מרן בשו"ע (קטו, סעיף ד). בגד נוסף המוזכר בדברי רבותינו הוא ה"קלתה" והוא מחורר ונראין השערות ממנו, ואיתו מותר לצאת למבוי, דהיינו מחוץ לבית ועדיין לא ברשות הרבים.

לבד מזו, המתבונן בתמונות וציורים, חפצי נוי וארכיון, שעברו מדור לדור או שוכנים במוזיאון, פניו ישר יחזמו בעובדה שכך היה מנהגם, לפחות בבגד אחד עבה ויפה, ועליו צניף חופה.

אם כן, מהיכן צצה לה זו, שעליה שרים נרגזו ואחזו, בפטיש יפוצץ סלעים וחזו, בור עמוק מלא אנחה נטול החן. ואכן, מציאותה תיתכן, אך האם לכך כיוונו בדברס? וכאמור, הוזכר כבר בירושלמי, ובמשנה (שבת סד): יוצאה אשה בחוטי שיער וכי בכבול ובפאה נכרית **לחצר** ופירש רש"י שפאה נכרית היא קליעת שיער תלושה וצוברתה על שיערה עם קליעתה שתראה בעלת שיער. עכ"ל. ופשוט שלא יתיר רש"י לאשה נשואה לצאת לרשות הרבים בין בחול בין בשבת ואפילו רק חלק משערה מתראה בציבור, ועל זה מתחיל הדיבור, פאה נכרית

הגר"א בשנות אליהו (שבת פ"ו, מ"ה) כתב: אשה שאין לה שיער נוטלת שיער "ומכנסת תחת הצעיף" כדי שתתראה כבעלת בשר. עכ"ל. ותרתי מיניה, גם שהצעיף למעלה וגם שהפאה רק ל"ניפוח" ולא לפיזור ברוח.. (וידעתי שיש שלמדו אחרת מהגר"א זצ"ל כי כאן הוא פירוש למשנה ולא פסיקת הלכה וכו' וכבר העידו תלמידיו שכל בתר איפכא שבביאורו לשו"ע שם ציין מקום ותו לא. וכן ביאר הגאון רבי נפתלי הירץ הלוי זצ"ל שהגר"א לא התיר לצאת ללא צעיף. ועיין עוד בזה בספר "מעשה רב" בקונטרס שיח אליהו בשלהי אות פ') ואם תקשה ותאמר אטו כולהו בנות ישראל קרחות? איני יודע, אבל זה יותר מסתבר לומר מאשר כל הראשונים כמלאכים והאחרונים הנ"ל יתירו לצאת לרה"ר עם פאה ללא כיסוי בד עליה. ופשוט. אתה הראת לדעת שסיבת נטילת פאה בזמן חז"ל ונתניתה על השיער (או ביחד ובתוספת עם השיער) ואז לכסותו בבגד היתה לצורך נקודתי למי שהוצרכה לכך מפאת דלילות שיערה וכו' ולא מפאת כיסוי ראש, כי קשה לקרוא לפאה כיסוי ראש. וד"ל.

הדברים מגיעים שאם בבד שחור חששו למראית עין, מה יאמרו אזובי הקיר עם השערה העודפת, וכמו ששאלה אחת "האם זו מתנפנפת?"

ולעצם השימוש בפאה בזמן המשנה והתלמוד כתב רש"י שם "שתראה בעלת שיער" ועוד כתב בערכין (ז:): ד"ה נהנין בשערה: רגילות היו נשים כששערן מועט לקשור שיער נשים נכריות לשערן והוא פאה נכרית. עכ"ל. וכ"כ הרמב"ם בהלכות שבת (פרק יט, הלכה ז) לא תצא אשה וכו' (לרה"ר) ולא בפאה של שיער שמנחת על ראשה כדי שתראה בעלת שיער הרבה. עכ"ל. וכן הוא ברשב"א (שבת ס"ה ע"א) וז"ל: אלא אשה שהיא קרחת מפאת ראשה, והיינו דתמי לה בהדי פאה נכרית. עכ"ל. והריטב"א (שבת ס"ה ע"א) גם כן בהסבירו דברי הרשב"א הנ"ל העלה "שאיין אשה נותנת דבר תחת השבכה אלא מפני מום שבראשה" עכ"ל. וכן הוא בר"ן ובמאירי וברבינו עובדיה מברטנורא (שבת פ"ו מ"י) וכן הוא בדברי השלטי גיבורים בעצמו (שם) שכתב "אע"פ שקישוט הוא לה כדי שתתראה בעלת שיער" וגם

טענת התספורת המנוולת לא מספיק חזקה, ולרבי מאיר, גם כך מתגנה על בעלה (שלא נח לו. רש"י. כשאין השערות מגופה. תוס' יו"ט) וגם עם פאה זו זוהמה עבורו. והרא"ש (ד"ה ורבי מאיר) כתב שמזוהם בעיני הבעל שתתן אשתו על ראשה שיער של אשה נכרית. ע"כ. ואדרבה, כל המדובר הוא במקום שיכולה על פי דין ללכת בשיער מוגלה כמו בית או חצר (שאין רבים דשים בה) לכן במקום שתלך שם מגולחת ללא שיער, התירו לה בפאה שלא תתגנה על בעלה. וזהו רק בביתה ולכל היותר בחצר. ופשוט שהסוגיא עוסקת ביחס שבין אישה לבעלה וגם כאן לא הוזכר כאן דבר וחצי דבר לצאת כך לרשות הרבים.

ושוב ראיתי שבספר "שבת של מי" (חידושים למסכת שבת סד. ד"ה יוצאה אשה בחוטי שיער) אחר שהביא דברי הבאר שבע שחלק על השלטי"ג, כתב להשיג על הבית דוד בפירושו למשניות שהעלה שמדובר בפנויה שהרי בפירוש איתא בש"ס "שלא תתגנה על בעלה" ולכן תירץ וז"ל: לעולם מתניתין בנשואה, והפאה נכרית נתונה תחת השבכה". עכ"ל.

והנה, הגאון רבי יהושע בועז (חי בדרו של מרן הבית יוסף, והוא בעל "העין משפט") כתב בפירושו "שלטי גיבורים" (על דפי הרי"ף, דף כט. אות א) שנראה לומר להתיר לנשים נשואות לצאת בפאה נכרית. עכ"ד. ובאותיות הקטנות שם לא מצאתי שום רמז שדיבר על רשות הרבים וכמו שיובא לקמן בדברי העומדים על דבריו.

ועוד במשנה (נזיר, כח ע"ב) מבואר שאשה שקיבלה על עצמה נזירות, מן היין ומן התגלחת, יכול בעלה להפר את נזירותה, ונחלקו חכמים מאיזה שלב כבר לא יוכל הבעל להתיר את נזירותה, לתנא קמא, כל עוד לא נזרק דם או נשחט קרבן הטהרה מועילה התרתו, ולרבי מאיר כל זמן שלא גילחה את ראשה לשם הנזירות יוכל להתיר, ומדוע? משום שיכול לומר הבעל אי אפשר (איני חפץ) באשה מגולחת שזהו ניוול עבורו, כלומר שזו טענה מספקת שעל ידה תופר הנזירות. ובגמ' שם שאלו מדוע גם ת"ק לא סבר כך, שהרי זו טענה חזקה, ותירצו, שתשים פאה נכרית ואז לא תהיה מנוולת (לבעלה) ולכן

לרשות הרבים. עיי"ש. וכן כתב הגאון יעב"ץ זצ"ל לדחותו ודיבר קשות על המתיר (שו"ת שאילת יעב"ץ ח"א, סימן ט, ובח"ב סימן ז,ח) וסיים שם: אבל לעולם בשוק יש איסור לצאת בפאה נכרית. עכ"ל. ועוד לו ליעב"ץ בספרו "מגדל עוז" (בית מדות עליית דרך ארץ) וז"ל: "צריך לזהר מאד שלא תכשל במנהגים רעים לה' ומלבושי נכרים ע"פ מוד"ע מדויק, ביחוד להסיר תפארת פאה נכרית והעכסים (שטייף רעק) ובגד בוגדים בגדי נשים קצרי יד ורחבי צואר, העשויים כפי תקון המוד"ע, קרן חזות קשה, שהם שני סרסורי עבירה, שושביני השטן וכו' מי ינוד להן בצרתן, מי יפנה לצעקתן, מי יסור לשאול שלומן וטובתן, האזינה בנות בוטחות בהשג מילוי תאותן וכו' ואינן זוכרות אחריתן" ע"כ. (דברים אלו נכתבו לפני יותר ממאתיים שנה). **ובזה"ק (ויקרא קכו, ע"א) "אזיל בר נש בעלמא וחשיב דיליה הוא וישאר ביה לדרי דרין" כי אנחנו כאן רק אורחים, ומדוע שלא נעצור משעיטת העדר ונשאל לאן כולם הולכים? הרי יום אחד נפגוש את ה' יתברך, ומה נענה? שלא ידענו שרוב ככל הפוסקים מכל הזמנים**

דהיינו גם אם תשים פאה לאיזה צורך כפי שיתבאר בהמשך, לא תצא בה לבדה אלא תכסה אותה בשבכה.

נחזור לדברי השלטי גיבורים, גם בסוגיא דנזיר (בהגהות עין משפט כח:) כתב: נראה לומר היתר מכאן לשערות שהנשים נשואות נותנות בראשיהם. ע"כ. והיכן מדבריו ההיתר לצאת כך את ביתה לרה"ר? לכן רבים תמהו גם תמהו על הלומדים מדבריו להתיר, ומבלי להדחק ולהעמיד שמשנה אחרונה עיקר שאולי הרגיש בדבר והשמיט בפירושו לנזיר (אחר שבת) את עניין היציאה כנראה היטב למעין, מ"מ, גם אם נרצה לומר שכן התיר לצאת עם הפאה לחוץ, נוכל לומר לקולמוס לרוץ, ולהביא מהחולקים על דבריו - מהם בנחת, ומהם מכים על הפדחת (ועיין בכנה"ג, חאה"ע סימן כא, אות ה). כי כבר השיג עליו נמרצות הגאון רבי יששכר בער איילינבורג זצ"ל בשו"ת באר שבע (סימן יח) והביא שם תוספת מרובה לסמוך דבריו מהגאון מהר"י קצלנבוין זצ"ל, ועוד טענות מבוססות מרש"י, תוס' והר"ן שאין לצאת בפאה

לאסור הגר"י לאמפרונטי בספרו "פחד יצחק" (אות פ), ובשו"ת "יד הלוי" (סימן קכ"ד) להגאון רבי יצחק דב הלוי במברגר זצ"ל כתב: מכיוון שגדולי הפוסקים אוסרים וכמו שכתב הבאר שבע והתשובה מאהבה, והרב מהרז"ך בספר נחלת אבות התרעם על המקילין, פשיטא ופשיטא שאחר הוראות גדולים אלו אין לנו להקל. עכ"ל. והגאון רבי שלמה אליעזר אלפנדארי זצ"ל בשו"ת "סבא קדישא" (ח"א סימן א') האריך נגד היוצאות בפאה לרה"ר ובסוף דבריו כתב: והאנשים אשר הם צריכים לסייע על דבר כבוד השי"ת המה כשלו ונפלו ואין איש שם על לב, ואפי' מי שתופס ספר יתלה עצמו באיזה סברא דחוויה מהפוסקים להורות היתר לעצמו ולאחרים, ומקלו יגיד לו גם בוש לא יבושו. ע"כ.

וכן הוסיפו לאסור עוד חכם וגם משנהו, זה בדגלו וזה במחנהו, וכמו שכתב הגרא"ד הורוויץ בשו"ת קנן תורה (ח"א סימן י"א): ואם נבוא לחשוב כל האוסרין לצאת בשייטיל ללא כיסוי לא יכיל הגיליון. עכ"ל. ודי בזה.

אסרו את הפא"נ, או נספר לו שלא שמענו את רחשי הלב, שמדי פעם דואב? אשרי המאמין.

וכן כתבו לאסור החת"ס (הגהות לשו"ע, או"ח סימן ע"ה על דברי המג"א סק"ה) וכן ציווה לבני ביתו ביום פקודה לבל יקלו וכלשונו "וגם אפילו בפאה נכרית אני אוסר עליכם באיסור גמור" (מתוך צוואתו), והגאון בעל "עצי ארזים" (סימן כא סק"ב) כתב וז"ל: נ"ל פשוט שאסור לאשה נשואה להתקשט ולצאת בפאה נכרית, והמורים היתר חדשים מקרוב עתידים ליתן את הדין. עכ"ל. והגאון צבי הירש הלוי איש הורוויץ כתב בספרו לחמי תודה (דף ד, סעיף ב) את אשר אביו הגאון זצ"ל (בעל ההפלאה) בצירוף שני בתי דין עמדו להחרים בחרם על לבישת נשים בפאה נכרית. ומר היה לו לגאון רבי וואלף המבורג זצ"ל (שער הזקנים, ח"א דף מ"ג) על רבו המהרז"ך שהיה שרוי בצער על ה' ועל בית ישראל שנפלו בחרף וכוי אודות נשים אשר דעתן קלות ולבשו אדרת שיער למען כחש וכוי כי בזה הזמן שהולכין בטיוול כל היום אין היתר לדברי הכל דאסור לצאת בפאה נכרית. עכ"ל. וכ"כ

פרק ו' דשבת "יוצאה אשה בחוטי שיער ובפאה נכרית" ודלא כהבאר שבע שחולק עליו, והאריך בספרו בדברים דחויים. עכ"ד. והנה, הגאון יעביץ זצ"ל בספרו מור וקציעה (שם, דף מג) השיג על דברי המג"א שנראה שלמד מהרמ"א שמותר ללכת בפאה נכרית מגולה וכתב על כך ולא היא, שלא התיר הרמ"א אלא לבעלה, וכיון שמותרת בביתה הוי ליה אורחיה בהכי ולא מטריד, אבל לגבי אחריני אסור משום פריצותא. תדע דהא לא מייתי לה הרמ"א באבן העזר לגבי פריעת ראש ברה"י אלא לגבי קריאת שמע שמותר לבעלה לקרוא ק"ש כנגד פא"י של אשתו הלבושה בזה בבית, אבל ברשות הרבים אסור פאה נכרית משום פריצות. ועיין שם עוד שהאריך כנגד המג"א וכתב על דברי הבאר שבע שאסר פאה נכרית ברה"י שיש בהם טעם כעיקר, ושרירין וקיימין ומיניה לא נזע ולא ניטה ימין ושמאל. עכ"ד. וחזק ידיו הגאון חת"ס (הני"ל) וכתב שדברי הבאר שבע נכונים לדינא, ושכן העלה הגאון יעביץ לאסור פאה נכרית. ודלא כהמגן אברהם. ע"ש. וכ"כ הגאון ממונקאטש זצ"ל (בעל המנחת

ומרן החיד"א (ברכ"י או"ח, סימן שג, סק"ב, ובמחזיק ברכה או"ח סימן עה, סק"ב) יותר מרמז דעתו לאסור רק שנקט לשון נקיה ללא תעוזה, ודי לחכימא ברמיזה. (ודלא כמי שהבין אחרת. עיין שם). ועוד ראיתי לחכם אחד שלמד היתר מדבריו של הגאון חיד"א שבשו"ת "חיים שאל" (ח"ב, סימן ה, אות א) שכתב: ודע, שכתבו האחרונים שהפרוק"א (פאה נכרית, **לגברים**) נחשבת לכיסוי (לעניין ברכה, במקום כיפה או כובע) ומיהו נהגו שלא לברך בלי כובע על ראשו. עכ"ד. ומדבריו הללו של הגאון חיד"א למד שכמו שאין מראית עין אצל גברים כל שכן אצל נשים וכו' ואין דבריו מוכרחים כלל וכלל. וכלל גדול בידינו שמזרח רחוק ממערב, וזה אל זה לא קרב. ודו"ק.

והנה, בדיני קריאת שמע (או"ח סימן ע"ה) כתב הרמ"א (ס"ב) שמותר לקרות ק"ש כנגד שערות הנשים שרגילין לצאת חוץ לצמתן, וכ"ש כנגד שיער של פאה נכרית אפילו דרכה לכסותו. ע"כ. וכתב על זה המגן אברהם (סק"ה) שכן כתב השלטי גיבורים להתיר אף לכתחילה, כדאיתא במתניתין

הני"ל נראה שדובר לכל היותר בחצר, ועוד, הרי הרמ"א עצמו הגיה על השו"ע בדיני קריאת שמע ומסתמא שהמדובר הוא שהבעל קורא מול אשתו בביתו (שאם לא כן מה תאמר, שהיא באה עימו לבית הכנסת!?)

והסמ"ק (מצווה נז) מנה את

הצניעות ממצוות עשה שבתורה, וממילא כיון שלרוב ככל הפוסקים הפאה והצניעות הם כקווים מקבילים שלא יפגשו לעולם, הרי היא (כשהפאה על ראשה) כמבטלת בכל רגע מצות עשה, ובגמ' (מנחות מא.) מובא שהמבטלים עשה, בעידנא דריתחא (בשעת חרון אף בעולם) נענשים תחילה. רח"ל.

לכן, כאשר שמעתי באומרים לי

שללכת במטפחת זה לא צנוע ורק בפאה וכו' מה אומר ומה אדבר, מה אצטדק ומתי אצחק, לא רק שיפה להם השתיקה, אלא עדיף היה שימלאו פיהם בעפר ולא יאמרו דברים בלואים וכאובים ועלובים שיש בהם מעל לכל ספק מוציא לעז על הראשונים. וכעין זה כתב בשו"ת מעשה אורג (הני"ל) באות כ"א וז"ל: וראיתי בס' דת והלכה (סימן א) שכתב כנגד מש"כ

אלעזר) בספרו נימוקי א"ח (סימן עה) להעיר על דברי המג"א הני"ל שהלכה היא כהבאר שבע שאין לצאת לרה"ר בפא"נ ושבעל כורחך דברי המג"א הם מאיזה תלמיד טועה. וגם הגאון רבי יעקב משולם אורנשטיין זצ"ל בספרו ישועות יעקב" (או"ח, סימן ע"ה, סק"ג) השיג על דברי המג"א והעלה לאסור. וחזי לאצטרופי מה שכתב הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל בשו"ת שנות חיים (תשובה שטז דף צ ע"ד) וזו לשונו: וני"ל שבזמן הזה אף המג"א מודה לדינא שאסור לנשים לצאת לרה"ר בפאה נכרית, כי המג"א דיבר לפי זמנו, ובפרט בזמן חכמי הש"ס שרוב הנשים היו כשרות וצנועות ולא היה דרכן לצאת בגילוי ראש שלהן כלל, לפיכך כשאחת הולכת בפאה נכרית מידע ידעי שאין אלו שערותיה ולא יבוא לידי הרהור, אבל בזה הזמן וכו' הרי גם ההולכת בפאה נכרית גורמת להרהורי עבירה וכו' וסיים ועל כל פנים לדינא העיקר כדעת האוסרים בזה"ז וחלילה לצאת בפאה נכרית לרה"ר. ודפח"ח, ולכן, לא ידעתי מהיכן למדו היתר לצאת עם פאה לרה"ר, אדרבא מדברי הראשונים והאחרונים

קובעים את קדושת הבית שאין בזה ממוצע, או ששכינה שרויה ביניהם או ח"ו להיפך. ע"כ.

ונכון שהניסיון עצום כי יש לחץ חברתי, והשוויגער... והשכנות... ובתלמוד תורה.. ועוד חודש האחיינית מתחתנת.. בקיצור, זה לא שייך.. אלא מה! צריך להתמודד עם הניסיונות ולא לטמון את הראש בחול, ועל כל מי שבשם ישראל יכונה לצאת למסע של בירור הלכתי והשקפתי על אחד מיסודות הדת, לאזור כח, לשנס מתנייים ולהיות מוכן להלחם במלחמתה של תורה. ולא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע (רש"י, דברים כא, יא).

1. מעבר למפורסם

ועוד ראיתי מגדולי הדור שליט"א וזצ"ל שדיברו בזה אלה ברגש ואלה בשוטים והבאתי בכאן מילהם לאורה, ואין מוקדם ומאוחר בתורה, ואתה הרואה לאורך הימים שאלו הדברים הפחות מפורסמים. **הגאון רבי אליעזר שלמה שיק זצ"ל**, הן אמת שדעתו היתה להורות פעמים כך ופעמים כך כמבואר באריכות באיזהו מקומן בספריו הרבים,

בשו"ת יבי"א, וטען טענות שלא ממין העניין (לא לגוף הפאה אלא כלפי המטפחת) דפאה עדיף ממטפחת. וכבר כתב הרמ"א פריינד ראב"ד העדה החרדית, וז"ל: "ומכל שכן האומר שהמחליפות מפאה נכרית למטפחת מפסידות, הרי הוא מגלה פנים בתורה שלא כהלכה, ומעכב את הרבים מלעשות מצווה". ועוד כתב שם דברים שאינם ראויים להאמר, שיש להקל יותר בפאה לספרדים ותימנים. ואין לבנות מחיצות בין האשכנזים לספרדים וכו' ודברים אלו אין ראוי להביאם לביהמ"ד. והאמת היא שגם לאשכנזים אסור ללכת בפאה נכרית וכמו שנתבאר לעיל, שעפ"י הדין יש לאסור פא"י לכולי עלמא ואין להקל בזה כלל. עכ"ל. והאדמו"ר בעל נתיבות שלום מסלונים זצ"ל (בספרו במשמרה ראשונה עמ' מב) כתב: האמת היא, שכל עצם ענין הפאות הנכריות לחמו נגד זה אפילו שהם בשיא הצניעות! בענינים אלו אין המודד האם זה אסור או מותר, אלא הם ענינים התלויים בתכונת הנפש העדינה, עדין הנפש מתרחק מכל ענין זה. ודברים כגון דא

שאפילו המתירים ללבוש פאה נוכרית, לדעתי נראה שאסור ללבוש פאה נוכרית המושכת את העין שיחשבו שהיא בתולה". עכ"ד. **האדמו"ר מלעלוב הגאון רבי משה מרדכי זצ"ל** (הו"ד בעקבתא דמשיחא, שבט התשע"א) וז"ל: "אני מבקש שיפרסמו בשמי, שמוטב שהבעל יגזור את פאותיו ואת זקנו מאשר האשה תלך עם פאה!" **הגאון רבי גדליה נדל זצ"ל** (תלמיד מובהק לחזו"א זצ"ל) התבטא ואמר: "תשאלו כל ילדה קטנה ברחוב, והיא תאמר לכם האם פאה מותרת או אסורה? כלומר, בלב פנימה גם ילדה יודעת כי מה לצניעות ופאה נכרית? מה לאשה נשואה החפצה לקיים מצוות כיוסי ראש, בדבר שהוא צחוק ועוד מוסיף פריצות על מה שהייתה רווקה? שומו שמיים!" עכ"ד. **מרן הגאון שלמה זלמן אורבאך זצ"ל**: "אני לא מבחין בין פאה לשיער, זה אצלי מאוס מאוד, לדעתי כל האסונות באים מהפאות, אני מתכוון גם על הקצרות, לעולם לא התרתי לאף אשה פאה נכרית". ("ובחרת בחיים" פרשת עקב). **הגאון רבי יוסף ליברמן שליט"א** (שו"ת משנת יוסף, ח"ו סימן ד) יש לציין

מ"מ ענה ואמר: גם בפאה צריכים את הצניעות, לא כמו שהתחילו ללכת עם פאה ארוכה למטה מהכתפיים וכו', שהאשה נראית כמו שדה וכו', ולכן מאוד מאוד צריכים להקפיד שלא ילכו עם פאה ארוכה אלא רק עד הכתפיים, כי זה מגעיל וכו', וגועל נפש שאשה תסתובב עם פאה ארוכה עד אמצע הגב, שזה היפך הצניעות לגמרי. **הגאון בעמח"ס שו"ת לבושי מרדכי זצ"ל** כתב וז"ל: ושמעתי בשם הגאה"צ מו"ה מנחם הכהן זצ"ל אבדק"ק צעהלם שלא היה נמצא בכל הקהילה אשה בגילוי שיער ובר"ה וביוהכ"פ לא היו רשאים לכנס לעזרת נשים אפילו בפאה נכרית שייטל, ואחד מבני נגידים נשא בת גדולים והיתה יוצאת בפאה נכרית ונאמר לה תדע שבר"ה ויוהכ"פ לא תכנס בזה לעזרת נשים והיתה שוחקת וכו' (עיין שם מה אירע, הערות על ספר שמע ישראל, תרפ"ד). **האדמו"ר מבעלזא הגאון רבי אהרן רוקח זצ"ל** התבטא ואמר כך: "עדיף שידוך פשוט ובלבד שתלך כמו שבת ישראל צריכה ללכת, עם מטפחת בלבד (על אילת השחר עמ' 198). **הגאון רבי אפרים גרינבלט זצ"ל** כתב בסוף ההסכמה לספר "החן והכבוד" (עזרן) "וכדאי לציין

ע"כ. ומאת נינו הגר"מ ישראלזון שליט"א, בספר "מפי האיש" עמ' קנו: "אמרתי לרבינו: כל העולם רועש מדברי הסבא כנגד הפאות נכריות של ימינו, התקשרו נשים מודרניות לשאול. ואמר רבינו: "לא מדברים רק ממודרניות, מדברים גם על הבני תורה.. הולכות עם פאות ארוכות עד פה (והצביע רבינו על כתפיו) ושאלתי לרבינו: האם הבעיה היא רק הפאות הארוכות? והשיב רבינו: לא, כל המראה של זה, זה פריצות". עכ"ד. **הראשל"צ, הגאון רבי מרדכי אליהו זצ"ל** כתב שאפילו לקרוא קריאת שמע טוב להחמיר לא לקרוא כנגדה, ובפרט בפאות הנכריות המצויות בזמנינו שנראות כשיער טבעי. (מאמר מרדכי, פרק י"ד, סעיף מב). ומכתב בכתב ידו של **הגאון רבי נסים קרליץ זצ"ל** (מיום ט"ז אדר ב' תשס"ה): "באתי בזה לחזק ידי הנשים שיתחזקו לכסות ראשן בבגד ממש ולא במשהו העשוי משערות אחרים שנתעוררו שאפשר להיכשל בזה בכמה איסורים חמורים. וראויים להרבה ברכה והלוואי שירבו כמותן בישראל". עכ"ד. **הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א** (בגילוי דעת מיום

כמה מגונות הן הפאות הנכריות של זמנינו שהשתכללו וכו'.. וכמה תמוה ומכוער הוא זוג ההולכים יחד ברחוב, הבעל בחזות חרדית, והאשה כמו בתולה פרועת ראש. ע"כ. ומקצת דבריו של המגיד הירושלמי הנודע **הגאון רבי שלום שבדרון זצ"ל**: "רוצות להראות בחורה! הרצון הזה הוא טרף! טריפה!.. זה נורא ואיום, נורא ואיום ממש. אלא מה? הותרה הרצועה, אם מותר ללכת בפאה נכרית, אזי יכול להיות שמהפאה הזאת יוצא אחר כך נכרית ממש, כן! נכרית ממש חלילה, מאין זה בא, זהו המקור.. איפה השכל, היכן ההגיון? איך יכול להיות שבזה ימצא יראת שמים? איך יכול להיות שבזה ימצא קדושה? איך יכול להיות?.. הדיבורים האלה, ככה הולכים ברחוב.. ככה כולם.. אוי ואבוי לככה הזה". עכ"ד. וכך ספרה ביתו תבלט"א של **הגרי"ש אלישיב זצ"ל**: "פעם בבואי לבית אבי, חבשתי לראשי מטפחות שלא כהרגלי. אבי הגדול שמח שמחה גדולה ולא הסתיר זאת, אמרתי לו אבא, זה רק חד פעמי.. ענה לי: כל מעשה מעשה לעצמו. את מקבלת שכר על כל הימנעות לכשעצמה, גם לשעות."

"ט סיון תשס"ד) "עלינו לומר ברורות. יש כאן סילוף התורה. הפאות הנכריות הן בתכלית הניגוד לרצונו יתברך שציוונו והזהירנו על כיסוי הראש כמו שנאמר בפרשת סוטה ופרע את ראש האשה. חלילה לדון ולפלפל בצדדי היתר של דבר מאוס זה. הלא נתברר לרבים מפי אנשים ונשים, שהפאות הללו שפריצותן והוללתן הלכה והדרדרה לתחתיות בשנים האחרונות באין מעצור, הן הנה אבות הטומאה, גירוי נורא של יצר הרע, והקב"ה שונא זימה. הדברים פשוטים בתכלית הפשטות, אמת לאמיתה של תורה למי שלא נתעקם מוחו בבלבוליים של הבל, ונסתמו עיניו מראות נכוחה, על כן נזעק זעקה גדולה ומרה.. "עכ"ד.

הגאון הרב דב צבי אורדנטליך
זצ"ל שהיה רבה של העיר ביתר עלית ודיין בבית דינו של הגר"נ קרליץ זצ"ל וכך הוא נשמע בשיחה עם אברך ששאל על פאה שנראית כמו שיער: "אין שום חילוק לשום עניין, וזה נחשב כאילו האשה גלויית ראש לחלוטין!" ושאלה אשת האברך: "אבל יש הרבה רבנים גדולים שהנשים שלהם הולכות ככה?" וענה הרב: "אז הם לא רבנים גדולים" ועוד שאלה:

"אבל כולן הולכות ככה?" וענה "אז הן עושות עבירה!" ושוב התעקשה האשה וטענה שרוצה להתקשט בפני בעלה ואמר לה הרב: "אז תלכי עם השיער שלך! בשביל מה את צריכה לשים פאה...?!" ע"כ. (הובא בספר הניסיון האחרון עמ' 144). ועולם הפוך ראיתי כי **הגר"י אברהם וולף זצ"ל** (המייסד של סמינר "וולף" בבני ברק) לא פילל ולא איחל שכך תיראנה המורות, ואלו דבריו: "בודאי משובחת הנוהגת כמו הנשים הצדקניות של הדורות שעברו, ומכסה את שערותיה כליל בלי פאה, אבל אם משתמשים בהיתר הפאות, לא הותרה בזה כל צורה שהיא". (ספר "התקופה ובעיותיה" ח"ד עמ' רז). ובספר "דברי שלום" בהסכמת הגאון **רבי חזקיהו אלכסנדר ארלנגער** (עמ' ח) כתב, שהפאה מעוררת הרהורי עבירה, והיא נגד רצון השי"ת בהחלט, ונגד כל המכוון של מצות כיסוי הראש, והאם נשים אלו חושבות שיהיה להם בנים צדיקים ותלמידי חכמים שיזכו לכתרה של תורה ע"י הליכה בשוק בפאה כזו, המעוררת גירוי יצה"ר באופן נורא ומבהיל, והאם חושבים הבעלים שלהם שיהיה להם סייעתא

גדולים נמצאים? אשה שמכשילה את הרבים בהרהורי עבירה, בעבירות, בפריצות, בפאות כאלו, אוי ואבוי לה! אוי ואבוי לה! אוי ואבוי לבעלה, לבניה!.. היום כל אחד אומרים שהוא בן תורה, זה לא נכון! בן תורה זה בן תורה שהוא באמת מיישם מה שהתורה אומרת לנו הלכה למעשה! אז צריך לדבר על זה, ולדבר על זה, עוד פעם, ועוד פעם.."

ז. המנהג

ראשית, יש לדעת שהמנהג לחבוש פאה נכרית הוא מנהג להקל בהלכה לא להחמיר, וזה פשוט לכל מחזיק ספר, ולקמן יתבאר הכיצד יש לפסוק בסתירה שבין פשט דברי הגמ' והפוסקים לבין דברי המקובלים (שלכאורה במקרה זה מחמירים). וכאן המקום לצטט דברי הרמב"ם (שביתת עשור פ"ג ה"ג): ואין מנהג לבטל דבר האסור אלא לאסור את המותר. עכ"ד. וכ"כ בשו"ת הרדב"ז (ח"ד סימן ע"ג בשם הריטב"א): אבל במנהג להקל, לעולם אין חוששין לו ואפילו היה על פי גדולים שבעולם. ע"כ.

דשמיא בתורה, וכן סייעתא דשמיא להנצל הם וצאצאיהם מיצה"ר בדור הפרוץ הזה, ע"י שמכשילים את הרבים. ואין תימה שיש כל כך הרבה בנים ובנות נושרים רח"ל וכו' וסיים שם: ובדורינו עיקר היר"ש נבחן בצניעות, וזה כל החומה המפרדת היום בינינו לבין החילוניים! עכ"ד. ואלה הדברים חוצבי הלהבות של **הגאון רבי משה לוי זצ"ל** שנאמרו בימיו האחרונים (האיש משה ח"ב) "יבואו אליו (בשמים): אדוני יש לך בעיה, אשתך הלכה עם פאה נכרית וכל הפוסקים אוסרים, ואתה יודע שגם המתירים מתירים מדוחק, ואמרו שיותר טוב להחמיר, למה הקלת בדבר הזה? אז הוא יגיד, תראה אשתי, לא יכולתי, וכל מיני סיפורים, זה שייך להגיד בעולם הזה, שם אי אפשר להגיד דבר כזה!.. לכן בנים שמעו לרבותינו ז"ל שהזהירו אותנו, מה יש לנו בעולם הזה? כמה שנים אדם פה יחיה? יגיע אחרי מאה ועשרים שנה, יראה את הקדוש ברוך הוא. אתה רוצה לא לראות את הקדוש ברוך הוא? אתה רוצה ללמוד תורה וכל התורה שלך תלך לסטרא אחרא? שלא תהיה במקום שצדיקים

יוסף והרדב"ז (המוזכרים לעיל).
ואף שכמה אחרונים העתיקו דברי
המהר"ק והמג"א (או"ח סימן
תר"צ) שאין לשנות מנהגים, מ"מ
כבר השיג עליהם החתם סופר
(שו"ת ח"א, או"ח סימן צ,
ובחידושו על פסחים נא:) והעלה
שהעיקר כדברי הפרי חדש ודבריו
דברי אלוקים חיים ואין לזוז
מהם. עכת"ד. והאריך שם עוד כיד
ה' הטובה עליו מעוד פוסקים,
כמניין נרות חנוכה עם השמשים
(מ"ד), ישנים גם חדשים, דס"ל
כהפ"ח שיש לשנות מנהגים שיש
בהם שמץ איסור. ע"כ.

ולעצם תחלית המנהג בו התחילו
בנות ישראל הכשרות
לצאת בפאה נכרית לרשות הרבים,
כבר כתב בשו"ת מהרי"ץ חיות
(סימן נג) וז"ל: "בימי ילדותי לא
שמעתי שינהגו קולא בזה בכל
תפוצות ישראל במדינת פולין, רק
חדשים מקרוב באו אשר הרבה
פרצו הגדרות, ראוי להוכיחן
ולהחזירן למנהגן הקודם". עכ"ד.

והגאון רבי חיים מצאנו זצ"ל
בשו"ת דברי חיים (יו"ד
ח"א סימן ל) כתב: "לא נמצאת
בכל מדינת אשכנז שום אישה
חשובה לילך בפאה נכרית, רק

ואלו דבריו של הגאון רבי יהודה
ליס שליט"א (מו"ץ בבי"ד
חניכי הישיבות בבני ברק, מוצש"ק
בשלח התשע"ג, כולל חזון איש)
כאשר שאול נשאל "למה אומרים
שזה בדיעבד הרי זה כפי התקנון"
ועוד שאלות בסגנון, וחוזר לו כמו
המנון, וזאת אשר השיב מבשן,
כמו יין ישן, וז"ל: "ואין הלב מבין
שכ"ז בבחינת ברירת מחדל,
להתיר עד גבול מסוים כי חוששים
לגרוע מזה, והכל צירופי היתרים
להגדיר עד כמה חייבים להתיר
שלא נפסיד הקיים והמעט שעדיין
נשאר, אך פשוט לפי הנ"ל דכל זה
אינו לכתחילה".

והנה, בספר "עין יצחק" ח"ג
(להראש"צ הגר"י יוסף
שליט"א, כללי המנהגים, עמ'
תרלז) הביא בשם גדולי עולם
מדורי דורות, ומהם ראשונים
כמלאכים, שאין להתחשב במנהג
כל שיש בו שמץ של איסור. וכן
מתבאר מדברי הריב"ש (סימן
קסב), התשב"ץ (ח"ב סימן ט)
הרשב"ש ועוד רבים מהפוסקים
הקדמונים. וכן דעת הפרי חדש
(או"ח סימן תצ"ו כללים, כלל י)
והסתמך על עוד ראשונים כהרא"ה
והריטב"א וכן על דברי הנימוקי

"שערך כעדר העיזים" ושמו שיער כמו קש ממש, בלית ברירה ובהוראת שעה שכמעט כל זיק יהודי אבד, והיה זה דיעבד של דיעבד. ולך נא ואשלחך לאגרותיו של החזו"א זיע"א ורווה משם נחת. (קובץ אגרות ח"ג סא).

וראה עוד מש"כ הגר"ש קלוגר בספרו "שנות חיים" (סימן שטז) על ראשית התופעה. וההופעה, על אף שכיום היא נוחה, פוק חזי בעבר הלא רחוק כיצד נראו הפאות של אז, ועל זה אני נרגז, כי מי החזיק ראש ומי אחז. ובספר "דברי שלום" (עמ' עט) הביא מעשה על כמה שהיו הולכות בגילוי ראש וכששאלו אחת מהן מדוע שלא תשים פאה נכרית אמרה "וכי אני אשים על ראשי סמרטוט כזה?". ע"כ. כי באמת שעד לפני התפתחות הטכנולוגיה השיער הלזה היה דומה לפישתנם של השרברבים, וכיום היוצרות מתערבבים. ומדוע ואיך הפכו דיעבד לכתחילה ולא שמעו לקול מורים והיו מורדים, וזה כוחם של יחידים, וזה מחיר השקר והכזב, והפרצה קוראת לגנב. וכל פרצה שאינה מן הגדולים אינה פרצה (בראשית רבה כו, ה) ופעמים

איזה מנקלי העם פחותי הערך, והיו לקלס, רק בעוונותינו הרבים נשרבב "מנהג" זה מן האפיקורסים". ע"כ. ועוד לו בחסידות, הגאון רבי יואל מסאטמר זצ"ל (דברי יואל עה"ת, בראשית) גם הוא התמרמר על נטישת המטפחת. והעיד האדמו"ר מקרטשניף זצ"ל אחר ביקורו באמריקה וכך אמר: "ה' ישמרנו ויצילנו ממה שהולך שם, ממש לא רואים הבדל בין אשה חרדית בת ישראל כשרה, לשיקצה הנכרית רחמנא ליצלן, אפילו כשרואים אשה הולכת עם ילדים עם פאות מסולסלות, עדיין מסתפקים האם זו אימו 'החרדית' או שזו 'בייבי סיטר' מבנות הגויים ששומרת על הילדים!"

וידוע שהקלקול החל מכמה אנשי ונשי דלא מעלי שהלכו ועשו דין לעצמם, קצר וקולע ופשוט, בלי ליטול רשות. ואין אני מדבר באותן נשים צדקניות שהחלו לחבוש פא"נ ברחובות קריה בעקבות גזירת הצאר הרוסי מלפני כמאתיים שנה, עת אסר סימנים דתיים וממילא גם על בנות ישראל לצאת בכיסוי ראש, ואז בתחבולה ומבלי להגזים, קיימו בעצמן

שינוי מהדורות הקודמים, שהרי בדורות הקודמים כולם הלכו במטפחת. ואם כן עצם ההליכה שלהם בפאה היא השינוי האמיתי מדרכי אבות!"

ודבר ברור הוא שהרוב המוחלט של הפוסקים מכל החוגים והעדויות בישראל, דעתם לאסור חבישת פאה נכרית בכלל ובפרט לצאת בה לרה"ר, ולזה כתב בספר משא חיים (להגר"ח פלאגי מלפני כמאתיים וחמישים שנה, מנהגים אות צה ואות קכ) שמנהג שהוא נגד רוב הפוסקים, אין להחזיקו ולכותבו בספר, אפילו אם אין יכולת לבטלו. עכ"ד. וכן מתבאר מדברי הר"ן הנמצאים בשו"ת הריב"ש, סימן שצ. (הו"ד בב"י סימן תרצ). וחוץ מזה, בשו"ת יהודה יעלה (יו"ד סימן שסו) ובמהר"ם חאגיז (בספרו אלה המצוות סימן רסב) הני תרי צנתרי דדהבא סבירא להו שאסור בפאה נכרית משום "ובחוקותיהם לא תלכו".

ומשל משלו בזה לקצב אחד, פיירמאן נקרא לו, ושלחבת הקדושה תנהלו, ויוציא מתחת ידו בשר כשר בתכלית וברור, וסמכו עליו כל הציבור,

שהרועה מובל ע"י הצאן, ותחילתו באונס וסופו ברצון (כתובות נא:). ואומרים לך "לא נורא.. אין דבר..". כי כך היה בימי עבר.. ויום ליום יגביה חומר, בגאולה, רבי עקיבא וברח"ה השומר, ומה יוליד יום ובין לילה, והציבור נשטף ולא די לה, כי תרבות המערב הכתה שורשים, ועלה לו סרפד נאה ומרשים. וצהלי קולך בת גלים. ואוי משכי העוון בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה, וזה הזמן לומר אהה!

בשו"ת תשורת ש"י (ח"א סימן תקע) כתב שעוברת עוד משום "אל תטוש תורת אימך" וכן כתבו האדמו"ר מקלויזנבורג בספרו דברי יציב (חיו"ד סימן נה) והגאון רבי בוגיד סעדון בספרו רבות בנות (ה"ד, סעיף קטן מו). ובספר מחניך קדוש (סימן ז). ע"כ.

והיה מעשה שבחור אחד שרצה בשידוך עם מטפחת ואימו התנגדה בטענה שלא יתכן שכלתה תהיה יותר צדיקה ומהדרת ממנה, ושאל את האדמו"ר מטאהש שליט"א וכך ענה לו: "לא זו בלבד שאתה רשאי ומותר לך לשנות, אלא יש לך לשנות ועליך לשנות, הרי זו שהולכת בפאה זה עצמו

המורה מסביב להיתרו ישתקעו מעט מעט וישתכחו, יען שאין מוחם של ההמון תופס להיות בס קפידא רבתי, ויישאר רק ההיתר המפורסם בעצם תוקפו, מסור לכל, בלי כל גבול". ודברי פי חכם חן.

ואיש איש קריא, ואין קול ואין עונה. ורצו להציל מה שאפשר, והדא הוא מה שנשאר, פאה נושמת עם סרט ולא אחרת, מודל אלפיים ועשרים, וחיפשתי לשפוך על עצמי מים קרים, כי מה מאד השתוממתי שחכם גדול אחד כתב שאפילו מנהג של בורות ושל איסור יש לקיימו, ואני העני בלי בינה, לא זכיתי להבין ועלי התלונה, ודברי תורה צריכין חיזוק (ברכות לב:)

ח. עבודה זרה

כל ליצנותא אסורא, לבר מליצנותא דעבודה זרה (מגילה כה:). ושאלו פעם חכם גדול בישראל אם זה נכון שהפאות אסורות משום עבודה זרה, וענה: "אין איסור חל על איסור" (פסחים לה:). ועוד בדרך הלצה אמרו: שהפאה יש בה עבודה זרה, גילוי עריות, ושפיכות דמים, שמלבד

הרב ופשוט העם, אצלו יחנה וייטעם. ולימים, הלך לבית עולמו, וימלא בנו את מקומו, ולא היה מי יודע מה כאביו, אבל המשיכו וסמכו על שמו החביב, והיה לו איזה מין תחביב, להביט פה ושם סביב, דהיינו לא להשגיח בעינא פקיא, רק לעשות מעין "מריחה". ודנהו לזכות את אותו הבן, הרי זה בנו של "פיירמאן"...

וסוף בהמה לשחיטה, ואדם למיתה. וימות הבן ויגיע הנכד הנכבד, עכשיו הוא עושה עסקים בד בבד, והיראת שמים איך אומרים לתקופות, ובינתיים הברש בחנות חשש נבלות וטרפות! והעולם? ממשיכים לפקוד את האטליז ולקנות, ובקום המעוררים יפנו אותם לראות "הביטו לשלט, הלא זה פיירמאן ממנו קנינו כבר דורות..."

והנמשל, נדמה ברור כשמש, כי מה שהיה אמש, או לפני עשור או יותר, לא רלוונטי היום, ודי בזה והותר. והטיב לתאר מציאות דומה הגאון איש (מצליח, ח"א או"ח, סימן לה) וזו לשונו הזהב: "שהנסיון הורנו בכמה ענינים כיו"ב שכל התנאים והאזהרות והגדרים אשר יתן

עצובה" על האפשרות לבדוק את מקור כל השערות בספרו של הגר"י נקי שליט"א (מעין אומר, חט"ז, פ"ב, סימן כט). ובגמ' סנהדרין (נט.) מבואר שלא יכול להיות דבר שיהיה אסור על בני נח ואילו לבני ישראל יהיה מותר. והרי להם אסור לעבוד ע"ז ולגבי איסור הנאה שלהם מעבודה זרה צ"ע אבל לנו ודאי אסור.

ועוד כתב שם הגר"מ שטרנבוך לעורר שאסור להחזיק את הפאה בביתו, לפמ"ש הרמב"ם (שם) והחינוך, שאיסור הנאה נלמד מקרא דלא תביא תועבה אל ביתך. ומבואר ברש"י (ע"ז סד.) שמצות אבד תאבדון, שייכת גם על תקרובת ע"ז כמו יין נסך, וע"ע בקה"י (ב"ק סי' ג). וגם צריך ליזהר שלא לקבל עודף מהמוכר של הפאות נכריות, כיון שגם דמי התקרובת אסורים בהנאה, שתקרובת ע"ז תופסת דמיה (שו"ע יו"ד סי' קלג ס"א לגבי יין נסך). ולכן אפילו הרוכש מהם תוצרת סינטטית, יזהר לשלם בצ"ק או בדיוק כפי המחיר, שלא יכשל בקבלת העודף בחשש שנתפס עליהם איסור חליפי עבודה זרה. ע"כ.

בעיות הצניעות החמורות וההתחקות אחר מקור השיער, שופכים עליה הרבה דמים ומכלה את ממונם של ישראל בסלוני הענק ובסכומי העתק.. וכמו שראיתי פעם שפורסם: "מרגישה לא הוגן לשלם מחיר של רכב על פאה?" וחברתה התנבאה בסגנון אחר: "גם לך נמאס לשלם 10,000 על פאה ואחרי שבוע היא נראית כמו...".

ובאמת זו בדיחה להתיימר לידע מקור כל שיערה ושערה דאיכא בשוקא, וכן הטיב לתאר התהליך בשו"ת תשובות והנהגות (חלק ה, סימן רס"א) להגר"מ שטרנבוך, וכך כתב: "אפילו אם היא מיוצרת באירופה, מכיון שיש ערבוב מכמה סוגים בפאה אחת, ויש חשש כבד מאוד שזה משערות מהמזרח ומהודו, ועוד שהרי כל השערות מכל העולם מגיעות לשוק שיער גדול ומשם הכל מתערבב ע"י הסוחרים ומשווק למפעלים ואין שום אפשרות להשגיח על זה כלל". עכ"ל. וגם הנקרא סינטטי, נודע למביני דבר שגם בו מעורב שיער טבעי. וע"ע בזה בשו"ת מקור נאמן (ח"ב סימן תתמ"א). כן ראיתי את צמד המילים "בדיחה

יוסף שוב מיום חמישי, כי חשון התשע"ח) ובשם הגר"ש צבי רוזנבלט שליט"א (רבה של בני ברק) נכתב: "לא ניתן לפקח על השיער משעת הגזיזה, ולכן המצב היום הוא כמו בשנת תשס"ד". עד כאן מקבץ מהמכתב הנ"ל. (ואגענצא מעשה) מתבדר, שבאותו הזמן (לערך בשנת התשס"ד) עת קיימו בפאה "הוציאה ותשרף" (בראשית לח, כד), רופא אחד שאינו דתי העיד שפקו מלהגיע ילדים ממשפחות חרדיות למחלקות הסרטן. ע"כ. ועיין עוד בגמ' (נדה סא.) האי ליטנא וכו'.

והנה ידוע שעושים פאות גם משיער נשים מתות והלכה פסוקה בשלחן ערוך (יו"ד, סימן שמ"ט, סעיף ב) שאסור להנות משיער המת. ומקור דין זה בגמ' ערכין (ז:): ונחלקו רבותינו בעצם הדין האם איסור ההנאה משיער המת הוא מהתורה או דרבנן, ובשו"ת יבי"א (ח"ה, אבהע"ז סימן ה, סו"ס ה) העלה שאיסורו מדרבנן, וכל זה בסתם מת, אבל שיער הבא מתקרובת עבודה זרה, לכולי עלמא איסורו מהתורה כמו שכתב הרמב"ם (הלכות עכו"ם פרק ח, הלכה ט) וכן הוא בטור

ואם תאמר כל זה היה פעם וכיום המצב שונה, זאת לך אהיה עונה, והמכתב, מכתב הוא, תלוי על הלוחות מודעות בבתי כנסיות ומדרשות (תאריך המכתב: כסלו התש"פ) ושמו "דעת תורה" ונכתב ע"י הגר"א פלאטמאן שליט"א ובו ליקט מגדולי התורה שבדור בעניין זה שעדיין נוהג איסור מוחלט כל עוד לא הוברר בוודאות מוצאו של השיער. ושם בשם הגאון רבי אליעזר דינר שליט"א הביא "ולא שייך במציאות לברר ולהשגיח איזה פאה נעשית משיער שאינו מעבודה זרה" ובשם הגר"מ לנדא זצ"ל "אין להסתמך על רשימות שמוציאים ספרים ופאניות כי כאן מדובר על איסור חמור של ע"ז רח"ל". ובשם הגר"י אפרתי שליט"א (במכתב מתמוז התשע"ט) "בציווי מרן רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א הנני שב לכתוב הוראת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל: השיער המיובא מבתי עבודה זרה במדינת הודו הינו שיער של תקרובת עבודה זרה, ומשם הוא נפוץ במקומות הרבה". ובשם הגאון רבי עזריאל אורבאך שליט"א "כל הפאות כיום הן בחשש ע"ז, הגיע הזמן שבנות ישראל יעזבו אותן" (עדות הרב

היה לו עפר אחר היה נוטלו ולא היה נזקק לעפר עיר הנדחת, ומה שהתירו כי לא היה זולתו, והיא מצווה עוברת מה שאין כן במצוות כיסוי הראש איך יניח היתר וישען על דחק לשובע, כי יש מטפחות ויש כובע. ועוד, זהו רק לתירוצו של רבא בגמ' אבל זעירי תירץ באופן אחר, עיי"ש. ורש"י פירש לרבא שאין קיום המצווה הנאת הגוף וכאן א"א לומר שאין הנאת הגוף. ואפילו למאן דאמר שאין בזה איסור תורה, הלא רבא בעצמו אמר: האי מאן דעבר אדרבנן שרי למיקרי ליה עבריינא! (שבת מ.).
ודבריו בהחלט צ"ע.

וכבר בשנת התש"ל עורר בעניין תקרובת העבודה זרה הגר"מ שטרנבוך שליט"א, אב"ד הבד"ץ העדה החרדית בספרו "דת והלכה" אך דבריו לא הניבו פירות ולא עשו רושם, ובשנת תשס"ד עת דודים הגיעה ואכתי פש גבן לברורי מניין הללו, ואכן הרבנים הגאונים פוסקי ההלכה הגר"ש וואזנר זצ"ל והגר"נ קרליץ זצ"ל שלחו את ר' אמיר דרומי שליט"א להודו כיוון שהני"ל ביקר שם לא אחת ולא מעט, ובאמתחתו רשימת שאלות וענייני חקירות, ובשובו

והשו"ע (יו"ד, סימן קלט, סעיפים א-ג) ושערה אחת המוקרבת לאליליהם, לא בטלה אפילו באלף, וכאמור, מפורסם שיש חשש גדול של הנאה מעבודה זרה בשערות טבעיות ועננה כבדה מרחפת על מוצא השיער ה"אירופי" (ובכלל, איזו אישה נורמלית מאירופה תמכור שערה בעבור נזיד עדשים?) ומצוי הערפול ואי היכולת לעקוב אחר השיער מראשיתו, עד להגעתו לראש אשתו, של זה שמקפיד ליקח מצה שמורה משעת קצירה.

והן ראיתי בשו"ת ארחותיך למדני (חלק שני, יו"ד סימן ע"ב) שהעלה להקל בעניין זה, וכתב שאין איסור ללבוש פא"נ עם שערות מתקרובת עבודה זרה, ויפה נשא ונתן בפלפלת חריפה, אך לענ"ד חסרה לו שם עשירית האיפה, כי בין דבריו דימה כיסוי ראש לכיסוי הדם בשחיטה, וכשם שמותר לכסות דם בעפר עיר הנדחת אע"פ שאסור בהנאה, כך מותר לכסות ראש האשה בשיער מתקרובת ע"ז וכתירוץ הגמ' שם (חולין פט.). שמצוות לאו להנות נתנו. עכת"ד. ונראה לומר בפשיטות שאין בין זה לזה כי אם דמיון בלבד מפני שכו"ע יודו שאם

והסובבים אותו את המציאות כיום בהודו בטקסי הפולחן, ומניח על השולחן עובדות ומציג קטעי וידאו בהם יש תיעוד מהתספורות הנ"ל, וראיונות עם כמרים וספרים וכן מהמתגלחים עצמם, והם אנשים נשים וטף המעידיים כולם בקול אחיד וברור שסיבת התגלחת לעשות נחת לאליליהם בתמורה לישועה מאיתו, וכן מציג משא ומתן לקניית שיער, ומציע כסף רב, והנחל אכזב, כי לא ימכרו המה שערם, כי לאלילים הוא נתרם. ועד כהנה הוכחות ומציאות מהשטח, עיין שם. ובסרט הנ"ל הצצה למפעלי הענק בהודו ומשם בארה לכל העולם בהיות ואוכלוסיית הודו מונה כמילארד בני"א מתוכם חצי נשים, דהיינו 500 מיליון שמקריבות לפחות פעם אחת בחייהן את שערן להנ"ל, ויש שזקוקות לעוד ישועות ותבואה שוב ושוב, ולאחר החישוב יצא שבין 90 ל-95 אחוז מכלל השיער העולמי מגיע משם (ומיוחד שיער זה עקב עוביו וחוזקו ועמידותו בשלבי העיבוד הבאים).

בנוסף הוברר שם בראיון מצולם בתוך מפעל למיון ראשוני שגם השיער הנמצא במדינות

התייצב והעיד על האופן והצורה, ומייד יצא כרוז לאסור מחשש עבודה זרה. ואמת, מה נהדר היה מראה הפיח, וריח ניחוחים עשנו, בשעת שריפת הפאות בהוראת הרבנים, וּמְשִׁמָּה וְאַבָּל היו צעקות, ותשקוט הארץ ארבעים דקות..

וראיתי לחכם אחד שהביא בספרו משא ומתן עם הגר"ש אלישיב (זצ"ל) בעניין המכתב משנת תשס"ד, ובתוך דבריו האחרונים כתב שאין השיער מגיע מן נשים ההודיות בפולחניהן, אלא ממפעלים מיוחדים בהם מלקטין שערות שנשארו במסרקים שנמצאו בעזובה, ובוקי סריקי נראית סברה זו, וכי כל השערות המגיעות מאתרא הדין כולו מן מסרקיא? עובדי גבורתך לתמהיא. ותחזור חנה לשחרותיה (תענית כג:).

ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם (ויקרא יט, כת), אבל סרט שצולם בביתו של הגר"מ שטרנבוך שליט"א ראיתי, ובו יושב ר' אמיר דרומי הנ"ל, ושוב נשלח בשליחות הרבנים שליט"א לברר את מנהג גזיזת השיער לעבודה זרה כידוע, ושם מסביר בארוכה לגאון הנ"ל

חשש ע"ז משום ספק ספיקא. ובדיעבד. ולכאורה לפי הנ"ל קשה, שכל עוד לא הוברר בודאות מקור כל שעה ושעה, הרי זה בגדר ספק עבודה זרה, ובגמ' (זבחים עד.) נחלקו רב ושמואל, לרב ספק ע"ז אסור וספק ספיקא מותר. ולשמואל ספק וספק ספיקא אסור עד סוף העולם. והרמב"ם (עבודה זרה, פ"ז, י) פסק כרב שבספק אחד אפשר להקל, והראב"ד כשמואל שאסור לעולם. וצריך עיון מרחוק ומקרוב, כי כאמור בע"ז אין ביטול ברוב. ועוד לאחר הפישור והעיקול, אין זה ספק שקול. ובר מן דין, בשו"ת ארחותיך למדני (הנ"ל) אסר למכור פאה נכרית אפילו יש בה מקצת שערות מתקרובת עבודה זרה. עיין שם. ונראה בפשיטות מהרמב"ם שכל הנהנה מהנ"ל עובר על שני איסורים מהתורה: "לא תביא תועבה אל ביתך" (דברים ז, כו) ו"לא ידבק בידך מאומה מן החרס" (דברים יג, יח). וכן ראיתי שמרן הב"י בכסף משנה (עכו"ם פ"ד, י"ב) כתב מפורש בכה"ג תיקו דאיסורא לחומרא. עיין שם. וכן יצאה הוראה מבית ההוראה דחסידי סאטמר (שע"י קהל ייטב לב, ע"ח אלול תשע"ט)

שמחוץ להודו, אף הוא מקורו מאיתם, כגון השיער הסיני, המלזי, הקמבודי, הברזילאי וכ"י שהם בסה"כ מעבדים את השיער ולא מייצרים אותו ולכל מדינה יש את השיטות המיוחדות שלה לעיבוד אך הודו היא היצרנית הגדולה שמשווקת שיער אדם. וגם אם נרצה לומר שישנם עוד יצרניות שיער ולא נוכל להכחיש, מ"מ, כל דפריש, מרובא פריש (ברכות כח.). וכן דיבר בזה הגר"ש אלישיב זצ"ל (קובץ תשובות ח"ג סי' קיח) ע"ש. ועוד ראיות תמצא בקוני סגולה מכל העמים (מהדורה שניה, עמ' 57).

ויצאתי מגדרי ואין אני שר ולא מסכים, אולי שייך לעולם הדרדקים, אבל ראיתי ספר "ואתם הדבקים" ואחזוני פלצות, ואלו לא מליצות, כי עקר הרים וטחנם דק דק, והגיש פסק הלכה מוצק, והמסתפק עדיין על מקור השיער, כדאי לו לשם להיות נמהר, ולעיין שם היטב.

ואביטה בדבריו של הגר"א אברזיל שליט"א (דברות אליהו, ח"ז יו"ד, סימן מו בסופו) שם התיר ליקח פאה עם

ועוד אצלי הקטן, שבעיניי ראיתו מחזה באחת מהשכונות החרדיות, ברחובה של עיר, עמדו סוחר וקונו, שדואג למזונו ובשליחות מעונו, בוחשים בשני ארגזי ענק בהם קבוצות קבוצות תלתלים, ולא רק שחורות, אסופות ב"קוקו", מרים, מביט וממין ושם לו בצד, וניגשתי מיד, וככשאלתי מניין הללו? ענו כך: "אהה.. אנחנו מכירים את הנשים.. הן מברזיל..". והרגיש לי מבחיל. וע"ע בקובץ "אור ישראל" (גליון לו, קובץ ד, עמ' קעא).

ט. כולם כך!?

הגמ' במועד קטן (יח:): "מאן לימא לן דברצון חכמים עבדי הכי" כלומר, פשוט הדבר שלא כל מה שרואים שהתפשט, מקור טהור לו, כי גם פטריה מתפשטת, וצריך הסכמה מאוממת, מפוסקי הדור המובהקים, ולא מהלך הרוח בשווקים. כן כתב מרן החיד"א (שיורי ברכה, או"ח, סימן תנו) שאין להביא ראיה ממנהגים שנתפשטו מהמון העם שלא עפ"י מורה הוראות. ע"כ.

שאפילו ספק אם הגיעו השערות מבתי ע"ז שבהודו, יש לאסור וכדין ספיקא דאורייתא לחומרא.

ומסיחה היתה לפי תומה העוזרת הזרה ההודית של שכנתי ע"ה וכששאלתיה בפתע בחדר המדרגות מה תדע על תעשיית השיער וקצירתו, ענתה שהמנהג אצלם שמי שנזקקת ל"ישועה" מגיעה לאחד המקדשים הגדולים הפזורים ו"נודרת" שאם תיוושע, תחזור ותשאיר חליפת שעה אצל העבודה זרה. ואפשר לאישה אחת להגיע מסי פעמים בחייה, כפי מסי הבקשות שצריכה. ע"כ. וזה באוזניי שמעתי, ממש סיפורי "תרמתי ונושעת". וכל הכופר בע"ז נקרא יהודי (מגילה יג.).

ושוב ראיתי להגאון הגר"ש רוזנברג שליטי"א באריכות מופלאה ובענפים שזורים כחוטים, וירד לפרטי פרטים, בקונטרס בענין חשש תקרובת ע"ז בשיער הניתן לע"ז בארץ הודו (משנת תשע"ח, פורסם ע"י מכון "הישכם אוהבים"), עין שם שלא הניח פינה וזוית, והניח השערות משם סרוחין יותר ממי עביט.

שביט, אלא בשבילי הסוגיא שנהירין מהירושלמי והבבלי וקשישאי ובתראי עד אחרוני זמנינו כאשר בכתובים ותחזינה עיננו.

אד דא עקא לאותה בת יעקב ולאותו אברך, כיצד נהיה על ככה על מה ואיך? האם ישבו לשעה קלה לצלול במים עמוקים? היצאו לרגע קט מאפקט העדר ומהמוסכמות החזקים? הזוהי דעת הפוסקים? אשכנזים וספרדים וחסידיים ופרושים וקדושים? הרי רובם ככולם נחלצו חושים, ופסקיהם עבי כרס ומעובים, ויחיד ורבים הלכה כרבים. וכי לחינם הלכו בהם נמושות (זקנים). ועיין בספר מנהג ישראל תורה עמי' (ג), המבלי ספרים אסרו איסר על נפשות? הנתנה הדעת והתעוזה לברר מה לכתחילה בבית, ומה מחוץ לחצר, או אולי עדיף להמשיך ולטמון את הראש בסביבה "הבטוחה"... והלב, האם הוא בקומה זקופה או נמוכה? והעיר שושן נבוכה. ובשו"ת ישועות יעקב (אבהע"ז סימן כא) הביא מהגאון רבי צבי הירש זצ"ל "מצאתי כי נבוכו בזה רבים וגם

ועל אודות הישנות הטענה שגם רבניות דגולות ובנות אדמו"רים, ונשות אברכים והאחשטרנים והרמכים, כולם כך הולכים, ואין פוצה פה ומצפצף, תמהתי והייתי לקוצף, וכי כך לומדים תורה, מאישה או בחורה? והדת עומדת על תילה בצורה ונחושה, וראו על מי נאמר "ותיטב את ראשה" (מ"ב, פ"ט, ל). ואין כאן מעשה (אשתו) של רב, ואיכה יועם זהב. והגה"צ רבי משה ברוך לוין זצ"ל העיד שאמר לו הגרשז"א זצ"ל "וואס מיינע טעכטער גען שייטלן, צאפט דאס מיר מיין בלוט", כלומר: "מה שבנותי הולכות עם פאות זה מוצף לי את הדם"... (פני הדור גליון 41).

ובשלמא לנשים שעיקר עבודתן זו הצניעות, וברובן אינן יודעות ספר ואין יסודן מעפר ואפר (בראשית ב, כב), ורב להן ההוד והשפר, ויכולות לעמוד אצל הראי שעות, ולעיתים לא שומעות (מהרי"ט ח"א, סו"ס פג), ולהן החדווה בנויי השיער והגוף, וקשה עליהן כקריעת ים סוף. והגברים, שעיקרם בתורה ולו חכמו ישכילו להביט, לא ברקיע ולא בכוכב

של תורה כי לא פוסקים עפ"י תחושה או צו ירושה, אלא אך ורק מפי רבותינו הפוסקים שמפיהם אנו חיים.

והן אמת שיש מהפוסקים שקבעו שההולכת בפאה נכרית ברשות הרבים תצא ללא כתובה כנותנת כתף סוררת וכעוברת על דת יהודית (כמבואר בכתובות עב). הלא המה: שו"ת חסד לאברהם (הנ"ל), תורת שבת להגר"י וייל (סימן שג, סק"י), ישועות יעקב להגאון רבי צבי אורנשטיין (או"ח סימן עה, סק"ג), שו"ת דברי חיים (ח"ב, יו"ד סימן נט), ובשו"ת תשורת שי כתב דברים דומים (בסימן תקע), וכן הוא בשו"ת חקל יצחק (מספינקא. סימן פא) ועוד. וכיוצא בזה ראיתי בקונטרס "דיבורים קדושים" להרה"ח רבי יונה זאב הלוי שהביא משמו של האדמו"ר מבעלז הגאון רבי יששכר דב רקח וז"ל: והנה כל מי שלומד בשלחן ערוך ביראת שמיים רואה היטב שאין שום חילוק בין שערות עצמן לפאה נכרית שנקראת שייטעל. וסיים כך: והנה כל ישראל המה בודאי כשרים רק שאינם יודעים חומר האיסור. ע"כ.

שלמים כי לא ירדו לעומק דינים אלו ולא בררו אותם בשרשם". ע"כ.

ואיך שיהיה, אין להתפעל ממה שרואים שכך יוצאים ונכנסים, כי לא ברצון חכמים עושים. וידוע שכמה חכמים גדולים ורבנים מפורסמים גילו דעתם שאין ידם תקיפה בביתם, ותש כוחם למורת רוחם. וחלקם היו בפרשת העיבור וחלקם אנוסים על פי הציבור. ודלא כמו שכתב בשו"ת שמו"ג (ח"ד, אבהע"ז סימן צג) שהעיקר הוא נשי הרבנים הראשיים, ונשי הרבנים והדיינים אשכנזים וספרדים וכו'. ועוד כתב שם שאין בזה משום דת יהודית בדבר שכל הנשים עושות. ע"כ. וגם זה קשה שכתב "כל" והכליל, ואמרינן קמא קמא בטיל. ודברים דומים כתב בספר לקט שכחת הפאה (פרק ב') שכיון שכמה וכמה רבנים חשובים "אשר על פי השמועה" היו נשותיהן הולכות בפאה, מכאן היתר ובודאי שיש בזה מעלה יתירה וכו'. ע"כ. ולו יהי כדבריו ואין זו שמועה אלא עובדה כפי שאכן רואים לעיתים, לא זו דרכה

שלנו להקל לישראל בדבר שהוא עפ"י ההלכה, אסור להכביד על ישראל! אך כאן זהו דין מפורש בגמ' לפי דברי הערוך וכל הפוסקים שנהרו אחריו. אפילו לומר שהמנהג להקל, זהו מנהג משובש וטעות. אותיות "גהנס"! עכ"ד. (מתוך שיעור, הו"ד בספר מעדני המלך ח"ב, עמ' 230)

ולהפיג קמעא המתח אביא ממה ששמעתי מידידי הגאון רבי ליאור גלזר שליט"א שפתותיו שושנים, פה מפיך מרגליות, שנתן עצה מעולם העוגיות, לעשות סוף לסאגה העצובה, והיא: לכתוב על הפאות "פפשו" ואז נגיע אל היעד הנרצה ב"בל יראה ובל ימצא"..

וראיתי עוד בזה להגאון רבי סנדר ארלנגער שליט"א (בספר תורת העבודה והתשובה עמ' רה') וז"ל: מי שמוציא את אותם הבגדים והפאות הוא בלעם! עצת בלעם ומלאה הארץ זימה! רק הוא! הוא נותן את הרעיונות, הוא מנחה את הקו, היצר פשוט מתהלך בחוצות עם פזמונים רבים "ככה כולם הולכים", "את זה כולם קונים", "קשה לי להיות שונה מהחברות" ועוד כהנה וכהנה. עכ"ד.

ועיין עוד בשו"ת שושנים לדוד (צאבח) סימן קכד, מה שכתב בעניין זה.

ומבהיל עד להיכן הדברים מגיעים, שרצו לשלחה מבעלה מבלי ליטול כתובתה וחיי משפחה נקטעים. מכל מקום, כאב שעל בניו ששומר חוה דעתו ביביע אומר (ח"ה הנד"מ, אבהע"ז סימן ה, סוף הערה 10 במילואים) וכתב שלא ימהר לסתור בניינו אלא ימשיך לפייסה בדרכי נועם ובכל הדרכים האפשריות אולי תשנה דעתה לטובה. ע"כ. (ולא ששינה מדעתו הרמה ממה שכתב והרביץ ברבות השנים, כי היוצא מספריו כאשר ישר יחזה יראה שהתיר בדיעבד רק לגרושת בעל ואלמנת איש, וכלה בליל חופתה, וגם מזה מאוד הסתייג וחשש פן יגבר עליה יצר הרע ויסיתה ללבוש פא"נ גם אח"כ לכן יעץ שתקח בהשאלה לצורך ליל חופתה בלבד). ואגב אורחיה, לכו אל יוסף ואל תרגזו בדרך, כי משנתו סדורה כהרמב"ם והרי"ף, ובעיקר בכח דהיתרא עדיף (עירובין עב:), על כל פנים לא אחת התבטא ואמר: וכי אנו רוצים להכביד על בנות ישראל לחינם? כולם יודעים שהמגמה

י. דעת המשנה ברורה

ובהיותי יורד אל העין, מאיר עיני ישראל מרנא בעל המשנה ברורה זיע"א, התעכבתי במעיין יותר מכדי לגימה, ועיינתי בדבריו ובדברי החונים עליו, מהם מצדדין בדעתו להתיר, ומהם להחמיר, ולכאורה אין בזה דבר בהיר.

ומי שכבר גילה דעתו בהבינו את דברי המשנ"ב לאסור, הנה זה נעלם מעיני המדפיסים, משל היה זה ארנוניות ומיסים. ולפלא בעיני כי במהדורת "דרשו" המפוארת על המשנ"ב לא הביאו כרגילותם מדעת הפוסקים בעניין המדובר (סימן עה, סקט"ו, לקרוא ק"ש כנגד פא"ג) וכן בספר החשוב "פסקי תשובות" שאף הוא הולך סובב לו על סדר המשנ"ב, לא היתה שם שום תשובה, וג"כ בהגיעם להנ"ל קולם נדם. וחד בתרי ראיתי למהדורת "עוז והדר" ושם בציונים והערות (אות קד) הביאו סיכום לאחרונים המובאים בסעיף קטן ט"ו הנ"ל והעלו בפשיטות שדעתו של המשנ"ב להתיר ב' הדברים דהיינו הן לקרות כנגדה והן לצאת בה לרשות הרבים. ואח"כ הובאו דברי

הפוסקים שחלקו והעלו שכל ההיתר של הרמ"א הוא לקרות ק"ש כנגד פאה נכרית שהוא הנידון בסימן זה, אבל לא לצאת בה לרה"ר שהוא נידון באבהע"ז (סימן כא וסימן קטו), ושם אין שום היתר לפאה נכרית. ע"כ. ואחר המחילה, לא ידעתי איך למדו שהתיר המשנ"ב לצאת בה לרה"ר, הלא הביא בתחילה הסבר על דברי הרמ"א ושיש חולקים וסוברים שאף בפאה נכרית שייך שיער באשה ערוה ואיסור פריעת ראש. ולאחמ"כ הביא דברי הפרי מגדים (אשל אברהם סק"ה) שבמדינות שיוצאין שם הנשים בפאה נכרית מגולה יש להם לסמוך על השו"ע (ואינו שם אלא ברמ"א, ופעמים קוראין להגה שו"ע), וסיים בדברי המגן גיבורים (שם סק"ג) שהחמיר בזה וכתב שאם אין מנהג ידוע בוודאי הדין עם המחמירין בזה משום מראית העין. עד כאן דבריהם.

ואם כן אפוא, מהיכן יצא להם שהמשנ"ב מתיר לצאת לרשות הרבים עם פאה נכרית? ועוד, שכל ההיתר (אם יש) מבוסס על דברי הפרי מגדים (בא"א הנ"ל) והנה נודע שלאחרונה נדפס מכתבי

משום מראית העין שיחשדו שהולכת עם שערותיה, לכולי עלמא אין לילך בפאה נכרית. עכ"ל.

ובר מן דין, מתבאר מדברי בעל המשנה ברורה בעצמו בספרו "גדר עולם" (פרקים א-ב) שעיקר הכיסוי הוא במטפחת בד כדרך אמותינו הקדושות. עיין שם. וגם אני למד מאמותינו הקדושות, ולא ארי אבל שוא"ל, איה שרה, הנה באהל (בראשית יח, ט) ועוד מבט נעיף, ותתכס רבקה בצעיף (שם כד, סה) ואין זה חידוש, וגם לא "אייטס" שלרחל וללאה לא היה "קאסטס"...

ואפשר גם אפשר לומר שאילו היה רואה בעל המשנ"ב דבריו אלו האחרונים של הפרי מגדים, ודאי היה נוקט כמותו ומכריע לאיסור בפירוש. (ואמרינן בדברי האחרונים אילו היה רואה זה דברי זה היה חוזר בו, דאפילו על מרן השו"ע אומרים כן, כמבואר מהפוסקים כידוע), בפרט ממה שמתבאר בספריו הרבים שבענייני צניעות יש לבחור הדרך היתר טובה ולא לסמוך על המיקל וכו'. וזה פשוט. וסיעתא לזה מדברי רבינו יצחק בר ששת

יד ספר "אם לבינה" לבעל הפמ"ג בעצמו ושם הניף ידו בשנית, ואת דבריו הראשונים עקר, וידוע שמשנה אחרונה עיקר, וכך כתב (לא מצאתיו וראיתיו רק לקחתי ציטוט מספר "דת משה וישראל" עמ' טו"ב) בערך כתובה: כללא דמלתא, פרוק (פאה נכרית) יש לגזור מראית עין אטו פרוע ראש שהוזה דבר תורה וגם דת משה, כל שאינו מכוסה כדרך שאר נשים אע"ג מטפחת על ראשה הוי דת ישראל עכ"פ וכו' על כן נראה לי איסור גמור מכמה טעמים דכתיבנא, ומה הנאה להם ומה טעם בזה ולהשומעים תבוא להם ועליהם ברכת טוב. וכל אשה יראת ה' ובעלה ת"ח מצוה להוכיחה ולפייסה לציית לבעלה. ודי בהערה זו. עכ"ל. ועתה הראה אותי ה' גם כתב יד קודשו הנזכר לעיל ובספר "בירור הלכה" להגרי"א זילבר (בנו של ה"אז נדברו") הביא דבריו (ח"ו או"ח סי' עה עמ' מט). ולגבי אמיתות כתב היד הנ"ל עיין בקונטרס "סגולה מכל העמים" (מהדורה שניה, עמ' 25).

ועוד בזה ראיתי להגר"י קרליץ זצ"ל (חוט שני, אבהע"ז עמ' נה) וז"ל: מבואר דבמקום שיש בו

גם הצנועות היי ובוזה ענה להם הגר"ח שליט"א דכשנראה טבעי כו"ע מודו דאסור מדינא, ומה שהתיר המשנה ברורה בפאה נכרית, זה כשלא היה במראה טבעי, אך אם יש חומרים ומכשירים המייפים, ודאי שאסור לא רק משום מראית העין אלא הוי ערוה ופריצות. ע"כ. ועוד שהגאון הנ"ל דיבר על עצם המנהג בענין זה בנוגע לעיקר המחלוקת דיש לסמוך על המ"ב שהתיר, אבל כאמור בסוג הפאות המצויות כיום האם מותרות או אסורות בזה לא דיבר כלל ואין לו ידיעה בזה כפי המובא שם. וכך עולה בפשיטות ממה שהוא בעצמו כתב בספרו "אורחות יושר" (ערך צניעות), עיין שם.

ובאתי ביתה יוסף (או"ח ריש סימן תכט) וז"ל: אע"ג דאיכא מצוות סוכה ולולב, אין צריך ללמוד בהם כ"כ דינים דאפילו סוכת גנב"ך ורקב"ש כשרה (סוכה ח:.) ובדפנות, סגי בשתיים כהלכתן והשלישית אפילו טפח. ולולבים ואתרוגים רובם כשרים וכי. עכ"ל. וכל הרואה לו למרן הקדוש כמעט צוחק, ואשרי העם שככה לו שמדקדקין ומהדרין

מגדולי הראשונים שכתב (שו"ת הריב"ש סימן ש"צ) וז"ל: שהרי אפילו בענייני העולם, כל משכיל בוחר לנפשו הדרך היותר בטוחה ושמורה מכל נזק ומכשול אפילו באפשר הרחוק. ועל אחת כמה וכמה שיש לנו לעשות כן בדברי התורה והמצוות שהן כבשוננו של עולם, ואיך נניח הדרך שהלכו בה רבותינו הקדושים ז"ל ונכניס עצמינו במשעול הכרמים שלא מדוחק כלל. עכ"ל. ועיין עוד בספר עובדות והנהגות לבית בריסק (ח"ב עמ' מז).

ואם תאמר, הרי הגאון הגדול רבי חיים קנייבסקי שליט"א כתב בספרו "שונה הלכות" (סימן ע"ה) שלפי מנהג המקום יש להתיר, אם כן, מה לנו יותר מהוראת גדולי הדור? זאת אשיבך, ראשית, דברים הללו נכתבו לפני כמה וכמה עשורים, וכפי שנמצא בגליון אליבא דהלכתא (תשע"ב עמ' קצ"ט) ששאלוהו בעיקר הסוגיא בפאה נכרית שהרי מלפני עשרות בשנים, מזמן רבינו המשנה ברורה זיע"א היו הפאות בצורה מסוימת, אך כיום רוב הפאות הולכים ומשתכללים ומה שפעם לבשו היותר פרוצות לובשות כיום

רבינו תם (הגם שלא היה רגיל בזה רוב ימיו) ואמר שמפחד להגיע לשמיים ולפגוש שם את ר"ת ולא ירשה אותו להיכנס לשיבתו במתיבתא דלעילא כי לא קיים את המצווה לכולי עלמא. ועיין באוצרות ירושלים (חלק קמ"ז) מפי נכדו של החפץ חיים, ששמע מפי זקנתו שבעלה (הוא בעל המשנ"ב) הזהיר אותה בפירוש שלא לצאת לחוץ בפאה נכרית מגולה. וידעתי עוד מהשמועה שזוגתו (מזיווג שני) לעיתים יצאה בפא"נ אולם היה זה נגד רצונו במפורש כפי שהעידו הנכדים שהתנה איתה קודם נישואיהם שלא תעשה כן. (שם). ועוד מתבאר ממספרו "גדר עולם" הנ"ל (בפרק רביעי) במפורש שדעתו לאסור פא"נ ברה"ר רק דן הלכתית לגבי שהות בה בבית בלבד ולבעלה. ודו"ק. ובנוסף אני למד ממה שכתב במשנ"ב בסימן ג' (סקי"ב) על לבישת פארו"ק (פאה) לגברים וז"ל: אף אותן שתפורין בבגד מתחתיו (שלכאורה נחשב ככיסוי ראש) יש לאסור מפני מראית העין שיאמרו ששערות הן (פמ"ג) ויש מקילין (ארצות החיים). ע"כ. ואם בגברים חששו למראית עין שפורק עול למרות שזו רק חסידות, מה

ומחמירין ובעלי נרווין, וכי משהו יעלה על דעתו לבחור לעצמו אתרוג מכל הבא ליד, או לבנות סוכה משתיים ועוד טפח אחד, או בלולב הגזול או המופקר לו לבד, או בעקום וקצהו לא חד? ואתה הרואה שמקפידים בכל הני מילי ואף יותר, ובחשש על דברי גדולי הפוסקים בוחרים לוותר, והמעיין היטב עוד בדבריו של בעל המשנ"ב בביאור הלכה (שם, ד"ה ודע) יראה לנכון שדעתו נוטה יותר למנהג שהיה נהוג מקדמא דנא "עד שתלך ברדיד למעלה ככל הנשים". ודו"ק.

והבט נא בדבריו של הגאון רבי שלמה יהודא מסיגיט זצ"ל שנשאל על נשים הצנועות הנוהגות סלסול (חומרא) בעצמן שלא ליתן על ראשן פאה נכרית אם מותרת ב"קונטס האר שייטיל" העשוי מאיזה צומח בארץ לא משיער רק דומה ממש לשיער, והעלה מהפוסקים לאסור גם בזה, והעמיד עוד שאינו סלסול וחומרא, אלה אסורות ללכת בפאה מהדין. עי"ש. (שו"ת תשורת ש"י סימן תקע). ותקע שמועה זו בליבך, שבסוף ימיו של המשנ"ב החל להניח תפילין גם לפי שיטתו של

האדמו"ר רבי יחזקאל הלבפשטאם זצ"ל, אב"ד שינאווא וז"ל: איסור גדול יש לבנות ישראל לילך בגדי פריצות ובפאה נכרית, וכל איש ישראל מחויב למחות באנשי ביתו בכל כוחו, והמקום ירחם עלינו ויסיר המכשלה הזאת מעלינו" (דברי יחזקאל על התורה, דרוש לשבועות) וכ"כ להוכיח על זה בשו"ת משיב דבר (ח"ב, מערכת פ) משמו של בעל ה"לחמי תודה" (דף ד, סעיף ב). ובשד"ח (שבת ס.) הביא בשם ספר תוכחת חיים (סוה"ס ח"ג) שבעל שיש בידו למחות ביד אשתו ואינו מוחה נקרא רשע, שעיר אותיות רשע, ושעיר ביאשה עירוה ר"ת שבע לרמוז שתדך לשבע מדרגות גהנם שנפל בהן אבשלום שנתגאה בשערו. ע"כ.

וראה נא שהכוללים של אז היו מקבלים חלוקה מפולניה, וכל אברך שאשתו היה הולכת עם פאה נכרית, הוציאו אותו מהכולל בהסכמת הגר"ח זוננפלד. והסכימו עמו רבי שמואל סלנט וחביריו, בכדי שלא יפרצו גדר. (הובא בספר מרא דארעא דישראל). וראה מש"כ בענין זה בשו"ת באר משה (ח"ח סימן נה).

יענו על אשת איש לה זה עיקר ההלכה והיהדות? ובספר מאיר עיני ישראל חלק ג' (נדפס בדברי שלום עמוד שכד) מובא, כי בעת אסיפת גדולי ישראל על הצלת וישועת הדור מפני ריבוי הצרות שהיו אז (ודי בכל דור ודור), נעמד החפץ חיים על רגליו ואמר: "מה התועלת בכל האסיפות והמועצות האלו להצלת עמינו ולהצלתנו בכל מקום ובכל זמן. הלא אם חלילה יראה ערוות דבר במחנינו בפריצת הצניעות, ישוב ה' מאחרינו. ובלי עזרתו יתברך הבל המה כל העצות והתחבולות. ובכן עלינו בתחילת הדרך להזהר ולהזהיר ולתקן את חלקי וגדרי הצניעות שנפרצו, שהם מרחקים מאיתנו את צור ישענו, וכאשר נשמר בזה ישלח לנו השי"ת את עזרתו מקודש".

יא. מחאה

בשו"ת "חסד לאברהם" (תאומים, מהד"ת, אבהע"ז סימן פ) כתב וז"ל: ודבר זה שאבותינו נהגו בו איסור, באו פריצים ופרצו גדרן של ישראל והמכשלה הזאת תחת חכמי הדור. וכן עיקר שגילוי שיער זה פריצותא ויש הרהור. ע"כ. וכ"כ הגאון

הרבים. גם נכנסו כבר כיוסי ראש בדמות שיער, ובשל פרצה זו יחלו ללכת ג"כ בפאה, ובגלל זה יקום גוי שישחט את כל אירופה ונהרות של דם יזרמו בה". ע"כ. ועיין עוד במה שכתב הגרש"ד פינקוס זצ"ל בספרו נפש חיה (עמ' פ).

ומה אעשה שברדיו החרדי מפרסמין פאות במבצע לחגים בזיל הזול וליל הסדר בתאילנד לסבוא ולזלול.. אתמהה!

יב. פריצות

כתב מהר"י איסרלן (תרומת הדשן סימן י) שאיסור גילוי הראש לאשה איננו אלא משום פריצות דגברי (מפני הגברים). וכ"כ הלבוש זה הטעם דהיינו פריצות לאשה (אבהע"ז סימן כ"א). וכן הוא בדברי מהר"ש קלוגר שעיקר האיסור שלא תצא האשה בשערה מכח שיבוא לידי הרהור דברים בה ולידי פריצות (שו"ת שנות חיים סימן שט"ז). ובעל התורת שבת (נכד ה"קרבן נתנאל) כתב בסימן ש"ג שבין הפרצות החמורות שהיו בעמ"י היה שגשים הולכות בפאות לרחוב המתפרצות בעם. ע"כ.

והנה, בשו"ת קניין תורה (ח"ד סימן קכ"ט) התרעם באומרו: וביותר כאשר אראה פה ושם כרוז או קול קורא יוצא מגדול או מוועד למשמרת צניעות מתריעים על האיסור בשייטליך (פאות) הארוכים, כאילו גושפנקא יוצאת מהם שהשייטליך הקצרים מותרים בגילוי ראש אף שהחוש מעיד שאין שום חילוק נראה בינה לבין אשה בגילוי שיער ממש וכו' ומאז שמעתי התירוץ דלכן מזהירין רק על השייטליך הארוכים מפאת שאם יתריעו בכלל על השייטליך לא יצייתו כלום וכו'. עכ"ד.

ובספר "דברי שלום" (עמ' שכד) נדפס דבר מבהיל מדברי האדמו"ר הקדוש מוורקא שאמר באסיפת רבנים (וביניהם היה האדמו"ר בעל השפת אמת מגור) ובשעה שנאספו להפרד ממנו על החלטתו לעלות לארץ הקודש, ואז אמר להם ברוח קדשו (כחמישים שנה קודם מלחמת העולם השניה) שיהדות אירופא בסכנה נוראה. ואח"כ אמר: "בשנים האחרונות חודרת טומאת האופנה של הגרמנים והצרפתים למחנה עם הקודש, וחוטאים ומחטיאים את

סעיף ט"ז) שאפשר לקדש כנגדה. מכל מקום, בספרו שו"ת הראשלי"צ (ח"ב, אבהע"ז סימן יב, בסוף התשובה) העלה שאיסור פריצות הוא מהתורה ויש בזה גם לאו ד"בחוקותיהם לא תלכו" אם כן מה לי שיער מחובר או תלוש, עצם הפאה אסורה משום פריצות וכל שיש רושם גילוי שיער הוא בכלל האיסור, כי אין זה משנה לעניין זה מקור השערה, העיקר, אם היא עושה סערה.. עכת"ד. ולהאי טעמא, גם בשיער סינטטי יש לאסור משום פריצות.

ולב מי לא יחרד בראותו דבריו של הגאון רבי משה חאגיז זצ"ל (מגדולי חכמי א"י, גיסו של ה"פרי חדש") שכתב בספרו שפת אמת (דף כ ע"א) מילים קשות על מנהגי פריצות ולבוש פאה נכרית בכללם ועל עונשם הצפוי עפ"י המבואר בנביא, וסיים כך: וזה ודאי לא יבצר, כי אם עכשיו אינם לוקים סופן ליטול שלהם כי כל האומר הקב"ה ותרן יותרו בני מעוהי וכו'. עכ"ל.

ועתה ראיתי שהגאון רבי אברהם חיים איינהורן בסוף ספרו "שערי טוהר" (על הלכות נדה) כתב וז"ל: וכל שכן בזמן הזה

וראיתי שבספר קנה בשם (להגאון רבי מאיר בראנדסופר זצ"ל) התרעם על לבישת וקשירת מטפחת בצורה שמושכת את העין להסתכל בה שיש בזה פריצות נוראה. (ח"ג, אבהע"ז סימן קו). ואם במטפחת כן העיר, מה לחובשי הפאה ישאיר? וזה נלמד מכל שכן מדברי הגר"ש קלוגר הנ"ל שזו לשונו שם: כי מאין ידע הרואה שפאה נכרית בראשה, והוא יסבור כי שערותיה הן, ויבוא לידי פריצות והרהורי עבירה הקשים מעבירה ששיער באשה ערוה.

ושומע אני מבין החרכים, אצל הקרובים והרחוקים, הללו מסבירין שכולם יודעים שזו פאה לכן אין הם מסתפקים, והללו טועין בה ומגחכים וצוחקים, על הטענה שבגברת נשואה אנו עסוקים, בכל אופן אין לנו אלא דברי הפוסקים, והן אמת שהיו שרצו לאסור לברך ולקדש כנגד אישה החובשת פאה לראשה, וכדברי המהרש"ם זצ"ל (שו"ת דעת תורה, סימן עה, סעיף ב), בכל אופן ולמעשה, שמעתי מהראשלי"צ הגר"מ אליהו זצ"ל שיעצום עיניו ודי לו בזה. וכן כתב בילקו"י (שבת כרך א, חלק שלישי, סימן רע"א

עוד, סיפר רבי יעקב בלוי (מרח) עמוס בירושלים) כשבנו הגיע לפרקו התעקש הבן ליקח אשה עם מטפחת אולם ההצעות שהגיעו היו עם פאות, לא ידע האב את נפשו והציעו לו להגיע לבני ברק אל הגאון רבי יעקב ישראל קנייבסקי, כשכנס אל הקדש הגיש את בקשתו על נייר, לאחר שקרא את המכתב זעק "מה! יאמרו שהסטייפטר התיר פאות" (עקבתא דמשיחא גליון 168).

ועוד לו להגריי קנייבסקי בספרו קריינא דאגרתא (ח"ב אגרת קכד) שהביא בשם המהרי"ל דיסקין, דבשער תלוש שרי דוקא בגוונא שניכר לכל שלא נעשה משער של עצמה, אבל בלא"ה אסור, ובפרט לענין איסור ערוה שהוא חשש הרהור. וציין שאמנם לא ראה תשובה זו. עיי"ש. ואכן, אלו דברו של הגאון משה יהושע לייב דיסקין (קונטרס אחרון סימן ריג) שפאה הדומה לשיער אסורה לכל הדעות. ואיהו להוי פרוונקא וסיים שם שאם אמת הוא שנמצא הוראה לאיסור, עצתי היא שיפרסם דברי המהרי"ל דיסקין ויציית לדבריו, וכאן לא נשמע

שמתקנין השיער להיות דומה ממש כמעשה הפריצות בודאי אסור מן התורה וכמו שכתב בדברי חיים (ח"א סימן ל). עכ"ל.

ולך לך לרש"י בשבת (קיג): וראיה את גדיותיו, ואת מה שכתב, וישר קו, עם מעשיה של רות, וקח משם התעוררות, זהירות ואחריות (ד"ה ותרד).

יג. פוסקי אשכנז בדור האחרון

כתב בספר "דת משה וישראל" (עמ' טו"ב) שאחד בא לפני ה"קהילות יעקב" (הגריי קנייבסקי זצ"ל) וביקש להוציא מפיו היתר לפאה נכרית וכשסירב בתוקף שאל הלה: ומה עם נכדותיו של הרב היוצאות בפאה נכרית? ענה הסטייפטר זצ"ל: "אל תיקח מהן ראייה כל עיקר, כי הן לא שאלו אותי כלל בזה". ובספר דברי שלום (פ"ט אות א) הביא עדות הגה"צ רבי דן סגל שליט"א שלדעתו של מרן הקהילות יעקב לבישת מטפחת זהו עיקר מה שראוי לכתחילה ובפרט מי שרוצה לדקדק בהלכה. ע"כ.

בביהמ"ד "תפארת בחורים" (כח תשרי התשס"ט) ובתוך דבריו אמר שהפאות המצויות היום הם ממש ערוה כי הם נראות כמו שיער לגמרי ואין לזה שום היתר, ועוברת על דת יהודית ותצא בלא כתובה. וסיים כי אלו שהולכות היום "כמו שצריך" זה נראה כשיער שלה לגמרי בודאי שזה אסור, את זה אף אחד לא התיר. ע"כ. ובספר "אשרי האישי" המביא מפסקיו (ח"א עמ' עט) אחר שנשאל אודות מקצת שערות היוצאות מהמטפחת השיב: שאף אם יהיה כן שהמטפחת זוהי ולא הפאה, מ"מ מטפחת עדיף כי בדרך כלל מה שמתגלה מהמטפחת הוא רק השערות שבצדדים שזה רק חומרא, אבל פאה נכרית היא מחלוקת בעיקר ההלכה והוסיף, שהאומרים שפאה נכרית עדיפה על מטפחת הם דברים בטלים. ע"כ. וידוע ששנים רבות גילה דעתו ש"מטפחת זה גלאט" והורה ובא לכל שואל מה"מודרניות" ומבני התורה שמראה הפאה זה פריצות (שם עמ' קנו) ואמר שהצרה של הפאות זה פרוץ מאד, כולם נכשלים בזה ממש גדולים וצדיקים גמורים, גם אם האשה צדקנית גמורה. עד כאן דבריו.

מעולם ממי שהוא שיאמר שראה פא"נ הנראית לבלי הכר. ע"כ.

ואיברא שבספר תשובות והנהגות ח"ד (סימן רצ"ד) באופן כללי התיר פאה (רק שתייהיה צנועה וללא חשש עבודה זרה, וצריך לבדוק אם כזו נשארה..) וכך כתב: "אבל יש להעיר על כך, שחובה שהפאה לא תהא בפריצות, כמו שיער ארוך או שיער טבעי וכדו' שהיא מתועבת ואסורה, והחתן נכשל בברכות לבטלה ובאיסור פריצות וחילול השם, שחוטא ומחטיא ותורתו לא מתקבלת. ומצוי גם שהכלה עושה כן בתמימות לאחר שרואה זאת אצל אחרות ונוהרת אחריהן ומחריבה בזאת את ביתה וכל עתידה. וכשידרוש ממנה צניעות, עושה טובה גדולה לה ולעתיד ביתם." עכ"ד.

ומרן הרב שך זצ"ל התבטא פעם באופן כללי שאם הנשים לא הולכות בצניעות, עדיף לסגור את הכוללים כי כל התורה של הבעלים הולכת לסט"א.

ומפורסם בשער בת רבים אותו שיעור שמסר הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל

דאור' או לא ויש גם יש בו מעשה. ועיין עוד בזה בערוך השלחן או"ח (סימן שלד, אות יב).

וילך איש מבית לוי (שמות ב, א) וראיתי בכאן להביא, כי חכם עדיף מנביא, מש"כ הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר זצ"ל בהקדמת ספרו "שבט הלוי" ח"א וזו לשונו: גם שהולכת בפאה נכרית דאין הנידון גילוי השערות אלא צורת השערות באופן שמהרס דרכי הצניעות, ומה נואלו אלה שמבקשים להם קולות על זה תחת מסווה של כיסוי ראש מדומה. ע"כ. ועוד לו בזה בהקדמה לחלק ב (אות כה) וז"ל: ופשוט אצלי כי פאות נכריות המודרניים בזמן הזה הם בגדר עוברת על דת יהודית (שיוצאת בלא כתובה, כתובות עב). לצאת כן ברחובות קריה בלי כיסוי ראש, והא ראייה שאינו דת יהודית דהא גם הגויות בזמן הזה הולכות כן לשם נוי שלהם אם כן מה דת יהודית בזה. התקיים בדרך מליצה פאה-נכרית. עכ"ל. (הדברים נכתבו אודות הפאות נכריות "המודרניות" שלפני כמעט חמישים שנה, בשנת התשל"ג). ושוב צווח צווחות בישראל ואולי, כאומרו: מי לה' אלי, באחת

גם הלום ראיתי בשו"ת "וישמע משה" (ח"א עמ' שסט) להגאון שליט"א משה פריד, שם העיד, שהיה נוכח כששאל הגר"י אפרתי שליט"א את הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל, וזו לשונו: בעניין מורה בסמינר מסוים שהולכת עם מטפחת על הראש, והחברות מנסות להסביר לה שטוב שתוריד המטפחת ותלך כמו שרגילות לילך במקום ההוא, עם פאה נכרית בלי מטפחת, וגם בשכונה שהיא גרה אומרים לה כך, וחוששת שתאבד פרנסתה בגלל המטפחת, האם מותרת להורידה. והשיב: חס ושלום, ובזכות זה תזכה לפרנסה בריווח ולכל מילי דמיטב. עכ"ל. (וכדבריו הללו נמצא בשו"ת מקור נאמן ח"ב סימן תתמה) ואל תתמה כי כן מבואר ביורה דעה (סימן קנז סעיף א ברמ"א) שמחוייב ליתן כל שיש לו ולא לעבור עבירה. ע"כ. וכתב הגר"א בהגהתו שם שאפילו באיסור דרבנן אסור בהפסד ממון. והגרע"א (שם) הביא בשם הריב"ש שאפילו לאו שאין בו מעשה אסור בכה"ג. ע"כ. כמבואר כל זה בספר חפץ חיים (לה"ר כלל א, ה ובממ"ח סק"י). כל שכן הכא שמכלל מח' לא יצאנו אם הוי

דברי אביו הקהילות יעקב, שבירושלים יש תקנה שלא ללכת בפאה נכרית. (וידוע שנהג לא להתערב במנהגי ירושלים כל עוד חמיו הגדול הגרי"ש אלישיב זצ"ל היה חי, וכעת אחר פטירתו הלואי שיזרוק מילה) וברוך שומע תפילה, שלא רק מילה מפה לאוזן העיר, אלא מוסרט הסרטון הבהיר, בו מגיע אברך משי וראש קלקר בידו, ועליו תלויה פאה ממוצעת, לא נוצצת ולא צולעת, ושאל את הגר"ח אודותה, ומיד בהבחינה ענה בנחת ובלי בהלה, ואצטט מילה במילה: "כזה שנראית כמו שערות ממש אסור" וענה האברך "בחנויות מוכרים רק כאלו" והשיב הגר"ח "אסור כאלו בקיצור, נראה כמו השערות שלה אסור. רק אם מכירים מיד שזה פאה". עד כאן דבריו. ואוסיף ואומר שמחזה זה שהיה לנגד עיניו של הגאון הנ"ל שליט"א היה לפני יותר מעשר שנים ומני אז שכלול הפאות בקדמת הטכנולוגיה השתפר פלאות, הן בהיצע והן באיכות, ואין היום תפירה ממחט וחוט, כי יש לייס והוא שקוף, ומרקם רך וגוונים בצבע גוף. ואיך אומרים באידיש, הרבה שופוני שוף.

מעצרות ההתעוררות בהן הוזמן לדרוש (בשנת תשנ"ג) כך אמר: "בבתים רבים ואצל נשים רבות נהפך להצגה מודרנית באורכו ובצורתו והאשה הזאת לא נראית כלל כאשת בן תורה ולא נראית כאשה חרדית אלא כאחת השחקניות מהרחוב התחתון ולא כבת ארצנו הקדושה אלא כבת פאריז.. איזה זיוף הוא זה שמכסים את הראש בפאה נכרית כזאת שעוד מגרה את היצרים יותר מהשערות עצמן, איזה זיוף הוא זה והם ביודעים ולא יודעים חוטאים ומחטיאים את הרבים ומכשילים את הרחוב ואת הסביבה באיסור החמור של ולא תתורו". עכ"ל. וזו לשונו בדרשותיו (ח"א עמ' קמב) והוא פשוט מאד לכל בר בי רב, ומה נואלו ומגועלים אלה מבנות ישראל אשר תחת מסווה של פאה נכרית הולכות פרועות וסתורות ראש כהריקות ופוחזות ביותר, ואם אמרו טפח ושיער באשה ערוה, דבר זה הוא קל וחומר בן קל וחומר. עכ"ל.

וראה עוד בספר "דרך שיחה" להגר"ח קנייבסקי שליט"א (ח"ב עמ' תעה) שהביא

בבגדי הפריצות: הן בעניין פאה נכרית שבזמנינו הפכו פני חלק גדול מהם למראה שיער ממש רחמנא ליצלן. עכ"ל.

וכאשר ניגשתי קמיה אחד מגדולי הפוסקים האשכנזים

בירושלים עיה"ק ונומתי לו ושחתי על ריח הרחובות עליהם הוא מופקד, ותעל אנחתו עדי עד, ויען ויאמר שלא ניחא ליה המצב אפילו בביתו, והיה רוצה שתסתלק הפאה מאיתו, ועודדני להוציא לאור משפטו שלפחות יקפידו על האורך והניראות וכו'.

יד. פוסקי ספרד

מי לנו גדול כמרן היבי"א, הרב עובדיה יוסף ע"ה שהחזיר עטרה ליושנה לכל בני ספרד, ופרס צילו על עמו וגדול מרבן שמו, שכתב שנה ושילש דעתו לאסור חבישת פאה נכרית לאשת איש ויציאתה בה לרשות הרבים (יבי"א ח"ד חאה"ז סימן ג' אות ג', ח"ה חאה"ז, סימן ה', הליכ"ע ח"ד, עמ' ער, מאור ישראל ח"ב, ביצה ל. ועוד) ומשנתו הסדורה מלאה בכאב, ולחש וזעק השכם והערב. ובנו הראשלי"צ הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א חיזק דבריו כבר

ושלא יעלה על דעת מאן דהו, או מאן דהיא לומר שמכירים מיד שזו פאה, כי זה אפשר רק מטווח אפס ובסנטימטר, ובלאו הכי, לא רואים ממטר. והאמת תורה דרכה.

ובספרו של הגאון רבי חיים רבי שליט"א (הנהגות, אנשי קדש עמ' 65) הביא בשמו של הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א שאמר "אם זה דומה לשיער זה אמת, זו סברא פשוטה שודאי אסור, זה לא מחלוקת" ע"כ. ועוד הביא בשמו "שאשה ההולכת במטפחת מוסיפה קדושה ולית מאן דפליג שזה עדיף". (שם עמ' 54). ואתם הדבקים בה', חיים. ולמעשה היום עושים מעשי אומן עד כי אין הבדל כמעט, אם זה שעה המבריק או המט, ועליהן אני מליץ הכתוב (איוב לא, א) בדרך תמיהה ושאלה, "מה אתבונן? על בתולה?!"

ועתה ראיתי מכתב מהגאון רבי משה שאול קליין שליט"א (דומ"צ מטעם הגר"ש וואזנר זצ"ל, ורב שכונת אור החיים בב"ב) שכתב לאחד מהארגונים הפועלים בענייני הצניעות, ואלו מילותיו לאחר שקבל על ה"מודע"

כשלושים עמוד, לחזק האיסור בשתי ובערב ובלבד.

וראיתי לחכם אחד שכתב להתיר לכל בנות ישראל לחבוש פאה, בלי הבדל בין ספרדים לאשכנזים, ואולי מי שלא מסכים לזה הרי הוא מגזים, ולכאורה נראין דבריו כי אע"פ שעד כי יבוא שילה זה גואל, כל חכם בבני עירו יישאל, ושה פזורה ישראל, אבל בצניעות מה לנו הפרדה לחולל, כי הלא בזכות נשים צדקניות נגאל (סוטה יא:).

אבל אומר אני להפך קערתו כי בענייני אבן העזר החמורים, וטהרה ומילה, ודיני שבת המחייבים סקילה, וגם בעניין חבישת הפאה חכמי ישראל גילו דעתם, ואתה תחזה מכל העם, שלא בכל מקום קיבלו את החידוש בנראות האישה, באותו אופן ובאותה גישה, יש שיצאו בתוכחת נחושה, ויש שהסתפקו בקול ענות חלושה.

וכן הם דברי גדולי עולם, מהם: הגאון רבי אברהם פלאגי זצ"ל בספרו "ברך את אברהם" וז"ל: "ותודה לאל בגבולנו לא נמצא ולא ימצא כזאת בישראל!

בשנת תשל"א בספרו "ילקוט יוסף" הראשון (בענייני אבן העזר), והניף ידו שנית ב"אוצר דינים לאשה ולבת" עמ' תשע"ה והלאה ובקונטרס "קדושים תהיו" שבסוף הספר (אות יא). ובשלישית ב"שובע שמחות" ח"א, בכרך "חופה וקידושין" (תשס"ה עמ' רמח והלאה), ומשנה אחרונה עיקר וכן כל הון יקר כתב בילקוט יוסף, שבת כרך א, חלק שלישי (מהדורת תשע"ג, עמ' קא והלאה) וכן בקונטרס המופיע בהקדמה ליבי"א הנדפס מחדש, ועוד לו בשו"ת הראשלי"צ (ח"ב, אבהע"ז סימן יב) גם שם הסביר בטוב טעם ודעת את האיסור הגדול לבני ספרד לנטוש מנהג אמותיהם הקדושות ולרעות בשדות זרים. ע"ש. וזאת מלבד כל השיעורים הרבים בציבור שמפעם לפעם ומעת לעת בוחש את העיסה לבל תחמיץ, ועל זה הייתי נאנח, שכאילו אומרים פרחו הגפן ואין זה מוכרח, כעת ראיתי שלא נח, ובידו האחת שם אקדח, ובשנית עט סופר מהיר, ומיד הדיפתרא הוציא דבר נהיר, וביום ב' כסלו התשפ"א שיגר מכתב בהיר (לגר"מ גרוס שליט"א) והאריך למעניתו

ראש, וגם אחרי כן שבאו כמה משפחות אשכנזיות רבנים ומורים המשיכו נשותיהם ללכת בכיסוי ראש כמונו, רק אחרי זמן מה, לאט לאט יצאו כמה אחרים בפאה נכרית, ומזה נשתרבב הדבר גם אצל הספרדיות וכו', והוא רחום יכפר עון. עכ"ל.

וכמה עלים לתרופה מדבריו של הגאון רבי יעקב מוצפי זצ"ל ראב"ד העדה החרדית הספרדית (משנת תשל"ו): לזאת באנו לגלות דעתנו דעת תורה שאיסור חמור וגמור ללכת ולצאת לחוץ בפאה נכרית, ודינה כשיער עצמה, וכל בעל מחוייב להשיג על בני ביתו שלא יפרצו ח"ו בזה, שלא יהיו חלילה בכלל חוטאות ומחטיאות את הרבים, וגם להשיג שתלכנה במלבושי צניעות כדת וכדין לבל ילכד ח"ו בעון אנשי ביתו, וכן מצוה על כל מי שבידו למחות לגדור גדר ולעמוד בפרץ, וזכות הרבים תלוי בו, ולמזהיר ולנוהר שלומים תן כמי נהר, ויתברך מכל הברכות שבתורה וכו'. עכ"ל.

וזו היתה דעתו של הגר"ח דוד הלוי זצ"ל הרב הראשי לת"א שכתב (מקור החיים, פרק א',

דפשתה המספחת בערי אדום (אירופה) להיות יוצאות הנשים בפאה נכרית כי הוא עוון פלילי עכ"ד. וכן דברי הגאון רבי חזקיה מדיני זצ"ל (שדי חמד, כרך ז, מערכת ד, אות ג) וז"ל: ופשיטא דבמקומותינו שלא נתפשט המנהג הזה, כבר קיבלנו דעת האוסרים ואסור לפרוץ גדר. ע"כ. ועוד כתב בחידושו לשבת (ס.) את שדרש ביום הדין לקהל עדתו וז"ל: והודעתי להם אשר דברו רבנן קדישי מוסר השכל על זה, הם אמרו כי עון זה גורם מגפה לעולם כי מגפה ר"ת מ'פני ג'ילוי פ'את ה'נשים, גם שער במספר קטן כ"א כמס"ק של מגפה (עם הכולל) וכו'. ע"כ. ודלא כמי שהבין אחרת בדבריו. ויש בביתי תמונה של הגאון הנ"ל, בצוותא עם בני ביתו, ואולי גם הגיסים והגיסות, וכולן עם בד את ראשן מכסות.

והגאון רבי רפאל כדיר צבאן זצ"ל גילה דעתו וזו לשונו (נפש חיה ח"א, חלק התשובות סימן יד): האמת אגיד שבעלותנו ארצה והתיישבנו בנתיבות שתושביה כולם יוצאי מרוקו ותוניס לא היתה אף אשה זקנה וצעירה כמעט בלי כיסוי

שהמיועדת מתנה את השידוך בכך שתחבוש פאה ויהיה זה רק בזמנים מיוחדים כשבת וחג ואירועים, ונפשו בשאלתו אם להמשיך או לבטל כי יודע האיסור מגדולי הדור, וענהו שלחבוש פאה נכרית בבית אין איסור. גם ללבוש כיסוי ראש על הפאה ולהשאיר כשתי אצבעות מצד הפנים מותר לכולי עלמא. (שו"ת מקור נאמן ח"ב סימן תת"ן, ולחתן המליץ להתפלל מעומק הלב וליתן כל יום פרוטה לצדקה). ועוד לו להגאון הנ"ל לאסור בפירוש בירחון אור תורה (שנה ט"ז, סימן יב ושנה י"ח סימן עב, ובאיזהו מקומן נוספין).

וזהו דעת הגאון רבי בן ציון מוצפי שליט"א בכתב ובע"פ, וכ"כ הגר"י ברדא שליט"א ש"הדבר ברור לאסור, מכל צד שתפנה לברר דין זה" (שו"ת יצחק ירנן, ח"ג, אבה"ע סימן ב). וכן הם דברי הגר"י רצאבי שליט"א (מהנ"ל): אין הכשר על שום פאה. כי אין זה הכשר ברי"ש, אלא הכשל בלמ"ד.. לא ניתן לטהר את השרץ הזה, לא למחצה לא לשליש ולא לרביע.. והקולר תלוי בצוואר המקילים.."

סעיף ו) וז"ל: והסברה הישרה מסכמת לאסור, ואף גם זאת נאה עוד יותר, שהלא פאה נכרית עשויה בהידור רב ויופי מיוחד, עפ"י הרוב יותר משערותיה הטבעיות. ע"כ. וזו לשונו של ראש ישיבת פורת יוסף, הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל במכתב לעניין זה (נמצא בירחון אור תורה גליון תשרי תשנ"ב סימן ג, מכתב ב, עמ' כא) וז"ל: לעניין כיסוי הראש בפאה, ידוע הוא שבני עדות המזרח לא היו רגילים בזה כלל ועיקר, אלא היו מכסות ראשן במטפחת או בכובע. וזה מחדש באו מערי אירופא במודע (אופנה), והעושה כן אין רוח חכמים נוחה הימנו. עכ"ל. ועיין עוד בשו"ת זכרון אליהו (סוויסא, סימן רצ"ה).

וכן כתבו לאסור הגאון רבי יהושע מאמאן זצ"ל (שו"ת עמק יהושע ח"ו, או"ח סימן כט, אות ו, והעיד כי במרוקו לא היה דבר כזה של לבישת פאה נכרית, עיי"ש). והגאון רבי משה לוי זצ"ל (שו"ת תפילה למשה ח"ה, סי' מד-מט), ויבלט"א הגאון רבי מאיר מאזוז שליט"א נשאל מאדם גרוש,

הטענה שכביכול התיר האול"צ פאה נכרית: "אין גבול לשקר, אין גבול להטעייה, אין גבול להחטאת הרבים.. מעולם לא כתב הרב שמותר לאשה נשואה לילך בפאה נכרית ברשות הרבים, בוודאי לא בפאות הפרוצות והשחצניות הללו, ומי שאומר כך חוטא לאמת, לתורה ולרב זצ"ל וצריך לבקש מחילה מנפשו הטהורה!". עכ"ד. ובדומה לזה ראיתי שכתב הגאון הנ"ל על מה שרוצים לייחס להגרי"ש אלישיב זצ"ל שלכאורה התיר הפא"נ המצויה בימינו וז"ל: אמר לי "לא שומעים בקולי. ומכנים אותי מורון". ועי"ע בשו"ת מבשרת ציון ח"ג (חוקות הגויים סימן יד).

וכן העידו עוד מתלמידי: הגאון רבי ברוך שרגא שליט"א, הגאון רבי יוסף פלאבני (זצ"ל), הגאון רבי יצחק ברכה שליט"א, הגאון רבי דוד פנירי שליט"א ובריה כרעיה דאבוה הגאון רבי יעקב יוסף זצ"ל. ובעמח"ס שו"ת "מעט דבש" העיד שנכח בשיעור של הרב זצ"ל ובו מנה מדרגות בצניעות כיסוי הראש ואלו הן: מטפחת עם רדיד וכן ראוי ללכת,

ובדבריו של הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל למדו לכאן ולכאן, הנה הגר"מ משאש ע"ה כתב בפירושו וז"ל: בספרו אור לציון (או"ח, סימן יא) מתיר לכל הנשים לצאת לרה"ר בפאה נכרית. עכ"ל. ודברי תימה הם שהרי התשובה נסובה על אלמנה וגרושה בכיסוי הראש. ותשואות חן על ראשה ודי לה שהתיר לבסוף האול"צ לאלמנה לא לכסות ראשה ברדיד (וכנראה שמתיר לה לאלמנה ולגרושה בפא"נ) ומדבריו קשה, שאם תאמר שמתיר האול"צ בפאה נכרית לנשואות ומעיקרא, מדוע דיבר על אלמנה וגרושה ונדחק ליישב דברי הרמ"א, ועוד, ידוע שדרכו לחוש אפילו ליי"א אל מול הסתם שבשו"ע, וזה בלהחמיר ולא להקל, ובטח לא לכתחילה. ובודאי שבדין זה שיטת המתירים היא בלסמוך על המקילין (כיעויין היטב בדברי המשני"ב סימן ע"ה, סקט"ו).

וכן התייחס להנ"ל מגדולי תלמידי, הגאון רבי בן ציון מוצפי שליט"א (שזכה לשמשו רבות בשנים והיה לאיש סודו כידוע) ואלו חלק מדבריו על

מחיישים ומזרזים, כדי להדמות לאחיהם האשכנזים, ומה מצפים מהקטנות? להיות בתים בונות או על הקיר תמונות? וכי היא יותר טובה מהמורה הצדיקה שלה, והעיקר שהיא תתחתן עם "בן תיירה" ויהיה לה פאה אחת לשבת, ואחת לחג ואחת לחול, והאברך היקר שלה נעל קרועה יסכים לנעול. אהה.. איזה גישמאק!

ויאמרו לך שהפאה זה לאישה החרדית החשובה, וכיסוי ראש זה לבעלת התשובה. ואיפה נשמע כדבר הזה?! אבל נשמע גם נשמע ולא הייתי הוזה, ובעירבוביא משמשין חושך ואור, שקוראין "שבבניקית" לבעלת גרב בצבע שחור. ואוי לאותו דור. ואם תגיע לסמינר בחצאית ארוכה מיד תינזף על הלבוש ה"רחובי" וזה צערי וזה כאבי. וצאו וראו כמה הרעישו עולמות, על שיער "פזור" של נערות, אבל שיער גולש "מקלות" הנישא ברוח של אשת איש, אין מי שירגיש, שיש כאן עסק ביש?!

ושמעתי מאחד מגדולי ישראל שמורה כזו זה לא טוב, ונדף ממנה ריח של "השכלה".

מטפחת בלי רדיד, אבל פאה זו פריצות! פאה זו פריצות! סיים הרב נחרצות.

וסבור הייתי שלבנות ספרד מהודו ועד כוש העיסוק בזה ייחשב קשקוש, ולולא הייתי נסער ונרגש, היה לבטלו מפני ביטול בית המדרש. אך דא עקא שבעקבתא דמשיחא חוצפא יסגא (סוטה מט:) וכמה מנשי דידן נטשו נטוש את מאור השמש הגדולה ותלכנה לחסות תחת הצל באפילה, והכל בחסות עלטת הגלות והגזירות וה"אליאנס" שבכל דור, וההתחדשות העירונית ואין המבט לאחור, רק קדימה קדימה להספיק עוד ולגמור, לטעום עוד מרעל המודרנה ולהנות מאיזה משב, רוח של תקופה וחופשה בבטן גב, והן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב, ומשלא עושים כן, הונחה לה אבן הפינה להנהגה המשונה, שתחלפנה בנות ישראל את כיסוי ראשן שהיה מקדמת דנא, ותצא דינא ותבוא פאה, נכרית. זרה.

ומאוד נחמץ ליבי לראות "בתי יעקב" ו"סמינרים" לבנות ספרד שהמורות הולכות בפאה והמנהלים מחרישים, או אולי

אמורים לבני ספרד כמובן, כשחור על גבי הלבן. וגם מבני אשכנז מי שעושה כן ואינו חושש, ודאי שאינו משתבש, שבכל אתר אתר, כיסוי הראש המקורי היה נשמר, ורק כשהסכר נשבר, הדלף הפך לנהר. ותשואות חן על ראשה, של האישה שיודעת לא להתפתות ולהחזיק מעמד, וצדקתה עומדת לעד.

וראיתי כתב יד קדשו של מרן הרב עובדיה זצ"ל לבחורה ששאלה האם להסכים להצעה שדורשים שתשים פאה ותשובתו הרמתה כי שם ביתו (ש"א, ז, יז): "כל בחר שיבקש פאה דוקא סימן שהוא עם הארץ או רשע. לכן ליבשי בגדי תפארתך מטפחת או כובע ומן השמים ישלחו לך בן זוגך צדיק וישר". ע"כ. ולמרות זאת, ראו נא אחיי ורעיי כמה אהב את בני ובנות עמו שכלל עצמו בעסק ביש הזה וסיים דבריו (שם במילואים) "והשייית יגדור פרצותינו ויחזירנו בתשובה שלמה אמן".

טו. מתקשטת לבעלה!?

יש לדעת, שאף על פי שהותר לאישה להתקשט לבעלה,

ע"כ. ואמת, שמהמכתב הנ"ל של הראשלי"צ שליט"א עולה שאף על פי שקמה לה זו וגם ניצבה המורה הספרדייה החובשת פאה נכרית, אין לפטר אותה ובפרט שבעלה לומד תורה וכו' ע"כ. (ולי נראה בהאי עניינא שבודאי שלכתחילה לא יעשו כן, כי בזויה חכמת המסכן, בהיותם מתחפשים ולא בפורים, בשורות, במצוה טאנץ ובטורים, ובמקום שילמדו מהמורות הנהגה נאותה, הני נשי מקלקלתא ולא מתקנתא. ועושים עצמם כאילו לא ידעו את יוסף).

אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן (שיה"ש א, ח) ופירש"י זו היא תשובת הרועה (הקב"ה) אם לא תדעי לך להיכן תלכי וכו' הסתכלי בפסיעת דרך שהלכו וכו' והנה הוא בא, ידידי הגר"י ב"א שליט"א ובספרו "שירת שלמה" (והוא עפ"י פירוש הגר"א) הביא שהקב"ה אומר לכלל ישראל על זה שאמרת שאינך יודעת סודות המצוות ואיך לעשותן, צאי לך בעקבי הצאן דהיינו תלך בדרך אשר הלכו אותן שהיו לפניך ולא תזוז מן הדרך אשר הלכו בה וגו'. עכ"ל. והדברים

בלק). וכ"כ הפרי מגדים בספרו "אם לבניה" (אות צעף) וז"ל: "לפני בעלה ולא חס ושלוש בפני אחרים, ובזכות נשים צדקניות תבוא הגאולה כימי קדם בב"א". ועוד דיבר בזה רבינו החפץ חיים בספרו "גדר עולם" (תחילת פרק רביעי) וכתב וז"ל: ואל יטעה אותה היצר שתנצל מן הדין מפני שהיתה צריכה להתקשט לבעלה לעיני בעלה שלא תתגנה עליו, כי באמת זוהי טעות, דזה שייך רק בביתה לבד ולא בשוק. ע"כ. ובשו"ת בית הלל (אגרת יד) העלה ש"לאו מלתא דחסידותא הוא, אלא מעיקר הדין, כמו שאמרו חז"ל לא נתנו תכשיטים לאישה אלא לקשט לבעלה, וכל מי שאינה מתנהגת כן עבירה גוררת עבירה, וכמה רעות מסתעפים מזה, כי פרצה קוראת לגנב לבוא על ידי כן להסתכלות וכו"ו. ע"כ. ובשו"ת "באר משה" (ח"ד, סימן קמו, אות יג) כתב וז"ל: "ומזה יוצא לנו מוסר השכל ותוכחה מגולה לאלו הנשים המתקשטין עצמן ויוצאות בשוק לטייל להראות קישוטיהן שיסתכלו בהן דהוא בכלל עוברת על דת יהודית" עכ"ד. ועיי"ע בשו"ת יחו"ד ח"ג (סימן סז).

ומצווה גדולה יש בדבר, הני מילי בביתה ולבעלה, ולא להמון שבחוץ, שממילא רצוף, ממצב הצניעות הלחוף. ופשוט. ועזרא הסופר תיקן לישראל שיהיו הרוכלים מחזרין בעירות למכור תכשיטי נשים, כדי שלא יתגנו על **בעליהן** (ב"ק פב.). ומלמד שירד לבני ישראל במדבר עם המן תכשיטי נשים, כדי לחבבן על **בעליהן** (יומא עה. ורש"י). וכן הוא בספר חסידים (סימן תתרפד) וז"ל: "אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך" בירכתי ביתך, מקושטת **"רק לבעלה"**. ע"כ. וכן דיבר בזה בפלא יועץ (ערך יופי).

ועוד ראיות למכביר על כך שהותר לאישה להתקשט לבעלה ולא בשוק, נמצא בתלמוד (ברכות כ., תענית כג.:, כתובות סה:) ובמדרש (תנחומא וישלח אות ה, שיר השירים רבה פ"א, קהלת רבה פ"ט), ובתשובות הגאונים (שע"ת סימן פ"ד), והגר"ש בנבנישתי (בספר אורך ימים משנת שמ) בתוך דבריו כתב: יש אישה בביתה היא לובשת בגדי שפחה ויוצאת לחוף בבגדי מלכות כדי להראות לכל את יופיה וכו". וסיים בתוכחת מוסר, עיין שם. וכ"כ מהר"י פיתוסי זצ"ל בספרו "ירך יעקב" (סוף פרשת

שהתירו שלא תתגנה אשה "על בעלה". ועוד, מה שכתב שמהספרדים "יחזרו" ללבוש פאה נכרית, נער הייתי וגם זקנתי, ועד לרגע זה עדיין לא הבחנתי, מסבתותינו הקדושות שבאו מתימן וכורדיסטאן, אלגיר וקהיר, לוב, ג'רבא, מרוקו ובגדאד ועד לסמרקאנד, ובוודאי בפרס ומדי, וכדי בזיון וחצף להיות כזו במחוזותינו, ולא מצאתי שם לא פאה ולא נכרית, ואשאל עוד בלשון של זהורית, הלא הוא בעצמו העיד בתשובתו הנ"ל וז"ל: לפי ידיעתי במרוקו ארץ מולדתי לא עלה על דעת שום אחד מרבני הדור קטן או גדול לדבר בזה כלל שהרי לא היתה נמצאת פאה נכרית אצלם, ולא ידעו מה היא רק דרך לימוד במשנה היו קורים פאה, אבל לא ראו ולא שמעו מזה כלל כדי לקבוע מנהג בזה, ורק כאשר באו הצרפתים למרוקו הביאוה עמם. ע"כ. ומשמע שלפני כן לא היתה כזאת במקומם וכפי שהעיד הגאון רבי יהושע מאמן זצ"ל וכנ"ל. ובמקום אחר (שמו"ג ח"א, חאהע"ז סימן צג) כתב בהדיא שראה בעיר הולדתו שבמרוקו לכל המתחסדים ואנשי חב"ד וחסידיהם בכלל, שכולם לובשים

והוצרכתי לכל זה כי ראה ראיתי לכמה הני אריוותא שנרדמו לפי שעה, שלקחו ההיתר הנ"ל להתקשט לבעלה ואולי מבלי משים על שאר ישוב שיש בזה שלא ישוב, ופרצו גדר גדורה והציתו אש במדורה.

ראשון שראיתי לו באמרים, החכם הגדול רב עיר העירים, הגאון רבי שלום משאש ע"ה (בשו"ת שמש ומגן ח"ב אהע"ז ס"י טו) וז"ל: שהדבר ברור להלכה ולמעשה להתיר וגם "מצוה וחובה" על הנשים להתקשט לבעליהן "ולכל העולם" בהיתר, ולא להתנוול ע"י מטפחת, ויגרמו לבעליהם לתת עיניהם באחרות, וכמה חששו רז"ל והתירו הרבה איסורים שלא תתגנה האשה על בעלה. ע"כ. וע"ש שכתב שרק מעט מזעיר מהאברכים הספרדים של היום, או מחמת העוני, או מחמת "תמימותם" קיימו ויאמר לאוסרים ה' עמכם, ונמנעו מפא"י, ומבטוחני שעוד זמן גם הם יפקחו עיניהם ודעתם לאור הזמן, ויחזרו ללבוש פא"י. ע"כ. ומיניה וביה שבתוך תשובתו סתר עצמו שמחד כתב "לבעלה" ומאידך "לכל העולם" וציין לדברי רבותינו

המתקשטת לפני אנשים, בזה היא מדלקת לבם ומכנסת הרהורים בלבם, ועונשה גדול מאד שנותנת מכשול לפני רבים, הלא אסרו חכמים להסתכל בבגדי צבעונין של נשים השטוחים בכותל אפי' כשאינה מלובשת בהן, כל שכן שיש עונש גדול לאשה המתקשטת לפני אנשים המסתכלים בה. ע"כ. ושים נא לב חנון (ח"א, להגר"א מימון סימן מח) שאף תמיהתו כי רבה על דברי הגר"ש זצ"ל כי מה ענין מצווה לכאן, וציין לדברי הגר"מ שהשיב לו ב"אור תורה", עיי"ש. ובר מן דין, כעת ראיתי עדות מאחד מבאי ביתו של הגר"ש משאש זצ"ל (הרב ש.א מירושלים, הו"ד בספר "זהב לבושה" פרק י"ד עמ' תפ"ז) שקרוב לשבועיים לפני הסתלקותו חזר בו מהיתרו אודות לבישת פאה נכרית. ואין לי לזה סימוכין ואישורין אבל עד אחד נאמן באיסורין (גיטין ב:).

ושני לו בזה, הגאון רבי חנן אפללו שליט"א שידיו רב לו בענייני השעה, המקום והזמן, ועונה כרופא מאומן, במידה ובמשורה, ולוחם במלחמתה של תורה, שנשאל בדיני ממונות על פאנית אחת שקבלה פאת חברתה

פאה נכרית גלויה בשוק בלי כיסוי כלל. ושלמדו כן מבעל התניא ודאי. ע"כ. ולא ידעתי מה ראיה יש מכאן, שהרי רק במקומו ראה כן ולא היא בכל אתר ואתר, ועוד, הרי ידוע שהושפעו המקומיים מכמה שלוחי דרבנן מבני אשכנז זכורים לטוב, מ"מ בכמה ענייני הלכה הרהיבו עוז לשנות וללמד בני המקום הפך הנהוג מימות עולם ונגד רצון חכמי המזרח השרישו מנהגי הרמ"א ולא דברי השו"ע בכמה עניינים וזה בכללם. (ועל עצם קבלת הוראות מרן השו"ע במרוקו וגלילותיה, אכמ"ל). וסיים שם הגאון הנ"ל וז"ל: והדבר ברור להלכה ולמעשה להתיר וגם מצוה וחובה על הנשים להתקשט לבעליהן "ולכל העולם" בהיתר וכו' וביסס דבריו שלא תתגנה האשה על בעלה. ע"כ. מ"מ, הנראה לנכון שאין האשה חפצה רק במבטי בעלה בהניח על ראשה שורות שורות של שערות מסודרות, כפי תוכל לראות, ואין אפטרופוס לעריות, ובגמ' נזיר (מה:): נזירה אינה מתגלחת בעזרה שמא יתגרו בה פרחי כהונה. והיינו אף בעזרה שהשכינה שורה, אין לתת מקום ליצר הרע. וכן כתב בארחות צדיקים (שער א') שאשה

בו בהגאון הנ"ל את האמור
ברמב"ם (דעות פ"ו, ה"א).

וכאמור, כבר שאגו שאוג למעלה
גדולי עולם על היותה
מתקשטת ולא לבעלה לכן קשה לי
משני גדולים הללו, וצעיר אני
לימים ועבה קטנם ממתני, ואף
שהם מהגדולים שמבני עדתי, לא
אחשוש לחוות דעתי, ושפיר
קאמרו ברישא שצריכה אישה
להתייפות לבעלה כי זה דבר ברור
על אופניו, וצריך חיזוק עכשיו,
להיות כי בחוץ הרבה פרוץ. אלא
מתרעם אני על ההיתר שיצא גם
לרשות הרבים, וכי זהו מקום נטול
מסתכלים, ושם כל ישראל ויחודא
שלים, ואורך הגלות במכשולות
הגדולים, ואיך אפשר להעלים, כי
המים עכורים ולא צלולים.

ולא נוכל לחדד שבשמ"ש ומגן
(ח"ב, אבהע"ז סימן ט"ז,
ד"ה והאמת) יפה דן יפה הורה
בניתוח המציאות כהיום הזה
שנשי דידן מתקשטות המה ביוצאן
לשוק יותר מאשר תשארנה בביתן,
וחפץ הבעל בזה למנוע ביזיון
מאשתו שלא תתגנה בפני חברותיה
"החשובות" המלוכשות במלבושי
יקר וכבוד, ואדרבה תיכף בהגיען

לתיקון ולא עלה בידה, ועשתה
שילוח הפין ותבקש גם שכרה על
המאמץ, היאך יהיה הדין? ואחר
שענה מה שענה (אשר חנן ח"א,
חו"מ סימן קכו) שטף בקצף על
עצם הרעיון ללבוש פא"נ שכזו,
מ"מ באשר חנן ח"ח (סימן קנח)
שנה שוב סוגיא זו והעלה שאפשר
להתיר לאישה ללבוש פאה נכרית
ועליה כובע ובתוך דבריו הטעים
משום כבוד האדם והחובה
להתקשט בפני בעלה. ושם בסימן
קנט העלה שבשעת הצורך גם
בפאה מגולה לגמרי שהיא צנועה
כפי התקנות יש להתיר. ושוב כתב
בח"ט (סימן קכז) במסקנה להקל
בפאות צנועות ע"ש. וכאמור
לענ"ד אין זה מחזיק מים וכעורבא
פרח, כי כל אחד לעצמו עושה דין
וכל פאנית יושבת על מדין וכפי
שכתב בעצמו (ח"ח סימן קנט, אות
ב) שקצת קשה לקבוע בזה כללים.
ובכל אופן סיים שבמטפחת או
כובע תבוא עליה ברכה. ע"כ. ואין
אני מלין אלא על המציאות
שכשיוצאת לרחוב בפאה מפוארת,
היכן בעלה שיהנה מהאדרת? וכן
על הצורה והאופן בה עושים
הפאות הנאות, שמחמת יופיין
מזעזעות. וליבי אומר לי שהתקיים

האחרים עי"ז בעלה שמח בזה, רחמנא ליצלן מהאי דעתא, שבזה היא מתחבבת בעיניו ע"י שהיא נוהגת כנפקת ברא (לשון התרגום פ' וישלח והמשנה בכלים ודו"ק) רח"ל, וזהו ממש כדברי אחשורוש "להראות העמים והשרים את יופיה", ואילו באברהם אבינו מצינו להיפך שהמלאכים שאלו איה שרה אשתך ואמר הנה באהל להודיע שצנועה היא כדי לחבבה על בעלה, (ועיין לשון רש"י בב"מ פז. "כדי לחבבה על בעלה" להודיעו שהיא צנועה משאר חברותיה, שאינה נראית וצריך לישראל אחריה), הרי שנתחבבה בעיניו דוקא עי"ז שהיתה נסתרת מאחרים. ואוי לנו שכך עלתה בימינו, לשמוע דברים כאלו מבני תורה.

ועוד מדבריו שם "אך בעניינינו הוי איפכא, מדינא כבר דברינו אמורים לא ניתנו תכשיטין להתקשט רק בתוך ביתה ולא תצא בהם לחוץ שלא יסתכלו בה וזה הדין, רק אחרי דחוקים התירו וחזרו והתירו שלא יהיה גרוע מזה, וזה צריך להיאמר בקול רעש גדול וללא חת. וסיים: "ע"ז נאמר דכל

תחלפנה מחלצותיהן לבל יטנפו מהתינוקות והבישולים וכו' ומחמת נוחות וכו' והיטיב לתאר כיד ה' הטובה עליו ובהיותו חי בתוך עמו ידע מה עמא דבר כמו שנא' וירד משה מן ההר. ודבריו נכוחים וקולעים אל השערה אמנם קשה עלי אותה שערה המתבדרת בקהל, ואין זה משהו קל, כי יש הבדל בין מלבושי כבוד הנעשים בהיתר וצניעות לבין פא"נ המשטה במציאות, ומה נעשה איפוא לגדולי עולם הנ"ל שקבלו על המתקשטת בחוץ, לכל היותר נקל בהכרחי והנחוץ, כמלבושים הנאים והמכובדים, אבל הפאה היא לשם שמים אתם יודעים..

ועוד רגע אדבר בזה כי ראיתי מדברותיו של הגאון רבי יהודה ליס שליט"א (חבר בד"ץ "הדרת קדש") ששח לפני בני התורה (במוצש"ק בשלח תשע"ג בכולל חזון איש כנ"ל) והביע זעזוע עמוק וחדל מלשתוק, ואלו הם דבריו: וכשאמרתי דבר זה בציבור היה מי שטען שע"י שהיא מתלבשת בחוץ בקישוט עי"ז אינה מתגנה על בעלה, כלומר שע"י שמתלבשת ומתקשטת בחוץ בפני

טז. דעת המקילים

הן אמת שיש מתירים ואם כנים אנחנו לא נוכל להתעלם, ויתכן שרבים המה וגם טובים, אולם, טרם נתייחס עניינית, נעלה הדמיה רעיונית: לפני כשני עשורים לערך, עת הטלפונים הניידים החלו לקנות שביטה בכיסנו, החל פולמס מהיר בהלכה ובהשקפה האם יורשה לציבור היראים ליטול מנה אחת. כעבור שנים מעטות, כלל לא היתה שאלה על עצם ההשתמשות אלא על האופן, ובהצלה גדולה ובתבונת החכמים הוקמה "הקומה הכשרה" ומני אז- יד כל בו אחז.

האם יעלה על הדעת שבעקבות ההסכמה דאז, יקומו אנשים ויעשו דין לעצמם בלוקחם "סמארטפונים" פרוצים וישתמשו בהיתר ההוא שניתן בשתיקה או בכתב, לספק תאוותם עכשיו? וכי לזה התכוונו החכמים שהתירו השימוש בנייד? המדומיין לחשוב כן הנה הוא לבד, בכזבו ובמרדו וסופו שימעד, ברוחות התקופה לאור האמת הנצבת שממתינה לשובו, כן הוא בפאות, לא התירו הפרועות והנועזות, ואפילו המתירים מאחיד, גדולים וענקי

שהתירו רבותינו בפאה נכרית זהו בפאה כמו שהלכו בדור העבר וכמו שהולכות עתה המבוגרות, שהשיער צמוד לראש ואינו נמשך למטה, ואפילו אם מעט יורד מ"מ אינו נע ונד לצדדים מפני רכותו. ויש לדעת בבירור שכל פאה שהשיער נע ונד ומתנופף ברוח וכו', כ"ז בגדר שבור החבית ושמור יינה, והוא בכלל פסיק רישיה ולא ימות, לענין מכשול".

קם דינא, שלעניין התקשטות לבעלה לית מאן דפליג שמותר ומצווה רבה איכא, אבל כשהיא פוסעת לבדה עם שערה המשתולל, ובעלה עושה שטייגען בכולל, לא לזאת פיללו. ואין הכוונה שתצא מביתה בבלויי סחבות עם פחם מרוח על פניה, אלא שלא יתרצו שהקישוט הוא לאבי בניה. ולא נותנין פירצה לפני הכשר וכל שכן לפני הגנב. (ילקוט שמעוני, איוב, אות לא). ובספר דברי שלום (עמ' שלז) הביא בכתב יד את דבריו של הגר"ש וואזנר זצ"ל: "הרצון להראות היופי וההתבלטות דווקא ברחובות קריה מקורו בטומאה והוא ההיפך מכבודה בת מלך פנימה". עד כאן.

שמעיקר הדין אין צריך לזה כי יש חולים וכו' (שו"ע ריש סימן שיח ובאחרונים) ועוד חומרות שפעמים אין להם בסיס הלכתי כדוגמת הידורים מסויימים שבתפילין. וכשרות באקנומיקה ונפטלין. וכו' וכשבאנו לכיסוי הראש הנה הדעה לוטה (מכוסה. ועיין שמואל א, פרק כא, י במצודות ציון) ומראש צורים ולא אשרינו. אם כן, איך לא יראים לחוש לדעת האוסרים? ואין זה דבר של מה בכך!

ובכל אופן כמה וכמה כתבו להתיר, כל אחד מסיבותיו. כאמור לעיל, ראשון המדברים להליץ טוב בעדה היה בעל ה"שלטי גיבורים" שרבו האוקימתות בדבריו, או לסתרים כליל או להסברים באופן אחר בעליל. וכן נראה בדעת הרמ"א בדרכי משה (או"ח סימן שג, סק"ו), שם מדובר לעניין הוצאה בשבת והעתיק דברי שלטי הגיבורים בסתם, ומזה למדו שדעתו להתיר לצאת בה לרה"ר. וכן משמעות האליה רבה שם (סקי"ח), וכן נראית תורת העולה מהלבוש (עה, סק"ב) והמגן גיבורים (שם סק"ג, אמנם בהמשך

רוח, דעתך לא תזוח, כי לא התירו רוב המצוי בפאה האסורה, וחדש אסור מן התורה (ערלה פ"ג מ"ט).

וכיון שגדולה האהבה, והאמת יותר חשובה, ראיתי גם דעות ברורות בלי תואנה, וכאומרים "ברחל ביתך הקטנה" והתירו את הפאות היותר יפות ו"מהודרות" בדווקא, והיו שאמרו "הפאות הקדושות" ולא אוכל לחשות, ומהם בפה שוחק ומרנין, ומה לעשות אין לך דור שאין בו ליצנין (ירושלמי שקלים, יא, ב' פרק ב').

אבל זוהי סתירת לחי מצלצלת לכל הציבור החרדי הקרוי על שם הפסוקים בישעיה (סו, ב) "ואל זה אביט.. וחרד על דברי" ובעזרא (ט, ה) "ואלי יאספו כל חרד בדברי אלהי ישראל..". כי המהות של בני התורה החרדים היא לא רק לקיים את מה שחייב אלא לעשות נחת רוח לה' בדבר ה' זו הלכה. ומיום שחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה (ברכות ח.). ולמשל, בעניין הבדצ"ים של דברי המאכל והמשקה ושאר מצוות לא מקילין ונוקטים לכתחילה מעיקרא, ויש שלוקחין גנרטור בשבת למרות

הגר"ש וואזנר זצ"ל מה נשאר מהתירו (שבט הלוי ח"ה, סימן קצט, אות ד) ובלאו הכי חתם שם: על כן אין לנו הכרעה בזה. עכ"ל. וכן נשארו דבריו של הגר"מ שטרנבוך שליט"א כמעט מיותרים אחר שהסתייג מכמה וכמה דברים עיין שם. (דת והלכה סימן א', ארחות הבית פי"ג סעיף ג, תשובות והנהגות ח"ד סימן רצ"ד). ע"כ. ומשל למה הדבר דומה? למי שקיבל הנחה בארנונה ובלבד שימציא איזה מסמכים שקשה מאד להמציאם אם לא שיזייפם. (ויש שיאמרו כמקובל).

ולכאורה מדברי כה"ח (סופר, עה אות יט) נראה שמסכים לדברי השלי"ג והמג"א כי הביאם בשתיקה, אולם דברי תורה עניים במקומם ועשירים במקום אחר (ירושלמי ר"ה, פי"ג, ה"ה). והמעין בדבריו שבסימן שג (אות נה) יבחין בהדגשה שמדובר לעניין קריאת שמע כנגד פאה ולא לעניין יציאה בה. ודו"ק בלשונו.

והגאון רבי מצליח מאזוז זצ"ל (שו"ת איש מצליח ח"א, או"ח סו"ס כד) התבטא כך: דאנן בדידן לא נהגינן בקולא זו כלל (פאה נכרית) ורק העברייניות

הסתייג, וכן באלף המגן כתב שראוי להחמיר). וידועה דעתם של המג"א והגר"ז להתיר. ומפוסקי דורינו והדור הקודם, גם כן נראה שהתיר בשו"ת משפטי עוזיאל (ח"ז, אבהע"ז סו"ס צד). ובשו"ת ישכיל עבדי (ח"ז, אבהע"ז סימן טז) כתב שבמקום שנהגו להתיר שיש להם על מה שיסמוכו, אבל במקום שלא נהגו ודאי שאין להתיר להם בלכתחילה. ע"כ. ובפשטות דעת הגר"מ פיינשטיין זצ"ל להתיר פאה (חאהע"ז ח"ב, סימן יב) ושאין לבעל לכופ את אשתו בזה. (אמנם, עיין בספר "גדר עולם" להחפץ חיים, פרק שישי, שמתבאר היפך מזה). וכן ידועה היתה דעתו של הגר"ש משאש זצ"ל להתיר בכמה דוכתי. ולפלא בעיני שכתב: "והיא היתר גמור בלא פקפוק" (שמו"מ ח"ג, או"ח סימן מז). וכן כתב: "ואין שום חשש בזה כלל" (שמו"מ ח"ג, אבה"ז סימן לט). ואדונו לכף זכות כי השתנו העיתים ולא זכר שר בעיות עצומות כהיום הזה. ובדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל כאמור לרוב הפאות המצויות יש לאסור ואיני יודע על מה דובר להתיר (אשרי האיש, או"ח פט"ז סעיף א). וכן אחר דבריו הקשין כמסמרות של

להתחסד יותר. זאת ועוד, שהרי הוא ע"ה כתב בעצמו שבהלכות גיטין (והמסתעף, כהאי דינא) נקטינן לחומרא ככל השיטות לכתחילה (שם), כללי הפסיקה סימן קא). לכן, מה שכתב "רוב האשכנזיות" נראה שקלע אל השערה, אך באומרו "כל הספרדיות" עורר הסערה. ועדיף שיעמוד כאן קנה במקומו, מפאת תורתו, כבודו ורומו, רק אדונו לכף זכות שעולם מתהפך ראה בחייו כפי שהעיד שכל הנשים במרוקו ורובן מאלג'יר, כולן יעטו מורא על ראשן ואך אחר בוא הצרפתים במעט זמן פרצו גדר בזה וכו' (שם) בסימנים קו וקיז). מכל מקום, נראה שהחטיא מעט לגבי נשות ספרד, כי עדיין מוכרים כיסויים מבד.

יז. חב"ד

אגלה את אזן השומע מדוע יצאתי לחפש בחצרות החסידות, ומה לי אצלם? ראשית, שאלו פעם לגאון רבי יחיא שניאור זצ"ל על עניין הפאה והשיב בשלילה. ואמרו לו "אבל הם אשכנזים..". ענה: "מה אתה אומר עכשיו, וכי אלו יהודים ואלו לא יהודים?". ואם תאמר (כמו שאמר

הסוררות) דהיינו אותן שלא רוצות לכסות ראשן כלל), מורינן להו לכתחילה כקולא זו, והלוואי שישמעו, אך לא לשאר נשים הכשרות. ע"כ.

ומן הסתם ישנם עוד פוסקים שליט"א שלמדו דברים דומים והצליחו להתיר, מכל מקום, הקשר נותר סבוך ומסורבל, עמום ולא בהיר.

וטרום אצא את העיר, התלבטתי אם להביא ולהעיר, כי לדברים הללו לא הייתי צריך לא את חפר ולא את מכיר, ובהורמונא דמלכא ואחר בקשת המחילה, זו התשובה הכתובה שראיתי בשו"ת "מים חיים" להגאון רב ה'וד יוסף משאש זצ"ל (ח"ד, מים טהורים סימן קל) וכת"ר כתב בקל, ואצטט מילה במילה: "רוב הנשים האשכנזיות **וכל** הספרדיות החרדיות, כולם כאחד יוצאות בפאה נכרית, ויש להם סמוכות רבות מגאוני ומצוקי ארץ זיע"א ואין להתחסד יותר". עכ"ל. והי בעיני לפלא שכן שורותיים קודם כתב, וגם זו לשונו: "ורבו הדעות והסברות והחומרות". עכ"ל. אם כן, מה ראה על ככה שמחד כתב שרבו הדעות וכו' ומאידך, שאין

הדיבור, כי למפורסמות אין צריך ראייה. לכן, רע עלי המנהג להטיל את האשמה ברבי וללכת כעדר בעלטה (בשלמא כשיש רועה שמבחין כל העת בסכנות המצויות והמתחדשות בדרך) ולפטור את עצמם בטענת שוא שחסיד תמיד מתבטל כעבד לאדון, והא לך פסוק מפורש "פוטר מים ראשית מדון" (משלי יז, יד) שיש לנהוג בשכל ובתבונה לכל אחד מבני האומה (קידושין מ:): ושואלין לאדם: פלפלת בחכמה? (שבת לא.) ודי בזה.

ועוד, הסברה הישרה מצריכה חשיבה נוספת, הלא הרבי הקדוש כ"כ הקפיד בענייני צניעות, אם כן, איך אפשר לייחס לו היתר רוב הפאות המצויות היום שהן ההיפך המוחלט של צניעות?! בשיער מלטף את הגב ולא בכאילו, בלי רחימו בלי דחילו. וגם אם השיב באגרות לשואליו דבר שנשמע ממנו אחרת, המעיין בטעמיו יבחין במסקנה הנשארת.

ואתה תחזה שלא תמיד מציינת לדברי קדשו בכמה עניינים בהם תלויה חומת הדת, כגון במענה לשאלה שנשאל על ה"טלוויזיא" כתב בלשונות הנ"ל:

לי חסיד אחד) "לנו מותר, שירדו מעלינו..". אענה, וכי אתם יורדים מעל גבי היהודים הפזורים בגולה עד כי ישנה בדיחה ששני דברים יש בכל מקום בעולם, קוקה קולה ובית חב"ד.. זה עם ישראל המיוחד, ערבים ועוזרים לכל אחד.

שנית, ראיתי לאחד מחשובי רבני חב"ד שהרגזני לעלות בעוב"י הקורה כי שמעתיו אומר שרק הרב עובדיה זצ"ל אוסר לחבוש את הפאה..

ובאר חקרויה שרים, ואיך את ראשי ארים, להכניסו בין ההרים, ומדוע מלאני ליבי להעיר, ולא עת הקציר, וחשוב לי מאד להסביר, כי בעיני האדמו"ר האחרון מחב"ד הגאון הגדול רבי מנחם מנדל שניאורסון זצ"ל הוא בלי שום ספק אחד מגדולי התורה העצומים שידע עם ישראל ובהחלט מן המנהיגים הדגולים ורבי העוצמה שנראו באלף החולף, ונראה תמיד שאין הוא מתעייף (כמו שהעיד חמיו זצ"ל שתמיד היה רואהו בחדרו בשעה 4 לפנות בוקר ולא ידע אם כעת התעורר או טרם עלה על יצועו) ועמידתו שעות רבות גם בשנותיו האחרונות בעבור הציבור, וחבל להאריך

כאילו זו רק המלצה או עצה טובה קא משמע לן להיזהר מאינטרנט פתוח בכף היד. ולפתח חטאת רובץ תיכף ומיד, ואדוננו דוד פחד ורעד, ויראת ה' טהורה עומדת לעד (תהלים יט, ג). וכבר הלינו בפני חסידי אמת שבני ביתם עסוקים עד מעל לראש בדבר מוזר ומיותר, די בכל אתר ואתר, ואין לאל ידם להושיע, והמשיח, תיכף מגיע. ויתכן ואני טועה ואין אלו פני הדברים, מ"מ הרושם שקיבלתי שאין רובם שומעים לבית הדין החב"די לסנן את המכשיר ויוצאים בלי רסן ובלי שיר (שבת פ"ה מ"א).

וגם בנידון דידן, עונים בקול מעודן, "הרבי מתיר פאות" בלי חששות ובלי ספיקות, ויש לעיין האם לאלה התכוון, וקשה לקבל, והבן.

וידעתי שחוברו ספרים שלמים על כמה משפטים שהוציא הרבי מפיו כמו "לקט שכחת הפאה" להגאון רבי שלום דובער הלוי וולפא שליט"א בו ליקט כעמיר גורנה כיד ה' הטובה עליו מפי סופרים ומפי ספרים, אמנם בשימי עיני עליו ראיתיו שדן מעצמו בהבנת כמה מהפוסקים

"זוהי פרצה גדולה שאין כמוה.. אבוי לנו שבנ"י צריכים ללמוד מהגוים.. וא"כ, לשם מה ללמוד מהזולת ענין בלתי רצוי?... זו היתה דרכם של המשכילים הראשונים בסיסמתם 'היה יהודי בביתך ואדם בצאתך'.. ראוי לתקן ענינים אלו בעירכס" עכ"ל. וכולי האי רק בעבור מכשיר הטי.וי, ומשם יש להביא, שאם היו שואלין את פי קדשו היום אודות טלפונים "חכמים" היה מרעיד עולם ואוסר בחרם וקונס. ועדיין, חסידים ואנשי מעשה, ואדם לביתו עושה, ואמרים לך "הרבי מתיר טכנולוגיה" ואני לא למדתי פסיכולוגיה, אבל זהיתי סתירה בנפש, ואין כאן אפס, שאכן דעתו היתה להפיץ מעיינות חסידות וגאולה כל מה שניתן, אבל נדמה לי שבזה היה עומד איתן, כי לו היה האדמו"ר זצ"ל מביט אפילו בחטף על סכנות הקדמה הפרוצה, ודאי היה נס במרוצה. (וכבוד קדושתו נבג"מ בשנת תשנ"ד, טרם היו מכשירים כאלו לכל דורש, ובטח לא הסמארטפון ההורס).

ואין אני מלין על כל העדה כי כולם קדושים, אלא על אוירת הנכאים שיש בחסידות

לציין ששם התשובה נסובה על אשה גרושה או אלמנה ולא אשת איש כפי שנתבאר גם זה לעיל. ודי בזה.

דרך אגב, בעמ' 54 הביא מעשה שבשנת 1954 למניינם היתה גזירה ברוסיה להסיר את הכיסוי ראש (כמין מטפחת שנקראת א-קנופ) ואמר אדמו"ר מהר"ש אלו שעמדו בתוקף בזמן הגזירה של ה"קנופין" (דהיינו לא הסירו את כיסוי הראש) לא נלקחו בניהם לצבא ואלו שהסירו "אני יודע איזה צרות היו להם".

ובלאו הכי סיים שם (עמ' 127) וזו לשונו: אין ספר זה בא להתיר ח"ו את הפאות התריגות שאינן צנועות, ואשר נאסרו כבר ע"י גדולי הדור. ע"כ. ולכאורה דבריו אלו האחרונים סותרים מה שנוהגים לומר בשם האדמו"ר שכל הפאות מותרות, אדרבא, יש ליקח משובחת. וכמדומה אני שראיתי שכתב כן האדמו"ר בעצמו באחת מאגרותיו ואיך שיהיה, יתכן והורה כן לצורך שעה במקרה פרטי, וכאמור קשה להדביק לרבי הקדוש הוראה להתקשט בלי גבול ובלי תכלית ומי יגדור ומי יחליט.

לפרש מיליהם ולא תמיד קלע אל השערה.. ואציג מעט, בפרק טו במסקנתו כתב: גילוי מקצת שערות ברה"ר הוא איסור חמור של "עוברת על דת יהודית" מדין הגמ' והשו"ע ולדעת כל הפוסקים, והעושה כן יוצאת בלא כתובה. ולכן מוכרחים ללבוש בדורנו פאה נוכרית דוקא. עד כאן לשונו. ראשית, החמיץ את הרשב"א ודעימיה (כפי שיבואר לקמן באות יז). ואיך העלה על דעתו לחייב גט פיטורין והלא תנינן "יוצאת וראשה פרוע" וגם בזה קמחא טחינא להשאירה בצל בעלה. עוד, בפרק כא בדבריו של מרן החיד"א למד שכמו שלאיש מותר לחבוש פאה נכרית והדבר נחשב כיסוי ראש ואין בה מראית עין **קל וחומר** לעניין כיסוי ראש האשה. והדברים תמוהים כי גם לסוברים שלאיש יש חובה לכסות את ראשו הלא ודאי שלכו"ע זו לא מצוה מהתורה (עיי' בזה ביבי"א ח"ט, או"ח סימן א). ואין להשוות גילוי ראש האישה לאיש. עוד לא נשארתי אדיש, בציינו את דבריו של הגאון הרב בן ציון אבא שאול זצ"ל ושם כתב בפשטות שמתיר פאה נכרית וציון כמקור את שו"ת אור לציון ח"א סימן יא, רק שכח

חיה מושקא ע"ה לבשה פאה קצרה שתמיד כוסתה בכובע. (עפ"י עדות וכפי הנראה ממיעוט תמונותיה המפורסמות).

ובמכתב שמעודד זוג מחשש סביבתי אודות כיסוי ראש לאישה, כותב להם הרבי "בכיסוי ראש במטפחת או בפא"ני ולכאורה משמע שעדיפותו הראשונה היא מטפחת (אגרות קדש, ח"ט, עמ' קיא). ועיין בח"י, אגרת ב'תתק"ע וב"ליקוטי שיחות" כ"ג עמ' שמט אודות משני המנהג הקדום.

וידועה תשובתו של הגאון ממ"ש ע"ה וז"ל: "החילוק בין פאה נכרית למטפחת הוא בכך שבנוגע לפאה נכרית אין ברירה על אתר, ובנוגע למטפחת יש ברירה להסירה. למשל, כשיושבים במסיבת אנשים, הרי כשהאשה חבושה פא"ני, אפילו אם יכנס פרעזידנעט אייזנהאווער (נשיא ארה"ב בזמנו) לא תסיר את הפאה, מה שאין כן בנוגע למטפחת קל להסירה". (תורת מנחם ח"י"ב, תשי"ד, ח"ג עמ' 189). ושוי"ר (אגרות קדש ח"י, עמ' קפו) שכתב וז"ל: ומ"ש אודות החילוק בשייטל (פאה) וכיסוי ע"י מטפחת,

ואפשר ללמוד מתורת חב"ד גם מבלי להיות חסיד כי הנה, הגאון רבי חזקיה מדיני בעל ה"שדי חמד" כתב (אסיפת דינים מער' ד' אות ג') וז"ל: והשגתי עתה ספר צמח צדק על המשניות להגאון מליובביץ', וראיתי אשר דיבר בקדשו בפ"ג דברכות, והוכיח בראיות ברורות שאין להתיר פאה נכרית לנשואות, וכתב בברכת רצה, דבפאה נכרית כיון שאינו ניכר אם הולכת פרועת ראש, פריצותא מיהא הוי, שהרי מטעם זה אתה אומר דיוצאת בלא כתובה, אף דמצד איסור עצמו לא איבדה כתובתה, וזה ברור לדינא. ע"כ.

והן אמת שהגאון רבינו זלמן זצ"ל (האדמו"ר הראשון, מייסד חסידות חב"ד) קדם לשאר אדמו"רי חב"ד והוא עצמו דן האם מותר לקרוא ק"ש מול פאה נכרית והתיר אפילו לצאת בה (שו"ע הרב סימן עה, ס"ד). ואולי אפשר לומר שדן שם הלכתית, אבל למעשה בביתם שלהם, נשות האדמו"רים (הזקן, האמצעי, הצמח צדק, המהר"ש) לבשו מטפחת. (תורת מנחם, חלק י"ב, עמ' 189 הערה 7). ואשת האדמו"ר האחרון, הרבנית

היום שתפגוש איזו חברה מהמגזר החילוני ותשלוף את המטפחת מפאת בושה. ויוצא מהנ"ל שכל העדיפות לפאה על מטפחת היא לאשה שיש חשש אמיתי שבשעת בושה וכיוצ"ב תסיר הכיסוי ותישאר חשופת ראש. ובוודאי טעם זה לא שייך כיום בנשים אשר נשאן ליבן לעשות רצון ה' ולכסות ראשו. ונוכל להליץ טוב על התקופה בה נכתב הנ"ל (שנת תשי"ד, לפני כשבעים שנה!) כפי שאפשר לראות באגרות קדש (חלק ז' עמ' כד) וכן בספר "הכל לאדון הכל" (עמ' 149) שבאותה עת אמריקה היתה "מדבר רוחני" ורוב הכלות הצעירות כלל לא כיסו ראשו, ופאות לבשו רק המבוגרות ומראה אחד היה להן. וכנראה שמטעם זה התיר להן הרבי לחבוש פאה כדי שלא תלכנה פרועות ראש לגמרי או להיותן בושות מהציבור ומחביאות את המטפחת בכיס.

וכ"כ כתבו להטעים בדבריו של הרבי הגר"מ לאופר בספרו "משבחי לרבי" (פרק ד). וכך עולה מעדותו של הרב יששכר דב קלויזנר שליט"א מרבני חב"ד וזו לשונו: "ולא רק שהרבי מעולם לא אסר את המטפחת, אלא אדרבה

הנה פשוט הוא שבכיסוי הראש הוא במטפחת ופוגשים במכירה או ידידה חופשית, הנה לפעמים תכופות נשמטת המטפחת או שגם נעלמת כליל בכיס, משא"כ בשייטל שאי אפשר לעשות כן, ובמילא סו"ס הרגל נעשה טבע שני. עד כאן. מפשט התשובות עולה שחששו היה שהאשה תשלוף את המטפחת לאיזה סיבה, וכבר הקדימתו הגמ' רק בהיפוך ערכים דהיינו "דלמא משלפא לה ומחויא" (את הפאה ולא את המטפחת, ונשים דידן שפיר דמי להחשב חשובות ועיין בגמ' שבת נט.). והגאון רבינו זלמן זצ"ל (האדמו"ר הזקן) בשו"ע (או"ח סימן ש"ג סעיף טז) כתב: לא תצא (בשבת) בפאה נכרית דהיינו קליעת שער תלוש שנותנת על שיערה כדי שתראה כבעלת שער הרבה שמא תחלצנה מעל ראשה להראותה או שמא תפול מעל ראשה ותביאנה בידה. עכ"ל. ואיברא שאם נלך לפי הטעם אין חשש היום שתפול הפאה כי היא יושבת בלחץ או בתקיעה, ומזה לא נוכל לתפוס החבל משני קצותיו כי גם לסיבת ההיתר הנ"ל מחשש פגישת הנשיא וכו' פג הטעם ונס ליחו כי מי היא

האיסור הגדול שמעט שיער יוצא מהכובע או המטפחת.

ועיין לקמן בדברי ההסבר על הזוה"ק שאסר שיער שיוצא "להתנאות". ומשלו משל בזה לאחד שהיה מהלך בחושך ואפילה וסביבו נשערה מאד, קוצים וברקנים, לסטים וחיות רעות, ובנוסף, בור פתוח ברשות הרבים שהנופל בו ימצא מוות, בא חכם והניח קרשים לרוב עד כי נסתם הפתח כמעט לגמרי ובודאי שלא יפול שם איש. בא חכם חבירו והסיר את הקרשים בטענה שהפתח לא סגור בצורה "הרמטית" יען כי מבצבצין מבינותיו חריצי אויר, מה עשה? פרס יריעת ניילון שחורה והדקה לצידי הבור, ויקרא בקול גדול: "הקשיבו! הקשיבו! הוסרה הסכנה! הבור מכוסה בשלמות, ואין חשש למות..."

ומעת לעת ומפקידה לפקידה, מתפרסמת הוראה מטעם בי"ד חב"ד להזהיר ולהזכיר את התקנות לפאה כשרה. וזו אשר ראיתי לאחרונה: "פאות ארוכות ופזורות ועל אחת כמה וכמה כשהן עשויות משיער טבעי שמטרתן להדמות לשיער האשה אסורות!!!"

הרבי בעצם סבר שהמטפחת עדיפה מפאה נכרית ורק מסיבה צדדית מפני ירידת הדורות לסוג מסויים (באותו זמן) הרבי העדיף את הפאה בעבורם ותו לא" עכ"ל. (תורת נחלת הר חב"ד, גיליון ל"ט עמ' ל). וכ"כ הגר"ח רבי בספרו "עבד לעבדי ה'" (עמ' יא) בדעת הרבי מליובאוויטש שכל זה אינו שייך בימינו אנו, ולדעתו עדיף ללבוש מטפחת מפאה נכרית, וכל דבריו מוסבים על אותו הזמן בחו"ל ועל אותן הפאות של זמנם כמבואר שם. וכ"כ בספר דבר ה' (עמ' קכח). וכן אומר אני שאם היה רואה הרבי כיום מה שקורה בחצרות החסידות, היה מתפטר לאלתר מהנשיאות.

והנה, באגרות קדש (חי"ט עמ' תכח) במענה לאשה שחוששת לחבוש פאה מפני סביבתה כתב כך: והרי רואים במוחש, אשר לבישת כובע ואפילו מטפחת, משאירה חלק השיער בלתי מכוסה על כל פנים במשך זמן, ז"א שעוברים על האיסור הגדול וכהפסק דין בשולחן ערוך אורח חיים סימן עה ס"ב. ע"כ. ולכאורה מדבריו עולה שיש להעדיף פאה כי אין בה את

ועייע בשו"ת הראשלי"צ ח"ב (או"ח סימן עב) שהאריך הרבה בעניין זה.

והנה, כשבאנו למח' בין הפשט לקבלה נקטינן כדברי הגמ' והשו"ע ורוב הפוסקים (למעט בעניני תפילה המיוסדים עפ"י דברי המקובלים) כמבואר כל זה בכמה דוכתי. ועיין בשו"ת הרדב"ז (ח"ד סימן ה) ובשו"ת גינת ורדים (א"ח כלל ב, ר"ס יג) ובשו"ת התעוררות התשובה (ח"ב סימן כט). וכן דעת המשגיב (בביה"ל סימן ל"ד, ס"ב ד"ה ינח). וכ"כ באורך בשו"ת יבי"א בששת החלקים הראשונים. ואכמ"ל.

והיכן שהדין מבואר בזוה"ק אך לא נמצא בתלמוד דידן אלא בפוסקים, י"א שהלכה כהזוה"ק והמקובלים וי"א שבכל גוונא הלכה הפשטנים ואין לזוז מדבריהם. וכן כתבו הרבה מרבתינו הפוסקים כמבואר כ"ז בשו"ת חזו"ע (סו"ס לה ד"ה אמנם) וכדברי הרמ"א בדרכי משה או"ח (קמא אות ב).

ובדבר שנחלקו התלמוד הירושלמי והזוה"ק, אזלינן בתר הירושלמי כמבואר

ולסיום, שיחה מטלטלת ששמעתי מהגב'.. חסידת חב"ד מבית, שכמו שאר חברותיה אף היא לבשה פא"נ אחר חתונתה. והנה בחלוף שנתיים ימים עמדה ושאלה, האמנם? זהו רצון ה'? ומבלי לקבל תשובה, הלכה ועשתה מעשה להחליף למטפחת. וכעת היא ניצבת כשני עשורים מאז, ופיה פתחה בחכמה וליבה הגות תבונה, ותספר אשר נגלה אליה הרבי האחרון מחב"ד, בלואי סחבות לגופו, ואורך הגלות מלפפו, ויצווה לפרסם בשמו כי מטפחת היא האמת ויש לו צער גדול בשמים שאומרים בשמו על עניין הפאות המצויות..

ונכון שדברי חלומות לא מעלין ולא מורידין (גיטין נב). ואין למדין מן המת (ברכות יח:). אבל ניכרים דברי אמת.

יח. דעת המקובלים והפוסקים בעניין גילוי מקצת שערות

טרם ניגש לעניין, עיין ביבי"א (מהדורה חדשה, ח"א חאו"ח סימן ג', הערה 4) שמתרעם על דברי קבלה להמוני העם. ע"כ.

מאן גָּרִים דָּא. ההוא שְׁעָרָא
דְּאִתְחַזֵּי מִרִישָׁה לְבַר. וימה בְּבִיתָא
האי, כָּל שְׂכָן בְּשׁוּקָא, וְכָל שְׂכָן
חֲצִיפוּתָא אַחְרָא. וּבְגִין כֵּן אֶשְׁתַּדֵּד
כְּגֹן פּוּרְיָה בְּיַרְכְּתֵי בֵיתָד.

ובתרגום פשוט מבואר (למילים
המודגשות) שהאיסור
לפי הזוה"ק הוא שאישה
שמוציאה שערות ראשה לחוץ
להתקשט בהן גורמת עניות לבית
וכו'. ובהמשך שם: **מאן גרים דא?**
מי גרם לזה (לעוני, חוסר
החשיבות של בניה ורוח הטומאה
ששורה בביתה) **ההוא שערה**
דאתחזי מרישה לבר אותו שיער
שכאמור יוצא להתנאות ונראה
בחוץ.

אם כן ולפי שעה, האם אפשר
לומר שמקצת שערות
שנראות מבעד למטפחת ואין הן
לנוי היא אזהרת הזוהר הקדוש?

בהמשך דברי הזוה"ק שם, מבאר
רבי יהודה ששיער ראש
האשה שמתגלה גורם לשיער אחר
להתגלות ולפגום בה (דהיינו
חציפות שמביאה לניאוף) יוצא
שגילוי השיער יש בו משום חוסר
צניעות כשמוציאה "להתקשט" בו
ועלול להביא למעשה זנות. וד"ל.

בעין יצחק כללי ההוראה (ח"ב עמ'
רצו).

אם כן, ממה שכתב הב"י (או"ח
סימן קמ"א, סעיף ב) וז"ל:
לא שבקינן דברי הזוהר מפני דברי
הפוסקים, לכאורה ראייה יש לחוש
לדברי הזוהר ולא לגלות שום
שערה מראשה גם על חשבון כל
הפוסקים שהתירו לעשות כן וגם
במחיר עטיית פאה נכרית. ולע"ד
אין הדברים דומים וזה אינו, ויש
כאן לפחות תרתי לגריעותא. חד,
שהב"י שם כתב "מאחר שלא נזכר
זה בתלמוד בהדיא" והרי בפא"נ
מוזכר איסורו בירושלמי כנ"ל.
ועוד, מי יימר שמקצת שערות
שמבצבות מן הצדדין הוא האיסור
הגדול העולה מהזוהר, והלא לשונו
"להתנאות". וכפי שיתבאר בסמוך.

וז"ל הזוהר הקדוש (נשא קכה
ע"ב): אָמַר רַבִּי תַזְקִיָּה,
תּוֹנְבָא לִיְתִי עַל תְּהוּא בְּרַ נֶשׁ,
דְּשִׁבְק לְאַנְתְּיָה דְּתַתְּחַזֵּי מִשְׁעָרָא
דְּרִישָׁה לְבַר. וְדָא הוּא חַד מְאִינוּן
צְנִיעוּתָא דְּבִיתָה. וְאַתְתָּא דְּאַפִּיקַת
מִשְׁעָרָא דְּרִישָׁה לְבַר, לְאַתְתְּקַנָּא
בֵּיהּ, גָּרִים מְסַכְנוּתָא לְבִיתָא.
וְגָרִים לְבִנְהָא דְּלֹא יִתְחַשְׁבוּן בְּדָרָא.
וְגָרִים מְלָה אַחְרָא דְּשָׂרְיָא בְּבִיתָא.

שהביא בשם המוהר"ש שכשנראות השערות בחוץ (אפילו בסתם) יש על זה הקללה מהזוהר הקדוש וכו' ודברים אלו אינם אלא תמוהים. ואגב אורחיה, שם (באות טז) כתב שמהרמב"ם מוכח שהיעוד של הפאה ליפות האשה ואין כאן גנאי ופריצות. ע"כ. ועיינתי בדבריו של הנשר הגדול בפירוש המשניות (שבת פ"ו מ"ה) שהביא הוא בעצמו (באות טו) וז"ל: פאה נכרית כעין נרתיק מדביקין בו שיער נאה מאד ולובשות אותו על הראש באופן זמני להתייפות בשיער. עכ"ל. ואצלי בפירוש המשניות יש גרסא אחרת אמנם היא לא תעלה ולא תוריד, אבל תמהתי שלא זכר (הגאון הנ"ל) שמשנה זו מתירה לאשה לצאת בפאה נכרית ביום השבת לחצר ודרך עראי, אם כן מניין לו מה שכתב? ואם תאמר שגם בימות החול וגם ברשות הרבים הותרה הפאה לבדה ללא כיסוי מעליה זה אינו וכפי שנתבאר לעיל (באות ה) עפ"י גדולי הראשונים שהפאה הנ"ל הייתה להוסיף נפח למעוטות שיער ומעל זה היו פורשות בגד. עיי"ש.

נחזור לעניין, הנה אחד מגדולי הראשונים כמלאכים

ויש כאן בהחלט ראייה שעיקר האיסור לפי דברי הזוה"ק הוא משום חוסר הצניעות וה"טומאה" הרובצת בשערה באופן שבא להתנאות, לכן מה תועיל הפאה, אם היא לא צנועה למשעי, אדרבא ואדרבא, כמה מכשולות תביא. ולזה הסכים הגאון רבי מרדכי קארפ שליט"א בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל (הו"ד בספר הכתר והכבוד לחי העולמים, עמ' רכח) שלדעת הזוה"ק איסור פרועת ראש הוא מטעם פריצות וצניעות, ואם כן אין הבדל בין שערותיה לבין שערות הפאה נכרית ולכן, הגם שהמכסות את שערן במטפחת מעט משערותיהן מתגלות, על כל פנים זה עדיף מגילוי כל הראש ע"י פאה נכרית. עד כאן דבריו. וכ"כ בשו"ת משכנות הרועים (עת שלום יב ע"א).

ויש מפרשים את המילה **לאנתקנא** להתייפות (ישראל סבא קדישא עמ' 94 הערה 3) ולפ"ז ברור לכל מי שלא חולם ולא נזקק לשעון מעורר, ששמים פאה לא בשביל להתכער.

ושוב ראיתי להגאון בעל אשר חנן (ח"ט סימן קכז, אות כ)

בכל אופן, סמך על דברי הרשב"א בשתי ידיים מהר"ם אלשקאר (סימן לה) והתיר אף להתנאות במקצת השערות הללו (אמנם מהרי"ץ חיות כתב שהפריז בזה). וכן משמע משו"ת תשורת שי (מהדורא קמא, נא) שהתיר לכסות בכובע המכסה את רוב הראש, והגר"מ פיינשטיין לכתחילה המליץ טוב בעד המכסות את כל ראשן אך הרוצות להקל בהוצאת מעט שערות רשאיות (אגו"מ, אבהע"ז א, נח). וכן התיר בשו"ת מים טהורים (סימן קו). ובשו"ת אול"צ (ח"ב פ"ו תשובה יא ובביאורים) כתב שהשיער הגלוי ליד האוזנים שאינו מתכסה ע"י מטפחת הראש, וכן השיער שאחורי הראש שאין דרכו להיות מכוסה כשקושרים את המטפחת, אין בו משום שיער באשה ערוה. ע"כ. ובשו"ת בני בני (ח"ג, סימן כא) התיר עד טפח. וע"ע בשו"ת אבני דרך חט"ו (סימן רז) שלמד מרש"י (משנה שבת נז: ד"ה בזמן) שגילוי מעט מהשיער אינו אסור.

ועיין עוד בזה בשו"ת ברכת יהודה (ברכה, ח"ו אבה"ז סימן ח) שהשיב לשואלו דבר עמ"ש חכם אחד ללמוד מדברי המהר"ם

(ועליו אמר מרן הבית יוסף "אשר באורו נראה אור" וכ"כ המהרשד"ם שסברתו חשובה בעיניו כסברת רוב הראשונים) הלא הוא הרשב"א, כתב במפורש וזו לשונו: ושערה מחוץ לצמתה שאינו מתכסה אין חוששין להם מפני שהוא רגיל בהן ולא טריד (חידושים, ברכות כד.) ובחפשי האמת, לכאורה דבריו נאמרו לבעלה ובתוך ביתה, אמנם החוש יעיד שטעמו הנ"ל של הרשב"א חזק מכל דמיון ומעט השיער היוצא, לא טרודים בו ולא נכשלים בגללו, לא בבית ולא מחוצה לו. ופח"מ ע"ד (ברכות מה. בראשו). ומילתא דלא שכיחא היא ולא גזרו בה רבנן. ומי לנו גדול ומקובל כרבינו בעל ה"בן איש חי" זצוק"ל שכתב (שנה א' פרשת בא, אות יב) וז"ל: וכן שערות של נשים שרגילין לצאת חוץ לצמתן בקצת ארצות – מותר לקרות כנגדן, כיון שדרכן בכך ורגילין בהם. וכן נשים שדרכן לעשות שיער ראשם קליעות משתלשלין לאחוריהם, כיון שדרכן בכך מותר לקרות כנגדן. ובספרי הק' "מקבציאל" העליתי, דהנשים בערי אירופא, שדרכן לילך תמיד פרועי ראש – מותר לקרות כנגדן, כיון דכל הנשים דרכן בכך. עכ"ל.

מעשיהם כהגאוניים המקובלים
 סידנא בבא סאלי, הרב מרדכי
 שרעבי והרב יצחק כדורי זכר כולם
 צדיקים לברכה, שהקפידו קלה
 כבחמורה גם עפ"י הקבלה ובכל
 זאת דעתם היתה ברורה כשמש
 לאסור והתבטאו בחריפות על
 החובשות פאה נכרית (והתבטא
 בחריפות גדולה כידוע הבבא סאלי
 זיע"א על הלובשת אפילו חצי
 פאה) ולא ראינו שהרעישו עולם על
 מיעוט שערות הזולגות הצידה,
 ואע"פ שלא ראינו אינו ראייה
 (עדויות פ"ב, מ"ב) מכל מקום גם
 לא שמענו ולא נכחד שרובא דרובא
 מהני נשי המכסות את ראשן
 במטפחת תצאנה בחוטים
 ובשערות, כי אין אלו להתנאות.
 ולי נראה פשוט. ואין הכי נמי, אם
 אין זה חוט, אלא כבננה וכגלי
 היס, או כבניין העומד לעולם,
 נראה שיש לחוש ולאסור כדברי
 הזוה"ק שיש בזה "להתנאות"
 והיא נכנסת לסבך הקוצים ולגוב
 האריות. (ונוהגות כן איזה מקצת
 מהצעירות ובדר"כ אח"כ
 "מתיישרות") וגם בזה עפ"י דינא
 דגמרא מותר עד "טפח" באשה
 ערוה. והגרע"י זצ"ל נטה לומר
 "חציו לה' וחציו לכם" והעלה

אלשקאר שההיתר הנ"ל לגלות
 מקצת שערות הוא בביתה ובחצר
 אבל לא ברה"ר, והאריך הגאון
 הנ"ל להוכיח במישרין שההיתר
 הנ"ל של מהר"ם אלשקאר הולך
 לו גם בחוץ. ע"ש.

ואם היא מקהילות פרשבורג,
 דהיינו מחסידי החתם
 סופר זצ"ל, מנהג חלקן לגלח כל
 הראש וכו' וכמ"ש בספר נטעי
 גבריאל (הלכות נישואין ח"ב, פרק
 נח, סעיף א) אבל כידוע, לא יעשה
 כן במחוזות הספרדים לקצץ
 הנטיעות ואני בער ולא אדע כי
 בשו"ע יו"ד בסימן קפ"ב ס"ה כתב
 בפירוש שאין לעשות כן). והיא
 גופה ראייה עצומה מהחתם סופר
 זיע"א, כמה התנגד אותו צדיק
 שאפילו שעה אחת לא תתראה
 החוצה ובכל זאת לא עלה על ליבו
 להתיר מחמת כן פאה נכרית
 שכתב לאוסרה בהדיא, ועוד כתב
 (בשו"ת או"ח סימן נא) וז"ל: ואני
 אומר, כל המערב דברי קבלה עם
 ההלכות הפסוקות חייב משום לא
 תזרע כרמך כלאים פן תקדש את
 המלאה וכו'.

ולמעשה, מי לנו כגדולי ישראל
 שהלכו קדש כל

היתר נוסף ממרן בב"י. עיי"ש. והבן, שמכלל לאו אתה שומע הן, כי בכמה וכמה מקומות מרגלא דפומיה דמרן לשונות הזוה"ק, ובהאי מילתא, לא הוזכרה ולא הועלתה "חומרת" הזוה"ק. ונראה שעשה לתיבה צוהר לפתוח פתח תקוה בידועו ומכירו שאם תאסור זה המעט, לא השארת לאברהם בת היושבת אצל בעלה כמעט.

וגם מקום ללון היה איתי על דברי הגאון רבי ישראל פסח פיינהנדר זצ"ל בספרו "אבני ישפה" (ח"ג, אבן העזר סו"ס קו) שלמד מדברי החת"ס וצידד להקל בשערות שבצד האוזן ונטה לאסור שיער העורף ואף לגלחו כי הוא בכלל שיער הראש. ע"כ. ופשיטא לי לערב תחומין כי כמו שאין ממש בשיער מהצד כך אין בו בחלק האחורי שום עניין לנוי והבטה של יופי, ההיפך הוא נכון, כי יש בו דופי. ונראה שלשוא צרף צורף, לאסור את שיער העורף. לכן נתנה ראש ונשיב"ה שכאשר תכסה בת ישראל את ראשה כראוי ואף על פי כן יבצצו להן מילי דקטני מעורפה, תנוח דעתה כי לא הזיקה וכלום לא גרמה, ואמר בועז לרות ותהי משכורתך שלמה (ב, יב).

להקל בבי' אצבעות בלבד. ועיין עוד בזה בזוה"ק (מקץ דף רא עמ"ב).

ושבתי לדברי המגן אברהם (סימן עה, סק"ד. הו"ד במשנ"ב סקי"ד) שכתב שראוי לנהוג כהזוהר. וכן הביא מעשה דקמחית (יומא מז.). שמתוך צניעות יתירה שהיתה בה, זכתה לבנים כהנים גדולים. וידוע שדברים אלה היו יסוד לחלק מהמתירים פא"נ, ושואל אני כתלמיד הדין לפני רבו, האם רוב הפאות של ימינו זו "צניעות יתירה"? האם זו חובה להישמע לדברי הזוה"ק? הלא המג"א בעצמו כתב **ראוי**. ולו שאלנו את פי קדשו האם שווה ל"הירוויח" את חומרת הזוה"ק במחיר של קולות בהלכה שפעמים מהרסות את חומת הדת, מה היה משיב? וכל זה על צד שבאמת אסור לגלות אפילו שערה או שערות, וכאמור אין לזה הוכחות ברורות.

וכן בקדש חזיתיה להגאון איש מצליח (כרך א, או"ח, סו"ס כד במילואים) שצווח ככרוכיא נגד האוסרים במעט שיער היוצא לנשום אויר, וגם על הלומדים ראייה מהזוה"ק הבהיר. ולמד

יט. נצא לפרסומות..

בספר ויאמר משה (ירדני, ח"ב סימן לה) העלה שאין לפרסם כלל מקומות המתעסקים עם פאות נכריות בכל עניין שיהיה. והמפרסם או מסייען בכל דרך שהיא עווננו ישא, וחטא הרבים בידו. ע"כ. וכ"כ בשו"ת אשר חנן (ח"א, חו"מ סימן קכ"ו) וז"ל: ולענ"ד כל המוכרים והמתעסקים בזה הרי נגררים ונכנסים המה אחר איסור "מכשיל הרבים" באביזרי דגילוי עריות, שעוונם חמור ביותר ואיו להם ואוי לנפשם. ע"כ. ויש בזה עיקולי ופשורי לעניין לפני עיור ומסייע. והן אמת שלשונו של מרן היב"א מעט יותר קלה וזו לשונו (ח"ה, אבהע"ז סימן ה, אות ח): ומה מאד יש להזהיר את עורכי העיתונות הדתיים שנעשה להם כהיתר לפרסם המקומות שמוכרים "פאה נכרית", ומכשילים בזה את הרבים. עכ"ל. ונלע"ד שלאור המציאות הנגלית והגואה בעניין הפרסומות ששוטפות את סביבתנו תדיר, בצבעים ובפיתויים של שיווק זול וקל דעת, לעת כזו נראה שיש להשתמש ביותר מלשון של זהורית.

לכו, מה ראו על ככה להתלות על עץ גבוה, ופתאום כולם מקובלים שחוששים לכל קוץ ותג. כי הלא תסמרנה שערות ראשו של הקרב להיכלא דרשב"י זיע"א, בראותו הנהגות וחומרות מי יוכל לשאת על כתפו, החל מאיסור גילוח וקיצוץ זקנו, ומאחרי קום בתפילה, ואכילה בטרם עת רצון, והימנעות מקלות ראש ולצון, וחינוך הצאן, ועוד כהנה נפלאות לשרידים אשר ה' קורא. וראה נא מש"כ בברכ"י (יו"ד סימן פא אות יד). אם כן, כדאי להיאחז במציאות ולא בקרנות המזבח, בסברה חלושת טעם וריח. ומי יתן וכל עם ה' נביאים, ובניתיים והיה ואם, נתחזק בפשט, והיה זה שכרנו המעודד, ועוד חזון למועד.

ואבידע ואלדעה וזאת תדע ששיער זה הדבר היחיד מגוף האדם שאינו מתבלה ואינו מתקלה. ועוד מציאות עגומה תיתכן, וזה עפ"י חכמי הח"ן, שגם אם השיער לא דבוק עוד, יש בו סוד. ויש בו רשימו מראש הגוויה, החיה או המתה. ואלחש ואהימה, ודי לחכימא. ואת השיעור של הגויה שמים על הראש באצטלא של חומרת הזוה"ק?

"מותגים יד שנייה.. עודפי פאות
מחו"ל.." (ומי יודע את
 הגלגול?!.. אם זה יד שנייה, את
 חוקרת ומבקשת "הכשר" מהיכן
 השערות? או אולי מספיק להעיק
 מבט ולראות.. כי העיקר זה
 המכירות..לא!!)

"מזמינה אותך להתפנק לכבוד
האירוע בפאת איכות
מפנקת מהשיער הטוב בעולם!"
 (כמובן מאירופה.. שם עומדות
 בתור נשים לתרום שיערן לבנות
 ישראל הכשרות..)

"עובדים כרגיל, כמובן בהתאם
להנחיות (הקורונה):
כל פאה עוברת חפיפה וחיטוי
יסודיים לפני כל עבודה.. העבודה
מתקיימת ללא מגע פיזי.." (באמת
 כל הכבוד שנשמעים להנחיות
 משרד הבריאות. ומה עם הנחיות
 גדולי הדור!?)

"בפסח תיראי וואו! בסדר הזה
תשבי עם פאה מסורקת
ומוקפדת.. הניחי את הפאה
מאחורי הדלת ותקבלי פאה
מסורקת וריחנית בחזרה" (חייב
 אדם לראות את עצמו "כאילו"
 הוא יצא ממצרים..)

ולחיבת הקדש אציגה בכאן
 מאשר מצאה ידי בפחי
 הזבל, ביטויים זולים לבת ישראל
 כמו: "בלונד נוצץ", "מושלמת",
 "רעננה" ו"קלילה" ואל נורא
 עלילה, ולא אוכל להתאפק ולא רק
 בלעם את ידיו סופק. ויפתח ה' את
 פי העיתון:

(ההערות בסוגריים כמובן אינן
 במודעה, רק מאיתי
 כדי לעורר התודעה).

"מוזמנת לקורס קאסטם מקיף..
מקצוע חוויתי ורווחי
בראש שקט ונקי" (מקצוע נקי?
 האם את בטוחה שתינקי?! נו
 שויין..)

"בת מאה כבת עשרים.. אנחנו
לא יודעות איך להחזיר
אותך 20 שנה אחורה, אבל לפאה
שלך אנחנו יכולות לעשות
קסמים" (לשרה אימנו יש נחת
 מכל עבר, או שהיא מתהפכת
 בקבר?)

"את תהיי בחזית, את תהיי
בעילית, פאות.." (מתורגם
 מאנגלית, ומאי חזית?! הרי יוסף
 נעמד מאחרי רחל.. לבל תיהיה
 בחזית! והיא עוד לא הפנימה,
 שבת מלך כבודה פנימה..)

ואחות קטנה, אל תטי אזנד
 והסירי עינייך מכל פוסטר הנופל
 מן התקרה, כי זהו עלמא דשיקרא,
 וזו לשונם לשון תרמית: **"שתחדש
 עלינו פאה טובה"** (ערב ראש
 השנה התשפ"ב) כי הברכה לא
 בחינם תבוא, רק לדובר אמת
 בלבבו. ולדורש והחוקר, בודאי ה'
 עוזר. והשמרי מכל דבר רע, כי
 ב"רדיו החרדי" בעבור נזיד
 עדשים, פתאום יהיו אדישים,
 וכבר אין ועדה רוחנית, כי שלחו
 את היראת שמים במונית.. וכך
 שמעתי: **"עכשו בפאות.. מבצע
 חנוכה! כל הפאות, כל הסגנונות,
 כל האורכים!"** והיוונים כבר לא
 צריכים חרבות ורומחים. וכתר
 יתנו לך כי המושג מהדרין מן
 המהדרין מופיע על מצוות נרות
 חנוכה (שבת כא:): ודרשו חכמים
 כי יש תרי"ג מצוות דאורייתא
 ועוד ז' מדרבנן, ביחד כת"ר
 מצוות. ומצות נרות חנוכה דרבנן
 כל כך שבחיה חז"ל, מצוות כיסוי
 ראש לאשת האומה, על אחת כמה
 וכמה.

וקורט מציאות נוסף על המדרון
 החלק בחומת הצניעות
 ושיתוף הפעולה של העסקנים
 הנלוזים, צא וראה כמה נלחמו

**"בפסח לא רק מנקים,
 מתחדשים"** (עם
 תמונה של פאה בלונדינית כאורך
 הגלות, אולי באמת כדאי לנקות
 עוד קצת בתקוה שיגיעו גם
 לראש..)

**"תמיד חלמת על פאה עשירה
 בשיער בריא ועיצוב
 מוקפד ממותג היוקרה.."** (אם רק
 יזכירו מצה עשירה, או אפילו אורז
 לבד.. יצעקו גיוואלד!)

עד כאן רזא דרחובא. ואם היה
 כאן רב אדא בר אהבה
 (ברכות כ.). היה תולש שערות,
 תרתי משמע.. ואני לא מפריז,
 ממש אורחות פאריז!

אלא מה? מה יהיה על רבות בנות
 שלומדות ב"פקולטה למדעי
 השיער" וצומחות שם פאניות
 כפטריות אחר הגשם וכמה ממון
 נשפך על זה בפרסום, והתמימות
 נאכלת בכרסום. אבל, בימים
 טרופים אלו שמגפות משונות
 משתוללות באמת ובכאילו,
 ולמומחים עוד תבואנה, כמו ההיא
 הקורונה, ראוי לך בת ישראל
 היקרה להמליך את מלך מלכי
 המלכים הקדוש ברוך הוא, ולהניח
 את הכתר האמיתי על ראשך.

וגם אפילו בפאה נכרית אני אוסר עליכם באיסור גמור. עכ"ל.

ובצוואתו של בעל "טהרת

הקודש" הגאון רבי אהרן ראטה זצ"ל (האדמו"ר מ"שומר אמונים") כתב שמאז שהפריצות רבתה בעולם ירדו עלינו כל מיני צרות גזירות ושמדות רח"ל, וירד הדור לשאול תחתית, והחלו לה תרבות נשמות הערב רב הם עזי פנים שבדור. והכל הוא בגלל החטא של בנות ישראל שאינם נוהגות בצניעות. וכל הצרות של ישראל בעוונותינו הרבים הכל באים בגלל הפריצות של הנשים רח"ל. והתבטא עוד ואמר "אני מבקש שכל אישה, חס ושלום לא תקל שום קולא כל דהו בלבישת פאה, אפילו שערה אחת". ע"כ.

וזו אשר ציוה האדמו"ר

מקלויזנבור צאנו זצ"ל: "ואני מבקש מבנותיי שילכו בלבוש אמותינו הקדושות וח"ו לפאה נכרית". ע"כ.

וזכורני שכן שמעתי בהספדו של

הגאון הגדול רבי יעקב יוסף זצ"ל.

בשעתו שלא ישמע קול נשים ברדיו החרדי, לא מצד שדרנית שנואמת, ולא מצד אישה מתראיינת. ועתה, תצוגות אופנה מרהיבות ועוקרות הרים, בפרסומות ובתכניות שדרך האתרים. החרדים כמובן. ואסור משום מראית עין אפילו בחדרי חדרים (ביצה ט.) והרבה חדרים ומבואות יש בשאול, ויש לשאול, על זה הכיכר שנמצא ליד השבת הקדושה, אין להם טיפת בושה??

כ. ותצעק ליום אחרון

והנה ראינו לכמה וכמה מגדולי הדורות שדאגו להכניס לצוואתם שביום פקודה, חיזוק על התורה ועל העבודה, ואלו דבריו של הגאון רבי מאיר א"ש בעל "אמרי אש" זצ"ל: "מה אצווה לכם, שתלמדו בהתמדה או שתהיו עובדי השם, זה תבינו מעצמכם, אך זה אצווה לכם מאד, תזהרו להיות עוקר הרים על מנהג קל שבקלים והנשים ישמרו מללבוש פאה נכרית חס ושלום". ע"כ.

וידועה צוואתו של החת"ס

לבנותיו וכלותיו שם זירזן על כיסוי ראש כהוגן וסיים:

כא. חילול ה'

הגאון רבי יהודה יוספי שליט"א, מגדולי מזכי הרבים בדורנו ענה ואמר: "כמה פעמים שואלים אותי בסמינרים של ערכים, כשאני מדבר בפני חילוניות על כיסוי ראש, אומרים לי: כבוד הרב, מה עם כל הנשים בבני ברק, איך הן הולכות? איזה פאות אלה?? אני עונה להם: במקרה נודע לי שבגיהנום עוד לא כל המקומות תפוסים.. גם בשבילן יש מקום מכובד, כיון שרבינו יונה מבטיח שכל המסתכל בה יענש. והיא תיענש בעונש כל אחד ואחד מהם, נשים יקרות, חוסו על עצמכן!" עכ"ד.

וכעין זה העיד הגאון רבי נסים יגן זצ"ל: "לא אשכח את אותה הזדמנות בה שידלתי זוג חילוני מרמת גן לחזור בתשובה, והבעל אמר לי: הרב, אתה מתכוון שאנחנו נהיה כמו החרדים האלה, שהנשים שלהן הולכות כמו מיטב האופנה וכאילו בצניעות? כמו הנשים האלה שחובשות פאה נכרית שנראית יותר טוב משיער טבעי? הרי זו צביעות ממש! הוא אמר ואני התביישתי.." (נתיבי אור, עמ' תס"ד)

ושמעתי מנהג מונית אחד שהעיד בפני שהשהות בשכונות החרדיות קשה עליו ביותר, זו יוצאת וזו נכנסת למוניתו, והוא חש לו שהוא מתעלף לאיטו! תצוגת אופנה כלונדון פאריז ורומא, זו לקניון וזו ל"ארומה"..

ובגמ' (ברכות יט): אמר רב יהודה אמר רב המוצא כלאיים בבגדו פושטן אפילו בשוק, מאי טעמא? אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה', כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב. ע"כ. ולעניין דינא חלילה לבייש או לצער בנות ישראל גם לסוברים שהאיסור הוא של תורה. ודברי חכמים בנחת נשמעין. וגם אם לא תועיל שום תוכחת, שתהא בנחת או כמו אש מתלקחת, אלה הדברים ויש מה לקחת. ועיין עוד בזה בשו"ת גאל ישראל (סימן א) שהאריך טובא בזה, יישר חלילה לאורייתא.

ומקרא מלא בנביא (ירמיה לא, כו) "נקבה תשובב גבר" ואיה הקדשה? (בראשית לח, כא) היא בעיניי. ושאל תשאל עצמה בצורה ברורה, אותה הנראית כנערה ובחורה, האם ישוה לה לעתיד לבוא, בקציר החטים

והספרים שלהם! מנותק מהם לגמרי! ממחשבתם והשקפתם, מדבורם ולבושם!

והוסיף המשגיח, שפעם אחת רבינו החפץ חיים המתין כעשר דק' לפני שבירך "שלא עשני גוי" והסביר את הנהגתו: "בדקתי את עצמי היטב אם אין בי שום נקודה של גוי! ורק אח"כ ברכתי את הברכה..." ע"כ.

ועדיין צריכין אנו למודעי שלא תם הסלסול והפלפול משאר הפוסקים ומשני התלמודין, ולא חרבה ירושלים אלא משום שהעמידו דבריהם עפ"י דין, כי בשקלא וטריא אפשר עד מחר, אך מוסיף והולך תארם ונשחר, והקול הורם כשופר והגרון ניחר, ויוסף בעשרים כסף נמכר (עמוס ב, ו) ומצב הגינות, השוק והעיר, את ליבי מעיר, לקום ולעשות מעשה עם מחשבה ודיבור, ולפרוש לפני הציבור.

וכל זה לעניות דעתי כתבתי, ותורתך אהבתי. ובית יעקב לכו ונלכה, כי בעולם הזה אין מנוחה, כי שם ינוחו יגיעים, ועוד מעט מגיעים, ובינתיים חונים בנווה התלאות ויראנו ה' נסים

גמולה, בעבור עוד כמה מבטים? ובישעיה (ג, כד) "ותחת מעשה מקשה" אפשר לומר ברמז זו הפאה שהיא מקשה אחת של שערות. ובגמ' (שבת סב:) שהיו מתקשטות (פרש"י היינו שיער שסורקות ומפרכסות) ומסיים הפסוק "כי תחת יופיי" (פרש"י כי כל אלה יבוא לך תחת יפיך). דהיינו כל הפורעניות האמורות, עיין שם. ועי"ע ב"פלא יועץ" (ערך עריות), ובשער הגמול לרמב"ן, והרואה דיני שמים נשאר מאובן. ומעתה יש כאן הלכה ופסקי דין, גם אגרוף ברזל וגם ליטוף עדין.

כב. סוף דבר

סיפר המשגיח של ישיבת לייקווד, הגה"צ רבי נתן מאיר ווכטפויגל זצ"ל שיש לו בקבלה איש מפי איש רבי יהושע ליב דיסקין זי"ע שאמר: "במלחמה האחרונה קדם ביאת משיח, כל 'הערהליכער אידן' ינצלו" וביאר המשגיח מה זה "ערהליך אידן"? (יהודי ירא שמים) מי שמובדל בין העמים! מובדל מחוקות העמים, אין לו שייכות עם התרבות שלהם, עם המוזיקה

"איטלקיי" וכל התהליך צריך להיות ברור ונקי, ולא להישען על "מומחה" ו"בקיאה" כי אין להסתמך בזה על אומדנא שיודעים להבחין איזה שיער מגיע ממקום של ע"ז, ואיזה לא. (כפי שנשמע מאיזה הכשר, ובוודאי שאין לסמוך על הבחנה של ריח ומישוש, שאין לזה שום יסוד לא במציאות ולא בהלכה). סיכומו של דבר, אם לא רוצים מטפחות, יש להשיג מהמסד ועד הטפחות.

2 גם ההולכים בקולא גדולה זו של לבישת פאה נכרית, עליהם להראות את הפאה למורה צדק בטרם יצאו בה לרה"ר, ויש בזה חיוב הלכתי לא פחות מהליכת הבעל למו"צ שיבדוק את הבלעטלך של האתרוג המוזהב, או השפיץ של הלולב.

3 הפאה עומדת בתקנות החכמים לגבי הצורה, האורך, המרקם והטעם, אם לשבח או אם לפגם, דהיינו שהפאה לא מועלת בתפקידה לסייע בצניעות האשה הנשואה. ואם נראה השיער כטבעי יש בו משום מראית עין ופריצות, אפילו הוא סינטטי. וקשה לקבוע כללים בזה, כי כל בעל בביתו הוא רב פוסק בשביל האישה, וכל

ונפלאות, כי קשה כשאל קנאה באמת, ואישה בירך חבירתה מתקנאת (מגילה יג.) והפאה החדשה של השכנה במעלית, והקטלוג המהמם מאיטליה של גלית.. וצריכין עוצמות בנפש, לגעת בטיט והרפש, ולקום ולומר, די.

הנה זאת עולה מן המדובר:

מותר ללבוש פאה נכרית! אולם, **לבני ספרד** ההיתר הוא רק בתוך ביתה והמקילים בתוך החצר, יש להם על מה לסמוך. **ולבני אשכנז**, עפ"י מנהגם שהתחדש לכאורה מותר גם בחוץ. **ולכולי עלמא**, להיתר הנ"ל יש תוקף בהתקיים התנאים הבאים:

1 שאין שום חשש של עבודה זרה או תערובת עבודה זרה. ויש לדרוש מוועדי הכשרות שמשאירים את שמש על הקרטונים להיות נוכחים "משעת קצירה". כלומר, צריך עדות נאמנה על כל שלבי הייצור, בלי הנחות ובלי קיצור, ובכלל זה בשינוע וההובלה ולא עפ"י עדות סוחרים, תוויות וחשבוניות. וגם לא מועיל התרגיל לקרוא לו שיער "ברזילאיי" או "סיני" או

מ"ו) דהיינו ששכר מצוה או הימנעות מעבירה שמגיע ע"י קושי, לאין ערוך גדול מזה המגיע "בקלות". ובאמת שיש תמורות בזה כי מה שנראה הר ענק כהיום הזה, למחר יתפרק לאבנים קטנות. וה' יתברך מבחין כל העת ודבר ממנו לא נכחד ולא נאבד. והראש הזה, מלך על כל האיברים (שבת סא). ורק הקב"ה מתיר אסורים. ורבות הזוכר, על יום שכולו טוב לעומת היום המר והנמהר, והמזהיר והנזהר ירבה שלום כנהר. והנביא באומרו "זכרתי לך חסד נעורייך, לכתך אחרי במדבר.." ויורנו בדרך יבחר. היום אם בקולו תשמעו ולא מחר.

פאנית גדולת הדור מרגישה. ורק אציין את דברי רש"י (כתובות טו: ד"ה "וראשה פרוע") וזו לשונו: שערה על כתיפיה. ע"כ. ובכל אופן, העוברים על כללי הצניעות די בכל אתר ואתר, לקרוא להם עבריינים זה אפשר וזה מותר (שבת מ, ע"א). ואם נחפש, נמצא פאות כשרות וזו לא בדיחה, ובדרך כלל הן שייכות לַסְבֵּתָה וְרַעְמָה וְסִבְתָּא (בראשית י, ז).

ואשרי המתחזקים במצוה יסודית זו, ומה שקשה, אדרבה לפום צערא אגרא (אבות פ"ה, כג). ויפה אחד בצער ממאה ברווח (אבות דרבי נתן פ"ג

המרחס על כל בריותיו הוא יחוס ויחמול וירחס על נפש רוח ונשמה של :

אהרון שטרית בן חנה ז"ל
עזיזה שטרית בת חנה ז"ל
אליהו שטרית בן עזיזה ז"ל
יצחק שטרית בן עזיזה ז"ל
פדהצור שטרית בן עזיזה ז"ל
יעקב שטרית בן עזיזה ז"ל
מסעוד תורג'מן בן רחל ז"ל
אסתר תורג'מן בת חביבה ז"ל
משה (מוריס) תורג'מן בן אסתר ז"ל
משה בן שימול בן חנינה ז"ל
נרגז (נרקיס) חיים בת שרה ז"ל
מאיר רחמים בן אסתר הי"ו
מאיר נחמני בן סימי הי"ו
עזיז כהן בן אסתר ז"ל
ניסן ניסנלר בן כתון ז"ל
שמחה ניסנלר בת אסתר ז"ל
חנה שוורץ בת שמחה ז"ל
יוסף אסולין בן רינה ז"ל
מזל אסולין בת זוהרה ז"ל
דוד (דידו) דאבוש בן טוני ז"ל
יוסף נעים בן הילה שרה הי"ו

מלך מלכי המלכים ברחמיו יסתירם בצל כנפיו ובסתר אהלו, לחזות
בנועם ה' ולבקר בהיכלו, ולקץ הימין יעמידם ומנחל עדניו ישקם, ויצרור
בצרור החיים נשמתם, וישים כבוד מנוחתם, ה' הוא נחלתם, וילוה
אליהם השלום, ועל משכבם יהיה שלום כדכתיב יבוא שלום ינוחו על
משכבותם הולך נכחו, הם וכל בני ישראל השוכבים עמם, בכלל הרחמים
והסליחות, אמן.